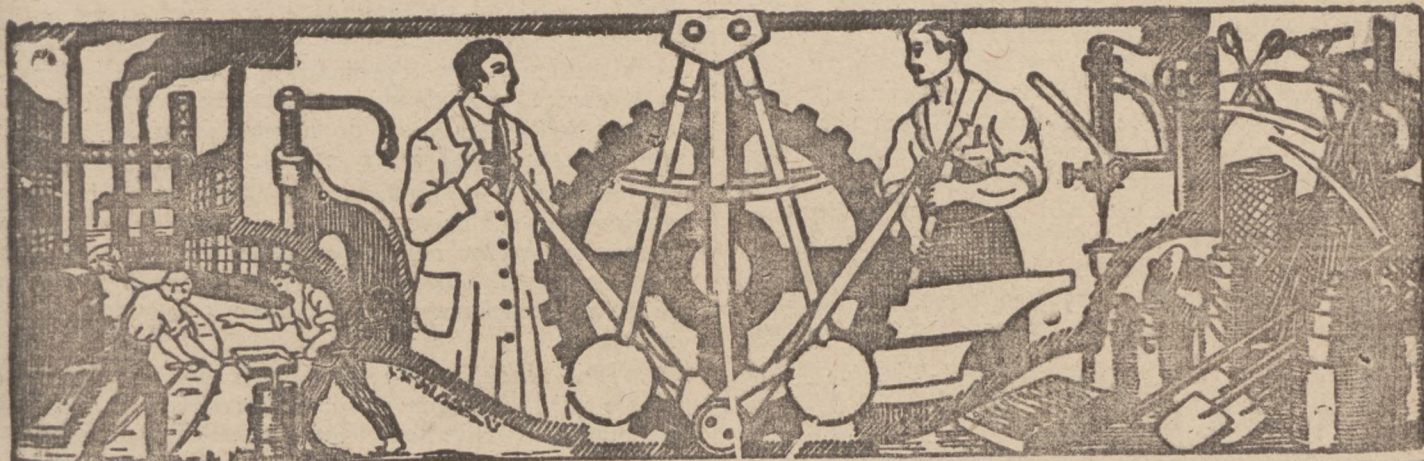

RYNEK METALOWY i MASZYNOWY

STAŁE DODATKI: „ELEKTRO- i RADJOTECHNIKA” ♦ „POSTĘPY W PRZEMYSLE” z „DZIAŁEM AUTOMOBILOWYM” ♦ „DZIAŁ BUDOWLANY i CERAMICZNY” ♦ „DZIAŁ MASZYN ROLNICZYCH”

PRZEDPŁATA
kwartalna 4½ zł + 40 gr za dostawę franko
w dom.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA
POZNAŃ, WIELKA 10. TEL. 2277

Tygodnik abonować można na wszystkich pocztach
w Państwie Polskiem.

Ceny ogłoszeń i inne warunki zamieszczone są na
stronie ostatniej

Nr. 8

Poznań, 23 lutego 1929

Rok IX

Przedruk artykułów dozwolony jedynie za podaniem źródła.

Stosunki gospodarcze polsko-niemieckie

Mimo stanu beztraktatowego, panującego od pięciu lat między Niemcami a Polską, mimo wojny celnej, wzajemna wymiana handlowa między obu państwami nie tylko że nie zmalała, ale wzrosła stosunkowo szybko. Wzrost ten występował zarówno po stronie przywozu, jak i wywozu, układając się dla Polski w sposób pomyślny. I tak wzrastał przywóz artykułów niezbędnie potrzebnych dla naszego życia gospodarczego, jak np. przyborów elektrycznych, maszyn, papieru, chemikaliów, wynosząc w r. 1928 od 170 do 200 proc. przywozu w r. 1924, wzrastał jednocześnie wywóz najważniejszych naszych artykułów eksportowych, jak materiałów drzewnych, który wynosił w r. 1928 213 proc. wywozu w r. 1925, lub żywych zwierząt, wynoszący 136 proc. w stosunku do wywozu w r. 1925. Równocześnie jednak dzięki odpowiedniej polityce celnej udało się nam zahamować w znacznym stopniu przywóz z Niemiec tych artykułów przemysłowych, jak konfekcja, galanterja, szkło, w których pragnęlibyśmy uzyskać samowystarczalność i podnieść produkcję krajową.

Wojna celna z Niemcami przyniosła Polsce cały szereg dalszych trwałych korzyści, których nawet ta czy inna zmiana układu stosunków gospodarczych między obu państwami nie może naruszyć. Rozbudowa portów polskich, w szczególności zaś w Gdyni, skierowanie większości naszego obrotu towarowego na drogę morską — są to kolosalne sukcesy, które wobec świata całego wystawiają Polskę świadectwo siły i samodzielności, świadczą o żywotności naszego organizmu, o ścisłym gospodarczym zespoleńiu zachodnich prowincji Polski z organizmem gospodarczym kraju.

Niemniej nie ulega kwestji, że między Polską a Niemcami istnieje wciąż wielka wspólność interesów gospodarczych, wspólność wynikająca z nieco odmiennej struktury gospodarczej obu krajów, które wzajemnie uzupełniają się. Polska jako kraj rolniczo-przemysłowy stanowi bowiem naturalne uzupełnienie kraju przemysłowo-rolniczego, jakim są Niemcy. Oczywiście jednak rozwój gospodarczy idzie w obecnych warunkach w kierunku coraz większego wyrównywania zachodzących różnic, ścieśniając przez to platformę wspólności interesów, na której mogłoby dojść do porozumienia. Ze strony Polski zrozumiałą stała się przeto coraz większa wstrzeżliwość do zawarcia traktatu, natomiast mniej zrozumiałem jest zdecydowanie opozycyjne stanowisko strony niemieckiej, mogącej jedynie po zawarciu traktatu osiągnąć znaczne korzyści.

Przyczyna tego stanu rzeczy leży przede wszystkim w różnicy poglądów strony polskiej i niemieckiej, podczas gdy u nas mamy do czynienia z jednolitym frontem opinii gospodarczej w stosunku do zagadnienia traktatu i wysuwamy stale w naszych propozycjach traktatowych minimum żądań, to w Niemczech panuje całkowita rozbieżność zapatrywań w sprawie traktatu, a żądania niemieckie stale można traktować jako maksymalne. O powyższem świadczy przebieg rokowań.

Czy taktyka tak różna prowadzi do celu, wydaje się wątpliwem. Tak np. ostatnio konkretnie strona polska podała cały szereg ustępstw oraz żądań minimalnych, od których zależy zawarcie umowy handlowej. I tak przyznano większe niż w dotychczasowej dysku-

sji kontyngenty przywozu do Polski towarów reglamentowanych, a mianowicie takich, jak samochody osobowe, skóry futrzane, motocykle, materje z jedwabiu naturalnego, winogrona, ekstrakty mięsne, oraz wskazano ustępstwa, które strona polska gotowa jest uczynić w zakresie polskich stawek celnych, a mianowicie na rękawiczki, pończochy, zabawki, liny druciane itp. W dalszym ciągu oświadczone gotowość przyznania pewnych ustępstw w dziedzinie maszyn elektrycznych, oraz pewnych barwników. Wzajemnie za te ustępstwa strona polska wyraźnie przedstawiła minimalne żądania, a więc przedewszystkiem ustalenie salda węglowego, t. j. kontyngentu przywozowego węgla polskiego do Niemiec, rozumianego jako nadwyżka eksportu węgla polskiego nad importem węgla niemieckiego (350 tys. ton), oraz zaznaczono, że przywóz mięsa z Niemiec do Polski nie może być ograniczony w żaden sposób, przyczem wysunięto żądanie zmniejszenia ceł na trzodę chlewną, mięso, drzewo tarte itp.

Obecnie oczekiwana jest odpowiedź w powyższych sprawach, przyczem wydaje się, że w razie istnienia po stronie niemieckiej rzeczywistej dobrej woli, egzystują możliwości porozumienia. *Nastroj przedewszystkiem poprawił się w następstwie podpisania znanego układu drzewnego z Niemcami, który wszedł w życie 24 stycznia r. b.* Na mocy układu kontyngent przywozowy, przyznany przez Niemcy Polsce, drzewa tarte go wynosi 1 250 000 m³, przyczem

ciło przywozowe w wysokości 1 mk. od 100 kg. nie może być podwyższone, przy wywozie zaś surowca tartaczego do Niemiec Polska zobowiązuje się stosować cła wywozowe w wysokości 40 gr. od 100 kg. drzew iglastych i 20 gr. od 100 kg. drzew liściastych, z wyjątkiem buku i jodły w wysokości 1,50 od 100 kg.

Równocześnie z podpisaniem układu drzewnego Polska zgodziła się wpuścić w pewnych określonych ilościach towary niemieckie, objęte reglamentacją, jak rurki szklane, igły, trykotażowe, części mechanizmów zegarowych, samochody osobowe itp. W końcu obie strony zobowiązały się do niepowiększania zakresu obecnie istniejącej wojny celnej.

Tak więc — jak widzimy — *kontakt między delegacjami do rokowań handlowych zaczyna wydawać pewne konkretne rezultaty, czego konsekwencją jest zmiana opinii, nastrojów po obu stronach z jeszcze niedawno skrajnie pesymistycznych na dość optymistyczne.*

Inna rzecz, że w rokowaniach musimy okazywać ciągle najdalej idącą ostrożność zarówno ze względu na pewne żądania kontrahenta niemieckiego, przybierające zabarwienie polityczne, jak np. w sprawie klauzuli osiedleńczej na Pomorzu, jak i ze względu na to, że *w interesie naszym leży zawarcie porozumienia w stosunkowo szczupłych ramach na podstawie wzajemnych ustępstw kontyngentowych.*

Roman Battaglia.

Eksport rur i innych wyrobów polskiego przemysłu ciężkiego

W niniejszym artykule pragnąłbym przedstawić w pierwszej linii rozwój przemysłu żelaznego w Polsce w ostatnich trzech latach, a przedewszystkiem jednej jego gałęzi — przemysłu rurowego. Wypada bowiem nadmienić, że zorganizowanie eksportu tego artykułu natrafiało i natrafia na liczne trudności, nie brakowało też licznych zdecydowanych opozycjonistów w kraju, kierujących się polityką dnia, a nie interesami przyszłości. Jakkolwiek naturalnymi odbiorcami rur polskich są kraje bałkańskie, bałtyckie i naturalnie Z. S. S. R. (z chwilą uregulowania stosunków handlowych, kraj ten wejdzie w rachubę jako regularny odbiorca) niemniej jednak rynek zamorski przedstawia i będzie zawsze dla Polski mimo wszystko decydujący i o olbrzymim znaczeniu, jako rynek wszelkich możliwości, z którym polski przemysł może bardzo korzystnie pracować. Niżej podana statystyka wykazuje, ile polskie fabryki wyprodukowały i sprzedały rur handlowych w 1928 r.

Europa	Kraje zamorskie
do Rumunii	2.707 ton —
do Austrii	2.547 ton —
do Jugosławii	1.360 ton —
do państw bałt.	165 ton —
do Finlandji	27 ton —
do Danji	3.577 ton —
do Szwecji	1.493 ton —
do Norwegji	5 ton —
do Holandji	4.226 ton —
do kraj zamorsk.	— 37.080 ton

30.638 ton 37.080 ton
30.638 ton

Razem 67.718 ton

Następujące zaś zestawienie zobrazuje nam dobitnie rozwój, wzrost produkcji następujących zakładów przemysłowych, wchodzących głównie w rachubę przy eksporcie rur polskich:

R o k	Górn. Zjedn. Huty Król. i Laury, Katowice			Tow. Kopalń i zakł. hut. sosnow., Sosnowiec			Gwarectwo Hr. Renard, Sosnowiec			R a z e m
	krajowe	eksport	r a z e m	krajowe	eksport	r a z e m	krajowe	eksport	r a z e m	eksport wszyst.
w t o n a c h										
1925	3.571	3.918	6.589	5.804	1.913	7.717	3.750	4	3.754	4.935
1926	3.344	6.742	10.086	7.015	6.415	13.430	4.182	1.135	5.317	14.292
1927	7.836	10.170	18.006	11.557	13.596	25.153	7.685	1.056	8.741	24.822
1928	11.095	13.638	24.733	12.131	12.685	24.816	7.412	7.287	14.699	33.610

Konsumpcja wewnętrzna.

R o k	Zbyt w kraju	Ogólna produkcja
1925	13.125	18.060
1926	14.541	28.923
1927	27.078	51.900
1928	30.638	64.248

Powyższa statystyka uwzględnia cyfry eksportu rur w roku 1928 tylko do końca listopada włącznie. Co się tyczy zaś grudnia, to wywozły te fabryki około 3.470 ton, tak, że ogólna cyfra eksportu w 1928 r. zwiększył się do 37.080 ton, w stosunku do 67.718 ton wyprodukowanych rur. Z powyższego zestawienia wynika dalej, że eksport ten, który w 1925 r. wynosił zaledwie 4.935 ton, już w 1926 r. wzrósł do 14.292 ton, zaś w 1927 r. zwiększył się do 24.822 ton i w 1928 r. wzrósł do 37.080 ton i jeżeli uwzględnimy, że istniało także i silne zapotrzebowanie wewnętrzne, to eksport ten jest rzeczywiście poważny. Statystyka wykazuje dalej, że punktem zwrotnym w tym eksporcie był 1926 r., od której to daty zaczyna się właściwie wzmoczenie i trwały eksport. O ile wiadomym jest, eksport ten w r. b. jeszcze się zwiększył, a mianowicie z chwilą przystąpienia polskiej grupy do europejskiego kartelu rurowego, przez zapewnienie sobie odpowiedniej kwoty eksportowej. Faktem jest, że obecni kierownicy naszego przemysłu żelaznego są osobistościami o dużej wiedzy fachowej i doświadczeniu, mimo to jednak zasługę za dotychczasowe wyniki naszego eksportu rur przypisać należy wyłącznie kilku jednostkom, które nie zważając na niezliczone trudności i koszty własne, nie zrażali się tem, w przekonaniu, że praca ich syzyfowa zostanie kiedyś przez ogół zrozumiana i ostatecznie odpowiednio nagrodzona. Przez złączenie grup rurowych poważniejszych krajów produkujących w międzynarodowym kartelu, nastąpiła wyżka cen na rury, a tem samem większe korzyści dla eksportujących

firm, przyczem straty, jakie te fabryki w początkach swego eksportu poniosły, zostały w dużej mierze tem wyrównane, a nawet doprowadzono do tego, że interes eksportowy stał się rentowny. Należy przytem dodać, że przeciętna wyżka cen wynosi teraz 15—20% w porównaniu z rokiem ubiegłym. Już dzisiaj nie możnaby sobie wyobrazić polskiego przemysłu rurowego bez zagranicznych rynków zbytu, w razie ich utraty prawdopodobne następstwa dałyby się zauważyć i na rynku wewnętrznym, któryby zaczął przynosić straty. Pozatem nietylko korzyści materialne mamy do zanotowania z tego eksportu rur, ale zjawisko pocieszające, że polski przemysł i handel zdobyły już sobie uznanie i dobrą markę na rynku światowym. W początkach naszego eksportu nie liczone się z nami wogóle, nie zwracano na nas uwagi na rynku światowym w uzasadnionem przekonaniu odnoszono się nieufnie co do jakości naszych wyrobów. Jednakowoż z biegiem lat i rozwoju naszego przemysłu rurowego, przez wytrwałą i planową akcję, opracowanie rynków zamorskich, nietylko, że zwróciliśmy uwagę konkurencji zagranicznej na siebie, ale również została ona zmuszona do układania się z nami jak równy z równym. Przez zręczne prowadzenie układów i jasne postawienie kwestji własnych postulatów, udało się naszym delegatom zapewnić nam poważną kwotę eksportową, która wynosi w 1929 r. — 38.000 ton, a tem samem zdobyć dobrą pozycję i znaczenie światowe dla naszego przemysłu rurowego. Z powyższego wynika jasno, że odpowiedni ludzie na odpowiednich stanowiskach, przy dobrej woli, zrozumieniu rzeczy i wytrwałej pracy, mogą wiele zdziałać i osiągnąć. Do rzędu wyrobów naszego przemysłu żelaznego, które możemy eksportować, należą blacha, żelazo handlowe, wyroby druciane i z żelaza lanego. I w tych artykułach można robić dobre interesy, o czem nie omieszkam w szeregu moich dalszych korespondencyj obszerniej napisać.

Arkadiusz Kapliński,
Korespondent P. I. E., Hamburg.

Rynek żelaza w styczniu 1929 r.

Według informacji „Gazety Handlowej” stycznia b. r. charakteryzuje sytuacja niejednolita. Gdy pierwsza połowa okresu sprawozdawczego całkowicie jeszcze stoi pod znakiem zastoju zimowego, to od drugiej połowy, a szczególnie pod koniec miesiąca, zaznaczyło się już pewne nieznaczne ożywienie. Podniósł się poziom zamówień handlu hurtowego, który przystąpił już do uzupełnienia swych składów za sezon wiosenny. Wzrost zamówień dał się przedewszystkiem zauważyć ze strony przemysłu przerobczego, co tłumaczy się głównie zwiększonym zapotrzebowaniem fabryk maszyn i narzędzi rolniczych. Zamówienia rządowe także się podniosły, aczkolwiek tylko nieznacznie, w stosunku do okresu poprzedniego. Inne gałęzie przemysłu zamówiły tylko minimalne ilości artykułów hutniczych.

Sytuacja na rynku pieniężnym natomiast w dalszym ciągu była niezwykle ciężka, a w stosunku do grudnia jeszcze się pogorszyła, czego dowodzi dalszy wzrost protestów wekslowych.

Przemysł hutniczy zaalarmowany został w styczniu wiadomościami o projekcie bardzo znacznej podwyżki taryfy towarowej, któraby oczywiście wpłynęła na wysokość cen żelaza. Również projekt ściągania z kapitałów obrotowych naszego życia gospodarczego znacznych sum na długoterminowe inwestycje kolejowe, napawa sfery gospodarcze obawą, iż ciężka sytuacja na rynku pieniężnym może się jeszcze bardziej zaostrzyć.

Półwyroby: Wpływ zamówień w tej dziedzinie nie uległ prawie żadnej zmianie.

Żelazo handlowe: Zamówienia handlowe na ten artykuł w stosunku do poprzedniego miesiąca wzrosły, co tłumaczy się głównie przyczynami omówionymi na wstępie.

Żelazo formowe: Napływ zamówień również się podniósł, co pozostaje w związku z przyczynami wyżej wyłuszczonymi.

Żelazo uniwersalne: Te same przyczyny spowodowały stosunkowo dość znaczną wyżkę zamówień na żelazo uniwersalne.

Walcówka: Poziom zamówień uległ znacznemu spadkowi, co tłumaczy się wstrzeźliwością fabryk szrub i drutu, rozporządzających narazie jeszcze większymi zapasami. Ze względu na przystąpienie dotychczasowych outsiderów do istniejącego syndykatu gwoździ i drutu, należy się spodziewać, że zatamowany będzie import tego artykułu z zagranicy do Polski, wobec czego podniesie się w przyszłości napływ zamówień na ten artykuł.

Blachy grube: Zamówienia znacznie się podniosły, osiągając poziom przewyższający zamówienia w ub. miesiącach.

Blachy cienkie: Większe zamówienia nadeszły tylko cynkownie, które, dzięki przyznaniu im daleko idących ulg, przystąpiły już do czynienia zapasów na przyszły sezon.

Lekki materiał nawierzchni kolejowej: Brak długoterminowych kredytów ogranicza inwestycje, a tem samem ilość zamówień do minimum.

Materiał nawierzchni kol. normalno-torowej: Zamówienia w tym dziale głównie ze strony Min. Kolei, utrzymały się mniej więcej na poziomie miesiąca poprzedniego.

Fabrykacja pasów napędnych w Polsce

W r. 1924 Polski Zw. Przemysłowców Garbarzy naskutek zapytania Min. Przemysłu i Handlu, podjął przeprowadzenie ankiety, której celem było zobrazowanie położenia i stanu fabrykacji pasów napędnych w Polsce.

Okazało się, że ogólna produkcja pasów w Polsce wynosiła wówczas około 400 000 kg. pasów rocznie, przedstawiając wartość blisko 900 000 dol. Zdaniem większości, biorących udział w tej ankiecie, produkcja roczna z łatwością mogłaby być powiększoną w dwójnasób i przedstawiałaby poważną wartość około 2 milj. dol., a w dalszym rozwoju — przy sprzyjających warunkach — zdolność produkcyjna naszych fabryk nie tylko mogłaby pokryć zapotrzebowanie rynku wewnętrznego, lecz liczyć równocześnie na możliwości eksportowe.

Tymczasem, co stoi na przeszkodzie w urzeczywistnieniu tych sprzyjających warunków? Tu na pierwszy plan wysuwa się silna konkurencja zagraniczna i ciężka z nią walka, zwłaszcza, o ile to dotyczy importowanych do nas w znacznej ilości tanich, a lichych, z obciążonych skór wyrobionych, pasów pochodzenia austriackiego, w pewnej części czeskiego i niemieckiego, a także znacznie tańszych, lecz bez porównania gorszych pasów bawoli pochodzenia belgijskiego.

Dla przykładu, jak stale import pasów napędnych zwiększa się do Polski, przytoczymy cyfry, charakteryzujące coraz to gorsze warunki, w jakich z roku na rok przemysł ten w Polsce pracować musi. Wwieziono do Polski pasów napędnych:

	wartości zł	i lag pasowych	za zł	w zł
w r. 1924	33 500 kg.	360 000	71 900 kg.	681 000
w r. 1925	46 000 kg.	490 000	181 000 kg.	
w r. 1926	58 500 kg.	1 198 000	75 000 kg.	137 000
w r. 1927	87 400 kg.	2 030 000	8 500 kg.	160 000

Dalej ważną bardzo dla rozwoju naszej produkcji pasów jest sprawa odpowiednio ciężkich kruponów pasowych wyrobu krajowego w dobrym gatunku. Jeszcze przed paru laty brak ich był bardzo dotkliwy, gdyż garbarnie nasze nie były w stanie zaopatrzyć się w odpowiedni na ten cel, ciężki surowiec zagraniczny, bądź to za drogi, bądź całkiem niedostępny z powodu zakazu wywozów z krajów pochodzenia, Polska niestety, odpowiednich dla fabrykacji pasów skór surowych ciężkich, posiada niezmiernie mało. Pod tym względem zauważyć można od pewnego czasu stałą, aczkolwiek — powolną poprawę, bowiem dostępnymi stały się dla nas skóry ciężkie wołowe niemieckie, włoskie, belgijskie, szwajcarskie, a od niedawnego czasu także austriackie.

Doniosłe również znaczenie dla rozwoju w Polsce fabrykacji pasów może mieć normalizacja cen za

pasów i możliwie jednostajne układanie cenników. Wprawdzie przyjęła się już ogólnie sprzedaż pasów na metry bieżące, natomiast najnowsze gatunki pasów sprzedawane bywają na wagę. Bardzo też byłaby pożądana racjonalna normalizacja i ujednolitenie warunków technicznych przy odbiorze pasów przez instytucje rządowe.

Wskazana również jest pewna standardyzacja wyrabianych w kraju pasów napędnych i klasyfikacja ich według gatunku surowca, rodzaju garbowania i wykończenia. Ułatwiłoby to znacznie walkę z konkurencją zagraniczną.

Specjalnie aktualną jest, ze względu na przystosowanie się do walki z konkurencją zagraniczną, gatunkowa normalizacja wyrabianych w kraju pasów, uwzględniająca potrzeby konsumentów. Szczególnie dotyczy to, wobec ogólnej stagnacji i braku kapitałów inwestycyjnych, pasów gatunków ostatnich, których konsumpcja jest stosunkowo największa, i co do których odczuwa się najwięcej konkurencję zagraniczną. Tutaj wypada zaakceptować, że brak kapitałów inwestycyjnych w Polsce wysoce utrudnia wyrobienie wśród naszych konsumentów poglądu, że lepszy aczkolwiek droższy towar nie powinien stanowić o wyborze kupna towaru tańszego pochodzenia przeważnie zagranicznego.

W omawianej normalizacji gatunków pasów należałoby podzielić je na 3 zasadnicze grupy, a mianowicie:

1. pasy dla celów specjalnych,
2. pasy normalne dla wielkiego przemysłu (pasy przemysłowe),
3. pasy dla potrzeb rolnictwa i drobnego przemysłu (pasy rolnicze).

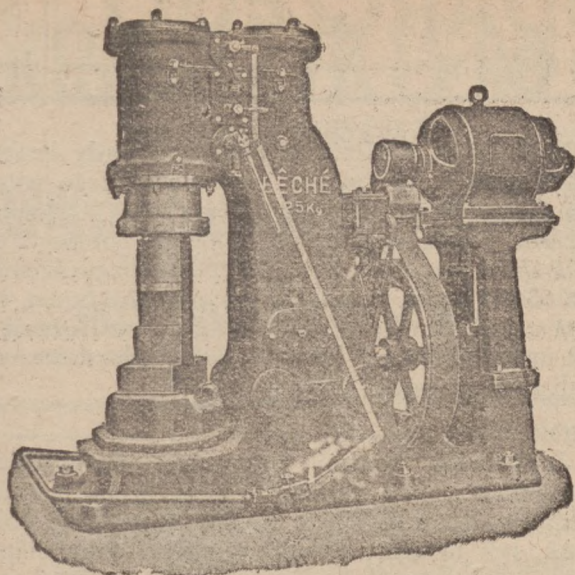
W normalizacji tej mógłby być nawet zastosowany podział produkcji między poszczególne fabryki, a to choćby ze względu na specjalizację tej gałęzi, tudzież na lepszą możność wyzyskania rynku.

Wywalczenie sobie tych i innych warunków koniecznych dla rozwoju fabrykacji pasów w Polsce stanowi wdzięczne pole pracy dla stworzonej od niedawna Sekcji Producentów Pasów i Skór Technicznych przy Polskim Zw. Przemysłowców Garbarzy. Fabrykacja pasów napędnych w Polsce powinna znaleźć należyte poparcie w miarodajnych sferach rządowych, gdyż ma ona, w wypadku normalnego rozwoju i usunięcia trapiących ją bolączek na rynku wewnętrznym, pewne możliwości eksportowe, szczególnie na rynki wschodnie, a liczyć nawet może na odzyskanie utraconych rynków w Rosji. Leży więc w interesie Państwa uwzględnienie potrzeb tego przemysłu, gdyż dotyczyłoby to pośrednio naszego bilansu płatniczego.

(Gaz. Handl.)

Dr. Karol Szlenkier.

„BE - TE - HA”

WARSZAWA - pl. Trzech Krzyży 3.
6343 TELEFON 7-48, 216-65.

OBRABIARKI DO METALI
NARZĘDZIA PRECYZYJNE

Reprezentacja pierwszorzędných firm zagranicznych.

Pierwsza krajowa fabryka naczyń
i maszyn mleczarskich

Konstantego Millera

Sp. z ogr. odp.

w Warszawie

ul. Belwederska nr. 5, dom własny, telefon nr. 45-03.

5778 t

Fabryka wyrabia wszystkie
naczynia, potrzebne do mle-
czarstwa, jako to konwie, mier-
niki, szkopce, oziębiacze, paste-
ryzatory, podgrzewacze itp.
wszystko tylko w gatunkach
pierwszorzędných.

4801

KONWIE

do przewożenia mleka
z pokrywą na zawiasach, zamknięcie
hermetyczne, bez szwów i nitów
fason prosty, cylindryczny, poczwór-
nie cynowane z grubej blachy.

Ekzystuje 45 lat.

MOTORY SZWEDZKIE

ropowe syst. „Drott” ulepszony „Diesel”

Maszynki do ostrzenia i wyrównywania
noży dyfuzyjnych

Ramki nożowe, noże dyfuzyjne, frezery, pilniki

Sita sztanowane: żelazne, mosiężne i mie-
dziane

Łańcuchy Ewarta, stalowe i żelazne

Pasy: skórzane, z sierści wielbłądziej
i łączniki do nich

Wszelkie narzędzia warsztatowe

Piły do tartaków. Stal i żelazo.

Tygle grafitowe, łopaty, szpadle

Rury żelazne i wyciory do czy-
szczenia rur. Zawory, wodowska-
zy, szkła, manometry, oliwiarki,

Fosforbabbit, metale, tarcze kar-
borundowe. Szczeliwa, azbest,

klingerit, masa izolacyjna i t. d.

7018

TOWARZYSTWO PRZEMYSŁOWO - HANDLOWE

KAROL GLASS i S-ka

Tel. 93-69

Sp. z ogr. odp.

Tel. 93-69

WARSZAWA, Żórawia nr. 8

PALENISKA

do lokomobil i lokomotyw płużnych

ściany gardzielowe, ściany sitowe

oraz wszelkie prace

kotlarskie

wykonuje

Centrala Pługów Parowych T. z o. p.

FABRYKA MASZYN i KOTLARNIA

Poznań

św. Wawrzyńca 36

7052

Telef.: 6117, 6950

Adr. telegr.: Centropług

NIEMCY.

Na południowo-niemieckim rynku żelaza surowego panuje zwykły ruch, odznaczający się wielkim spokojem. Odlewnie i fabryki maszyn są miernie tylko zajęte, wobec czego i zapotrzebowanie surowki jest bardzo umiarkowane. Poza tem konsumenci nie widzą żadnej potrzeby do czynienia większych, lub zapasowych nawet zakupów, gdyż ceny są stałe i niema obawy, by surowka podrożała, a dostawy odbywają się w sposób normalny na czas, wedle zamówień. Zresztą chociażby kupcy i konsumenci nawet chcieli wyjść z swej rezerwy i rozwinąć żywszą akcję nabywczą, nie mogą tego uczynić z powodu braku gotówki.

Pierwszeństwo ma wszędzie surowka krajowa; drugie miejsce zajmuje surowka alzacko-lotaryńska. Surowka angielska, mimo usilnych starań wejść na rynek tutejszy, nie zdołała jeszcze znaleźć liczniejszych i poważniejszych odbiorców. Gdy w okresie styczeń — listopad 1927 import surowki z Anglii doszedł do wysokości 271 034, w roku 1928 spadł do wysokości 251 395 qu. Zato przywóz surowców z Alzacji wzmógł się w roku ubiegłym znacznie, gdy bowiem w ciągu pierwszych jedenastu miesięcy r. 1927 przywieziono jej razem 745 569 qu., w roku ubiegłym importowano jej w tym samym czasie 1 208 288 qu. Podobnie zmniejszył się również import surowki luksemburskiej i to z 287 383 qu. w roku 1927 (styczeń — listopad) na 156 264 qu. w r. 1928.

Co do cen żądano za dostawy na luty za 1000 kg. z pierwszej ręki: za surowkę hematytową wolna Mannheim Ludwigshafen 90 marek, Karlsruhe 91; za surowkę odlewniczą I. wolny fracht jak wyżej 88 i 89 marek; surowkę odlewniczą III. 84 i 85 marek; surowka luksemburska odlewnicza III kalkuluje się łącznie z cłem i wolnym wywozem Sierck na 71, Wintersdorf na 75 marek.

ANGLJA.

Ustanowiona w r. 1924 przez Ramsay Mac-Donalda komisja dla badania handlu i przemysłu — t. zw. Komisja Balfoura — ukończyła po czteroletniej działalności swoje sprawozdanie. Przypuszcza się, że sprawozdanie to wywrze znaczny wpływ na stanowisko rządu w sprawie cła ochronnego na żelazo i stal. Idą pogłoski, że komisja ta wypowiedziała się za wprowadzeniem cła ochronnego.

Przemysł nożowniczy w Sheffield wydał dokładną statystykę przywozu i wywozu wyrobów nożowniczych za rok 1928. Wywóz osiągnął wartość ogólną £ 1 179 954, a więc o 102 000 £ więcej jak w roku 1927.

Aparatów do golenia i ostrzy do brzytw wywieziono za £ 330 000 (w r. 1927 za 260 000 £). Głównym odbiorcą były Stany Zjedn. Am. Eksport do dominjów brytyjskich wzmógł się zaledwie o bardzo nikły procent. Wartość przywozu wynosiła: w r. 1928 — £ 469 034, w r. 1927 £ 426 841, w r. 1926 £ 328 541. Z towarów przywiezionych w r. 1928, reeksport przedstawia wartość £ 93 000.

Wywóz narzędzi osiągnął wartość £ 3 628 106, przywóz £ 1 153 138, reeksport £ 160 000.

Na jednym z ostatnich posiedzeń rady hrabstwa Londyn omawiano kwestję niedostatecznego wyszkolenia zawodowego młodych fachowców. Członkowie wydziału, powołanego do zbadania tej sprawy i orzeczenia się w niej, oraz podania sposobu zaradzenia temu niedomaganiu, uznali, że jedynym środkiem, rokującym uzasadnione nadzieje, byłoby przedłużenie terminu nauki na cztery lata. W tym duchu też sformułowali swój wniosek.

JUGOSŁAWJA.

Jakkolwiek rozwój przemysłu metalurgicznego w zjednoczonym królestwie S. H. S. ma przyszłość wielką z powodu bogatych złóż rudy w Bośni, obecnie jednak, jak czytamy w sprawozdaniu ekonomicznym za rok 1927 Konsulatu Generalnego Rzplitej w Zagrzebiu, z powodu złych środków przewozowych, słabej organizacji technicznej, braku, względnie niedostatecznej liczby wykwalifikowanych pracowników, nieodpowiedniej ochrony celnej, a głównie z powodu braku zasobów finansowych, nie odgrywa on poważniejszej roli, a produkcja jego pokrywa zaledwie niewielką część krajowego zapotrzebowania.

Ciężki przemysł żelazny, przerabiający surowiec na żelazo kute, posiada 4 państwowe fabryki w Zenice Vares (Bośnia), fabryki w Jesenicy (Słowenja), oraz zakłady Sartid w Smederowie (Serbja).

Wszystkie te fabryki i zakłady posiadają łącznie 11 pieców martenowskich, 3 huty, oraz 3 inne piece, zdolne produkować rocznie około 150 000 ton żelaza kutego, a tem samem zdolne zaspokoić całe roczne zapotrzebowanie na to żelazo w kraju. Tymczasem istotna produkcja dochodzi rocznie zaledwie jednej piątej tego kontyngentu, czyli około 30 000 ton. Resztę zapotrzebowania pokrywa import, głównie z Austrii, Niemiec i Czechosłowacji.

Import żelaza i stali do Królestwa S. H. S. regulują specjalne umowy i postanowienia środkowo-europejskiego kartelu żelaznego, do którego Jugosławia przystąpiła. W roku 1927 import żelaza przedstawiał się następująco:

nieprzerobionego i napół przerobionego ton 48 183
wart. 97,5 milj. din.,

blachy żelaznej ton 27 289, wart. 100 milj. din.,
szyn i materiału budowlanego dla mostów ton
17 165, wart. 91 milj. din.

Ostatnia pozycja obejmuje także około 800 ton materiału z Polski, dostarczonego mocą umowy kompensacyjnej za tytoń.

AUSTRIA.

Zawarte ostatnio w Wiedniu porozumienie walcowni austriackich, czechosłowackich i węgierskich, dotyczy narazie jedynie blach średniej grubości. Węgierskie i austriackie walcownie blachy zobowiązały się nie eksportować blachy tego rodzaju na rynek C. S. R. i odwrotnie, eksport czechosłowacki do tych krajów ma podlegać kontyngentowaniu.

Oprócz tego walcownie austriackie zobowiązały się nie eksportować swoich wyrobów do Rumunii, Bułgarii, Turcji i Grecji, tak, że pozostał dla nich jedynie rynek S. H. S.

(Zebrał i opracował J. Taborski.)

WYTWÓRNIĄ PĘDNI, MASZYN I ODLEWNIĄ ŻELIWA

KRAWCZYK i S-ka

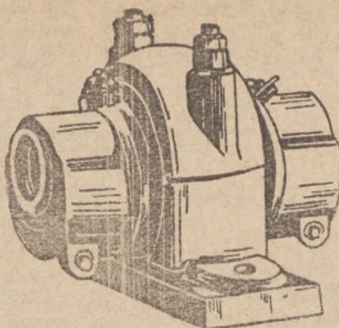
W ZAWIERCIU

Własne biuro w Warszawie

ul. Krucza 16, tel. 105-17

PRZEDSTAWICIELSTWA

we wszystkich większych miastach
Rzeczypospolitej

SPECJALNOŚĆ:

Pędnie, odlewy maszynowe
i budowlane

SPRZĘGŁA CIERNE HILLA

Całkowite urządzenia do przeno-
szenia materiałów: przenośniki
(transportery), podnośniki (elewa-
tory) i t. d.

OKNA ŻELAZNE

JÓZEF HESSE SPADKOS
Fabryka siatek druczanych
w ŁODZI ul. ANDRZEJA 40

Bracia Deierling
HURTOWNIA ŻELAZA I EMALII
POZNAN
SKŁADOWA 4

Polecamy franko dworzec Poznań:

Widły i haki 2, 3, 4-roż.
Podkowce (Hufale)
Buksy do wozów i plugów
Bednarę opakunkową
Naczynia emaljowane „Silesia”
Gwoździe, druty
Szpadle ogrodnicze i grabie żel.
Siatki drut. poc.
Ruszt, Płyty, Drzwiczki i
Wszelkie Armatury do pieców
Okucia budowlane
Okna lanożelazne
Lemiesze i odkładnie stal.
Haki kute
Kłódki

Naczynia lano-żel. H. & V.
Maszynki do mięsa Alexanderwerk
Młynki do kawy, Żelazka do
prasowania
Wszelkie Sprzęty kuchenne
Kotły do paszy, Wiadra ocynk.
Pudła i szufelki do węgla
Śruby, Nakrętki, Nity, Wkrętki
Szpadle, Szufle, Kilofy
Widły do ziemniaków
Toczaki bawarskie
Narzędzia
Klamki do bielizny
Tarki do prania
Łańcuchy, Wędzidła

Telefon: 35-19, 35-29. Adres telegr. „FERRUM”

Prosimy zażądać cenniki.

6632

Lokomotywy

benzolowa, Diesel, na powietrze sprężone, kompre-
sory, dmuchawy turbinowa, wentylatory kuźnicze
pompy wszelkiego rodzaju

maszyny parowe

maszyny dla przemysłu włókiennic-
zego, papirniczego i cementowego
dostarcza 6963

„MONTANIA”, Katowice

Tel. 119.

Skrzynka pocztowa 442.

Tel 119.

Telegram „ORION POZNAN”
Telefon nr 26-34, 14-86

Poznań
ul. Dąbrowskiego 79.

Wszelkie tłoczone akcesoria do elektrycznych i gazowych lamp.
Karnisze mosiężne zwyczajne i ozdobne.

Wyrabiamy

następujące artykuły:

6555

Płyty mosiężne

do stolików palarnianych
w różnych desenach, sty-
lach, wielkościach i kolorach

Serwisy palarniane.

Powszechna Wystawa Krajowa w r. 1929

od 16 maja do 30 września

TERMIN OTWARCIA PWK. NASTAPI NIEODWOLALNIE 16 MAJA R. B.

Wobec pojawienia się tu i ówdzie pogłoszek, jakoby termin otwarcia Powszechnej Wystawy Krajowej miał być przesunięty, Dyrekcja podaje niniejszem do publicznej wiadomości, że otwarcie Wystawy nastąpi nieodwolalnie w ustalonym terminie 16 maja r. b.

Podkreślić należy, że niema najmniejszych powodów do szerzenia tego rodzaju wieści, które zaszkodzić nam mogą w opinii publicznej zagranicy i utrudnić normalny tok pracy czynników organizacyjnych Wystawy.

Wszelkie prace budowlane na terenach Wystawy odbywają się w ściśle określonym i nieprzekraczalnym terminie i zostały lub zostaną do przyle-

cia eksponatów na czas wykończone. Wobec panujących obecnie mrozów i ustania prac murarskich odbywa się normalny tok pracy we wnętrzu gmachów i pawilonów wystawowych, gdzie zatrudnionych jest około tysiąca robotników. Dalej w pracach, związanych z przygotowaniem stoisk pod eksponaty, zatrudnionych jest w warsztatach cieślarskich, stolarskich, ślusarskich i t. p. około 2 000 robotników. Nad wszystkimi pracami budowlanymi i ich postępem odbywa się co dwa tygodnie ścisła kontrola, która pozwala w porę zapobiec wszelkim uchyleniom terminarza.

Niezależnie od robót budowlanych normalny przebieg mają prace instalacyjne, malarskie i dekoracji wnętrz. Budowa pawilonów lekkiej konstrukcji, wystawców prywatnych, dla których termin zakończenia prac ustalony jest nadal na 1 marca, również będzie dopilnowana i na czas wykończona.

Z powyższego stanu rzeczy wynika więc, że niema najmniejszych powodów, któreby się przyczynić mogły do odroczenia terminu otwarcia Wystawy.

PROPAGUJĄCIE POWSZECHNA WYSTAWĘ KRAJOWĄ!

Propaganda idei Powszechnej Wystawy Krajowej winna objąć najszersze sfery tak społeczeństwa polskiego jak i zagranicą. Przyczynić się do tego w dużej mierze zdolne są nasze firmy handlowe i przemysłowe, które winny wszelką korespondencję zaopatrzyć w nalepki z propagandowym napisem „Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu, maj - wrzesień 1929”.

Nalepki takie z napisami w językach polskim, francuskim, niemieckim i angielskim na żądanie wysyła bezpłatnie Wydział Propagandy PWK. w Poznaniu, ul. Grunwaldzka 22.

PRZEDSTAWICIEL POŁĄCZONYCH ORGANIZACJI PRZEMYSŁU METALOWEGO NA PWK.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych, Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi, Spółka Akcyjna i Związek Eksportowy Przemysłu Metalowego Przetwórczego otwierają na cały przeciąg trwania Powszechnej Wystawy Krajowej wspólne biuro w Poznaniu, którego kierownikiem został mianowany pan Zygmunt Breitenwald, długoletni pracownik wymienionych organizacji.

W celu zmniejszenia wydatków reprezentacyjnych poszczególnych wystawców, będących członkami wyżej wymienionych organizacji, p. Breitenwald będzie przyjmować na czas Wystawy zastępstwa ich interesów, załatwiając dla nich wszystkie sprawy zasadnicze i przeprowadzając w ich imieniu transakcje handlowe.

Zgłoszenia wystawców należy kierować do dnia 1 marca r. b. do biura Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ul. Krakowskie Przedmieście 5 m. 4, w Warszawie.

SPORT KONNY NA PWK.

Zawiązany z ramienia Powszechnej Wystawy Krajowej specjalny komitet organizacyjny, w skład którego wchodzi przedstawiciele: Zarządu Polskiego Związku Jeździeckiego, D. O. K. VII, Wielkopolskiego Klubu Jazdy Konnej, oraz dowódcy formacji konnych, stacjonowanych w Poznaniu, przygotowuje na czas Wystawy zawody, obejmujące wszystkie galeje sportu konnego. Zorganizowane będą poza właściwymi wyścigami konnymi na torze: konkursy hipiczne, gry w polo, konkursy koni myśliwskich, turnieje i zawody we władaniu bronią na koniu i szermierce konnej, biegi koni myśliwskich w terenie itd. Bardzo ważną część przygotowawanego na r. 1929 programu stanowią: międzynarodowe konkursy hipiczne, zawody o mistrzostwo armii, oraz specjalny sezon polowań z psami. Wszystkie te imprezy, stanowiące ciekawą atrakcję, odbędą się na powstającym na Błonach Grunwaldzkich Hippodromie Poznańskim. Plan hippodromu, obejmujący zasadniczo dwie części: arenę do konkursów hipicznych i plac do gry w polo, przewiduje również cały szereg urządzeń gospodarczych i udogodnień, oraz miejsca postojowe dla samochodów. Arenę konkursów hipicznych otaczają łoża parterowe, obliczone na 1 700 osób; poza niemi biegnie dokoła areny szeroki na 5 metrów wolny pas, przeznaczony jako miejsce spacerowe, w tyle zaś wznosić się będzie trybuna główna na 3 000 osób, z osobnym podjazdem dla samochodów. Plac do gry w polo jest najlepszym z tego rodzaju placów na wschodzie Europy.

PAMIĄTKOWE ODZNAKI P. W. K.

Zbieracze żetonów pamiątkowych uczeszą się wiadomością, że artystycznie wykonane odznaki z napisem Powszechna Wystawa Krajowa nabyć będzie można podczas trwania PWK. po niskiej cenie (1 złoty) w czterech różnych odmianach.

Rysunek odznak jest przejrzysty, tło amarantowo-srebrne lub amarantowo-złote, od którego symbol polski-orzeł biały ładnie odbija obok rzymskiej dziesiątki, wyrażającej pierwszą dekadę polskiej Niepodległości.

Sprzedaż żetonów znajdować się będzie wyłącznie w rękach Związku Inwalidów. Do niego też, pod poniżej podanym adresem, kierować należy zapotrzebowania na większą liczbę odznak. Szczególniej organizacjom wycieczkowym, szkolnym, sokolim, skautowskim, robotniczym, włościańskim etc. zaleca się wczesne zgłaszanie, jaką ilość nabyć pragną. Adres Związku Inwalidów Wojennych R. P., Poznań, Fredry 7.

WYCHODŹTWO POLSKIE NA P. W. K.

Powszechna Wystawa Krajowa, obejmująca twórczość duchową i kulturalną, ogólnopolską nie byłaby kompletnym przeglądem dorobku narodowego, gdyby pominięty był w nim lub pobieżnie potraktowany udział wychodźstwa polskiego, rozsianego na obu półkulach świata.

Czynnikami organizacyjnymi Powszechnej Wystawy Krajowej, doceniając rolę i zasługi wychodźstwa polskiego około pielęgnowania ducha i kultury rodzimej, przeznaczyły mu w swoim generalnym programie specjalną grupę (XXXII), która zobrazuje całość dorobku polskiego i polskiej siły twórczej na obczyźnie.

W celu stworzenia racjonalnego aparatu organizacyjnego wśród zbiorowisk polskich na obczyźnie, zawiązane zostały przy czynnym poparciu polskich placówek dyplomatycznych i konsularnych komitety wystawowe w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Chinach (Mandżurji), Turcji, Austrii, Belgii, Czechosłowacji, Danii, Francji Niemczech, Rumunii, Węgrzech, Łotwie, które przejęły na siebie zadanie prowadzenia akcji propagandowej i organizacyjnej, celem spowodowania gromadnego udziału emigracji polskiej w Powszechnej Wystawie Krajowej.

Najpotężniejsza liczebnie, organizacyjnie, kulturalnie i ekonomicznie polonia amerykańska pierwsza wyraziła gotowość wzięcia udziału w PWK, a doceniając jej kolosalne znaczenie, podjęła się ufundowania własnym sumptem trwałego pawilonu wystawowego wychodźstwa, w którym zobrazowany będzie cały jego dorobek twórczy. Pawilon ten, jako jednoczący wystawy wszystkich skupień polskich, zamieszkałych za granicami Polski, otrzymał miano „Polonia Zagranicą” i po likwidacji Powszechnej Wystawy Krajowej zamieniony zostanie na stałe Muzeum Wychodźstwa Polskiego. Zbiory muzeum pozwolą każdemu zwiedzającemu wyrobić sobie dokładne pojęcie o warunkach bytowania Polaków zagranicą, o trudnościach, jakie w swej pracy napotykają i o chwalebnych wynikach tej pracy.

Fabryka Manometrów GAZOMIERZY I APARATÓW GAZOWYCH

wykonuje, naprawia i wzorcuje
MANOMETRY I APARATY DO MIERZENIA PRÓŻNI
WSZELKIEGO RODZAJU I DO KAŻDEGO CELU

WODO- PARO- I GAZOMIERZE DO CELÓW PRZE-
MYŚLOWYCH I DOŚWIADCZALNYCH

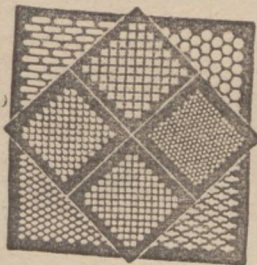
DOM PRZEMYSŁOWO-HANDLOWY

„CARBOPOL”

Właśc.: Inż. PIOTR TRACZ W KRÓL. HUCIE, G. ŚL. TEL. 390.

BLACHY DZIURKOWANE (SITA)

6368

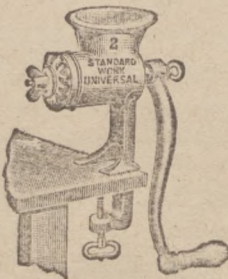
dla przemysłu żelaznego, cementowego, papierniczego, kopalnianego, chemicznego, dla rolnictwa, cukrownictwa, młynarstwa, fabryk krochmalu, gorzelni i browarów, do wszelkich urządzeń i aparatów technicznych, oraz blachę ażurową do celów budowlanych, ozdób itp.

Wykonywa z wszelkich materiałów w dowolnych rozmiarach i grubości

WYTWÓRNIA BLACH DZIURKOWANYCH
„SITO” WARSZAWA, UL. DOBRA 86
telefon 1-92. 5717

maszynki do mięsa

maszynki uniwersalne

maszynki do migdałów

Od 40 lat znana jako najlepsza

FABRYKA MASZYN GOSPODARSTWO-DOMOWYCH

Steinfeldt & Co., Standard-Werk "Viehofen (Austria)

6741

oferuje swe wyroby światowej marki

„STANDARD - WERK”

w podwójnym wysoko lśniącym pocynowaniu i dostarcza natychmiast ze składów ocienionych franko Warszawa lub Bielsko, płatne w walucie polskiej. Łaskawe zapytania uprasza się skierować wyłącznie do naszego Zastępcy Generalnego na Polskę:

JAKOB S. KARL jun. - Wiedeń-Wien II., Feuerbachstrasse Nr. 8.

wagi zegarowe

lodownica

masełnica

SZMATY do czyszczenia maszyn

chemicznie czyste, pod gwarancją dezynfekowania i odkażone Liquorem cresoli saponatus „Sanizol” dostarcza w paczkach po 20 kg. a to:

Czysto białe	po zł 1.50 za kg.
Trykotowe białe	„ „ 1.30 „ „
Jasne	„ „ 1.20 „ „
Ciemne cienkie	„ „ 0.90 „ „
„ grubsze	„ „ 0.75 „ „

Hurtownikom udziela się odpowiedni rabat. 6993

Leszczyńska Hurtownia Surowców

RUDOLF ŁASKA w Lesznie, tel. 152 lub

Oddział w Poznaniu, ul. Śpichrzowa (teren kolejowy) tel. 1530

EKSPORT KOS

M. SCHENKER-GOTTESMANN

WIEDEŃ II, Taborstrasse 10.

Kosy „Szczyt”

są niezrównane w jakości dla tego używane są w rolnictwie różnych krajów.

7036 Codziennie nadchodzą wyrazy uznania

jak poniżej:

Jamy 27. 8. 1928.
p. Radomyśl Wielki.

Pańskie kosy są bardzo dobre, niema żadnej wady w nich. Ja i moi przyjaciele jesteśmy bardzo zadowoleni

Łukasz Wałas.

Handbuch der Eisenhändler

1929

Praktyczny fachowy informator podręczny dla przemysłowca, kupca i pracownika zawodowego metalowca w języku niemieckim

Obszerny dział fachowy i informacyjny

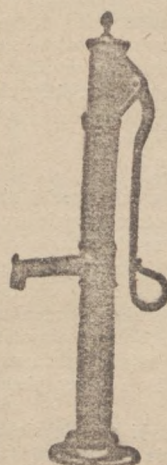
200 ilustracji technicznych

Cena 8.50 m. n. + porto

Do nabycia w administracji

„Rynku Metalowego i Maszynowego”, Poznań, Wielka 10

za poprzedniemi nadestaniem gotówki 20 zł.

POMPY różnego rodzaju

do zapędu ręcznego, mechanicznego, do studzien zwykłych i głębokich
Wiercenie studzien

zwykłych i artezyjskich 5787

J. Kopczyński i Sp.

Poznań, ul. Łazarska 30

Nr. tel. 60-42 Rok zał. 1893

Fabryka pomp i przedsiębiorstwo wiercenia studzien

ODDZIAŁ W BYDGOSZCZY

ul. Gdańska nr. 79.

WIADOMOŚCI Z BRANŻY

WPLYWY ANGIELSKIE U ZIELENIEWSKIEGO.

Jak wiadomo — polskie zakłady budowy maszyn i wagonów L. Zieleniewski i S-ka połączone zostały niedawno z wytwórnią kotłów parowych Fitzner i Gamper S. A. Obecnie dowiadujemy się, że utworzona w ten sposób fuzja doznaje dalszego rozszerzenia przez zawarcie umowy ze znaną angielską fabryką kotłów parowych Babcock - Wilcox w Londynie. Na mocy umowy tej wymienione trzy firmy tworzą w Polsce Spółkę Akcyjną p. f. „Babcock - Wilcox i Zieleniewski”, która wydzierżawi należącą obecnie do firmy Zieleniewski fabrykę kotłów parowych w Sosnowcu celem wyłącznej fabrykacji na szeroką skalę kotłów typu angielskiego.

NOWA POLSKA FABRYKA KABLI TELEFONICZNYCH.

W dniu 10 b. m. w Polskich Zakładach Skody na Okęciu (fabryka motorów do samochodów i motorów elektrycznych) nastąpiło otwarcie oddziału kabli telefonicznych. Otwarcia dokonał podsekretarz stanu w Ministerstwie Poczty i Telegrafów, inż. W. Dobrowolski, wobec licznie zgromadzonych inżynierów ministerstwa, dyrektorów zakładów i kierowników poszczególnych działów fabryki.

Fabryka kabli przy Zakładach Skody będzie trzecią zrzędu większą wytwórnią, obok bydgoskiej i krakowskiej.

Poza kilkoma majstrami-instruktorami narodowości czeskiej, cały personel fabryki składa się z Polaków.

ZWYŻKA PŁAC DLA PRACOWNIKÓW CIĘŻKIEGO PRZEMYSŁU NA GÓRNYM ŚLĄSKU.

Z Katowic donoszą:

Komisja arbitrażowa i pojednawcza pod przewodnictwem inż. Kmity rozpatrywała sprawę dodatku wyrównawczego dla pracowników, zatrudnionych w ciężkim przemyśle oraz kupieckich.

Komisja wydała orzeczenie, mocą którego pensje początkowe średnich grup uposażeniowych pracowników, zatrudnionych w ciężkim przemyśle podwyższą się o 5 proc., natomiast pracowników kupieckich o 4 proc.

POLSKI EKSPORT ŻELAZA DO JUGOSŁAWII.

Głównym dostawcą żelaza do Jugosławii jest Polski Syndykat Hut Żelaznych. Głównym artykułem są szyny kolejowe. Rok 1928 wykazuje w eksporcie tym poważnąwyżkę, a mianowicie kiedy w roku 1927 eksport polskiego żelaza do Jugosławii wynosił 12,987 ton, wartości 4,9 milj. zł, to w ciągu pierwszych 10 miesięcy 1928 r. eksport ten podniósł się do 28,377 ton, wartości 9,8 milj. zł. Jugosławia w eksporcie polskiego żelaza stoi na drugim miejscu po Rosji.

NOWE POKŁADY RUDY ŻELAZNEJ W POLSCE.

W pobliżu Częstochowy w gminie Grabówka natrafiono na bogate pokłady rudy żelaznej.

SYTUACJA W HURTOWYM HANDLU ŻELAZA.

Z Katowic donoszą, iż hurtownicy narzekają na znaczne osłabienie ruchu handlowego żelazem. Jak składowcy, tak też i handlarze drobniejsi powstrzymują się od zakupów. Gdy normalnie w okresie bieżącym już rozpoczynają się zakupy, zwłaszcza na żelazo handlowe, to w roku bieżącym transakcyj takich prawie zupełnie się nie dokonuje. Jako zasadniczy powód tego stanu rzeczy, hurtownicy podają wyjątkowy brak gotówki w tej branży, przyczem zaznaczyć należy, że poważne firmy hurtowe nie są skłonne przyjmować w pokryciu długoterminowych weksli. Stan ten, trwający już od kilku tygodni, prawdopodobnie niebawem się zmieni, bo przy ustąpieniu mrozów ożywi się zapotrzebowanie w przemyśle metalowym i budowlanym, w zakładach ślusarskich i t. p., jak również u drobnych detalistów, których zapasy są na wyczerpaniu.

PRZEMYSŁ WAGONOWY NA GÓRNYM ŚLĄSKU.

Sytuację w górnośląskim przemyśle wagonowym bynajmniej nie można nazwać pomyślną. Wprawdzie normalne zapotrzebowanie wagonów ze strony kolei mogłoby wynieść do 15 tys. sztuk rocznie, jednak wobec tendencji oszczędnościowych naszych władz zapotrzebowanie to określa się w granicach zaledwie 3 000 do 4 000 sztuk. Ponieważ dalej umowy Ministerstwa Komunikacji z wytwórcami wagonów zawierane były przeważnie w latach 1920—22, nie brano wówczas jeszcze pod uwagę istniejących na terenie G. Śląska największych nawet fabryk wagonów, co obecnie odbija się oczywiście nader ujemnie na rozwoju tego działu produkcji.

To też wobec braku zamówień rządowych fabryki starają się o zlecenia prywatne, a to na wagony: cysterny, chłodnie i t. p. produkując poza tem jedynie wagony dla kolejek wąskotorowych, zwłaszcza kolonialnych i hutniczych.

ŁAŃCUCHY ELEKTRYCZNIE SPAWANE.

Tarcia w Syndykacie.

Syndykat producentów łańcuchów spawanych elektrycznie, o którego powstaniu donosiliśmy w swoim czasie został znacznie osłabiony, wskutek tarć, jakie uwiłdoczyły się między poszczególnymi kontrahentami doń należącymi. To spowodowało, iż wkrótce po zawiązaniu syndykatu i ustaleniu wspólnego biura sprzedaży jedna z poważniejszych firm, a mianowicie Bracia Klein w Dąbrowie zgłosiła zeń wystąpienie. Prowadzone są dotychczas pertraktacje z firmą w sprawie pomyślnego dla syndykatu zlikwidowania tej sprawy.

Na rynku łańcuchów spawanych elektrycznie ujawniła się ostatnio pewna ospałość, gdyż w związku z powstaniem syndykatu kupcy zaopatrzili się przed jego powstaniem w duże zapasy towaru, licząc na wyższe cen. Ponieważ zamówień w handlu kupcy dużo nie mają od swych odbiorców, obecnie posiadane zapasy łańcuchów elektrycznie spawanych powinny starczyć na blisko 6 miesięcy. Ceny łańcuchów syndykat unormował w ten sposób, iż wydał nowy cennik, który podwyższa towar o 40 proc. w stosunku do kalkulacji w czasie przed utworzeniem syndykatu, przyczem od cen zasadniczych udzielany jest hurtownikom 20 proc. rabat. Kupcy otrzymują w hurcie towar średnio za pokryciem wyłącznie wekslowem, dochodząc do 4 miesięcy. Wypłacalność jest obecnie niezła, choć czy dalej da się ona utrzymać, jest rzeczą wątpliwą. (Gazeta Handlowa).

EKSPORT ŻELAZA I STALI.

Jednym z naczelnych zagadnień bieżących polityki Polskiego Syndykatu hut żelaznych, jest obecnie skoncentrowanie w ramach umowy syndykatycznej całego zagranicznego eksportu naszego w tym zakresie.

Plany utworzenia przy Syndykacie specjalnego oddziału, mającego ująć całokształt eksportu przygotowuje komisja składająca się z trzech fachowców. Najbliższe posiedzenie tej komisji odbędzie się w ciągu przyszłego tygodnia, a to ze względu na bliskość plenarnego zebrania członków Syndykatu, na którym projekt musi być poddany rozpatrzeniu ostatecznemu.

Stan zatrudnienia hut w styczniu przedstawiał się o wiele lepiej niż w grudniu i zamówienia prywatne wraz z rządowymi osiągnęły poważną cyfrę 60 000 ton. Należy się spodziewać, że zamówienia na miesiąc luty będą się przedstawiały jeszcze lepiej wobec zbliżającego się sezonu budowlanego, jak również rozpoczęcia pracy nad naprawą torów kolejowych.

ŚWIATOWA PRODUKCJA ŻELAZA I STALI.

Największą produkcję stali wykazują Stany Zjednoczone Ameryki. Wynosiła ona w r. 1928 51,2 milj. ton. Po Stanach Zjednocz. Am. idą: Niemcy (14,3 milj. t.), Francja (9,3 milj. t.), Anglia (8,6 milj. t.), Belgja (3,9 milj. t.). Związek sowiecki (3 milj. t.), Luksemburg (2,6 milj. t.), Zagłębie Saary (2 milj. t.), Italia (1,8 milj. t.), Japonja (1,8 milj. t.), Czechosłowacja (1,7 milj. t.), Polska (1,3 milj. t.).

Co się tyczy produkcji żelaza, to przedstawiała się ona w r. 1928 w sposób następujący: Stany Zjedn. 38 milj. t., Niemcy 11,7 milj. t., Francja 10 milj. t., Anglia 6,7 milj. t., Belgja 3,9 milj. t., Luksemburg 2,8 milj. t., Związek sowiecki 2,3 milj. t., Zagłębie Saary 1,9 milj. t., Czechosłowacja 1,3 milj. t., Japonja 1,3 milj. t., Indje Brytyjskie 1 milj. t., Kanada 0,8 milj. t., Polska 0,7 milj. t., Italia 0,6 milj. t.

Ogółem światowa produkcja wynosiła w r. 1928 — 106 480 000 t. stali oraz 86 350 000 t. żelaza, z czego na Europę wypadało 51 010 000 t. stali i 44 210 000 t. żelaza.

Polska zajmowała w produkcji stali 12-te miejsce na świecie, a 10-te w Europie, w produkcji zaś żelaza 13-te miejsce na świecie, a 9-te w Europie.

Ś. P.

Oskar Hartwig

właściciel i dyrektor Fabryki Maszyn i Kamieni Mińskich ŁĘGIEWSKI i HARTWIG
w Warszawie, zmarł dnia 14. lutego 1929 r.
R. I. P.

KORZYSTNE HURTOWNE ŹRÓDŁA ZAKUPU

F. i R. KALESSE

6494 KATOWICE, ul. Plebiscytowa 8.

FABRYKA KAS PANCERNYCH

Specjalność: kasy betonowo-pancerne,
kasetki tylko dla odsprzedawcy

Amerykańskie wylęgarnie „Buckeye”

Młynki do mielenia kości. Obrączki dla drobiu celulo-
idowe i aluminiowe. Wszelkie przybory hodowlane

poleca Biuro Rolniczo-Techniczne

5568

Inż. St. Nawakowski Sp. z o.o. w Warszawie, ul. Kredytowa 4

Telefon 291-34

Prosimy żądać ofert i katalogów

ARMATURE

specjalna dla cukrowni,
gorzelni, rafinerii nafty,
papierni, cementowni,

Fabryk chemicznych i innych zakładów przemysłowych

wyroby z kwasoodpornego brązu fosforowego, Dra Künzla

polecają

JANCZEWSKI i FREYMARK

Warszawa, Mokotowska 49.

TARKI DO PRANIA

najlepsze wykonanie

6220

„MARS”

FABRYKA WYROBÓW DRZEWNYCH

Tel. 32. LUBLINIEC (G. ŚI) Tel. 32.

BIURO SPRZEDAŻY: Katowice, ul. Słowackiego
nr. 16, tel. 536 & 1074.

Fabryka Armatur — Odlewnia Metali

właśc. JAN ŻURAWICZ

6053

POZNAŃ, ul. Dąbrowskiego 83-85.

Wykonuje wszelką armaturę parową, gazową i wodną.
Odlewy z miedzi, spiżu, mosiądzu, fosforbrązu, niklu,
stalbrązu i wszelkie odlewy galanteryjne i t. p.

— Kosztorysy i porady techniczne bezpłatnie. —

Używane maszyny młyńskie

jak postawy walcowe, plansichtry itd.
mam natychmiast korzystnie do sprzedania

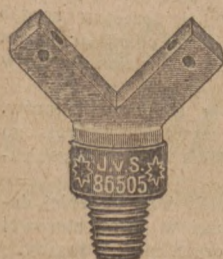
Przedstawiciel firmy A. WETZIG, Wittenberg

Inżynier FIAŁKOWSKI

6044

BYDGOSZCZ

ul. Matejki 10.

PALNIKI karbidowe

Biuro Techniczno-Handlowe

W. L. Kawałek, Kraków

Gertrudy 5. Tel. 4307

5931b

FABRYKA WYROBÓW KUTYCH I MŁOTOWNIA
Bracia Kleiner, Łódź ul. Włodzimierska 20
Telefon 56-34

Przyjmujemy wszelkie roboty w zakresie kuźnictwa
i ślusarstwa wchodzące.

SPECJALNOŚĆ: IMADŁA KUIE, KIŁOFY, TARANY, DUSZE.

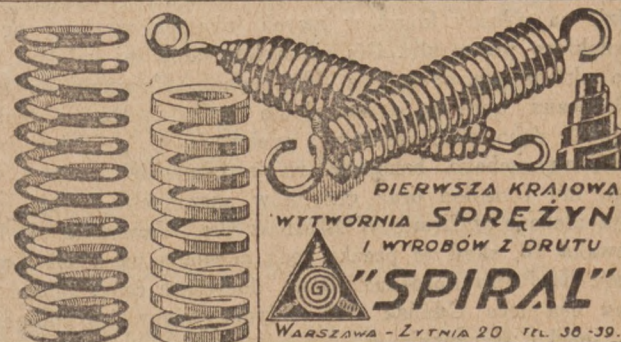
Uwaga: Na sezon budowlany przyjmujemy do wykonania
ankry, klamry i t. p. 5513

Hurt. rowerów oraz wszelkich części rezerwo-
wych, wirówki, butelki termosowe
HURTOWNIA PNEUMATYKÓW T. z o. p. OSTRÓW (Wikip.)

LIN stalowe i konopne
poleca 6604
B. Muszyński, fabryka lin, LUBAWA

VULKAN rozczyzn gumowy fabrykuje w tubkach i puszkach
(Gummilösung) 7058 w najlepszym gatunku
„GUMY”
Poznań, ul. 27 Grudnia 51

MEDAL SREBRNY na wystawie wynalazków w Warszawie 1920 r.

PIERWSZA KRAJOWA
WYTWORNIJA SPRĘŻYN
I WYROBÓW Z DRUTU
„SPIRAL”
WARSZAWA — ŻYTNIA 20 TEL. 38-39.

6381

Taśmy hamulcowe

do samochodów i maszyn

Seguby gumowe kardanowe.

Dyski kuplungowe. 6700

Dostarczają najtaniej ze składu komisowego

P. Goldman i L. Endelman, Warszawa, Widok 11. Tel. 130-88

Pierścienie tłokowe

każdej wielkości.

7054

W. Głeczyński i Ska, Poznań,
św. Marcina 18.

KUCHENKI GAZOWE

dostarcza:

6966 h

„WIEPOFANA” Tow. Akc. w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 8.

Zakład WYROBÓW Drucianych
MICHAŁ RUŚ Zadzwole obok Żywca

Poleca solidnego wykonania sprzęty kuchenne i przybo-
ry dla gospodarstwa, z drutu, cynowane oraz wycieraczki
do butów wszelkich wymiarów, na żądanie wykonuje
wszelkie artykuły druciane, według oryginalnych nade-
ślanych wzorów po bardzo przystępnych cenach. 6417

Z ŻYCIA ORGANIZACJI

STOWARZYSZENIE ELEKTROTECHNIKÓW POLSKICH KOŁO POZNAŃSKIE

zawiadamia, że w sobotę, dnia 2-go marca 1929 roku punktualnie o godz. 8 ej wieczorem odbędzie się w salce małej Bazaru, ul. Nowa, roczne walne zebranie Koła. Zebranie walne zwołane — z uwzględnieniem art. 10 regulaminu — jest prawomocne przy obecności $\frac{2}{3}$ członków lub po $\frac{1}{2}$ -godzinnej przerwie bez względu na ilość obecnych członków.

Ze względu na ważność spraw uprasza się o liczny udział.

IMPORT - EKSPORT

(h) Pewna firma holenderska poszukuje w Wielkopolsce przedstawiciela na artykuły metalowe.

(h) Firma holenderska poszukuje w Polsce przedstawiciela na maszyny do sortowania kartofli, grochu, pomidorów, jabłek, cytryn, pomarańcz, mandarynek itd. Zainteresowani zechcą się zgłosić do Konsulatu Holenderskiego w Poznaniu, ul. Mickiewicza 31.

(h) Konsulat R. P. w Bordeaux (Francja) urządził na własny koszt w swych lokalach wystawę próbek polskiego przemysłu. Dla skompletowania tej kolekcji, która składa się obecnie z 400 próbek, Konsulat R. P. w Bordeaux uprasza o nadesłanie próbek: drzewa tartego, klepek dębowych, szczeciny, puchu, fasoli, groszku, świec, buljonu suchego, bekonów, roślin lekarskich, wosku, miodu, lnu i nasion oraz grzybków suszonych. Próbkę mogą być złożone w firmie WORMS & Cie, Warszawa, ul. Królewska 10, skąd te paczki będą odesłane na koszt Konsulatu R. P. do Bordeaux. Dane, dotyczące ceny, gatunku oraz cen loco Gdańsk lub Gdynia winny być dołączone w języku francuskim.

(h) Pewna a ustrzajska fabryka wylegarek dla drobiu oraz urządzeń dla wyrobów z mleka pragnie oddać przedstawicielstwo swoich wyrobów poważnej firmie wielkopolskiej.

(t) Ekspozytura europejska amerykańskiej fabryki maszyn do prasowania ubrań pragnie nawiązać kontakt z zainteresowanymi firmami.

(t) Firma w New Yorku trudniąca się hurtownią i detaliczną sprzedażą wyrobów wyłącznie polskiego pochodzenia, pragnie nawiązać kontakt z firmami polskimi w działach produkcji artykułów wiklinowych, kilimów, dywanów, sprzętów z kutego żelaza, narzut różnych i kilimowych, porcelany i fajansu, wyrobów ludowych i t. p.

(t) Nowojorska firma importowa prosi fabryki dykty drzewnej o nadsyłanie ofert.

(t) Firma amerykańska, trudniąca się eksportem używanych maszyn do zycia, zawrze stosunki z zainteresowanymi firmami polskimi.

(t) Oddział amerykański przedsiębiorstwa drzewnego na Filipinach pragnie nawiązać kontakt z polskimi importerami drzewa egzotycznego.

(g) Niemiecka firma na Pomorzu pragnie sprzedać postadany młyn, oraz tartak polskiemu nabywcy, względnie przystąpi do spółki celem wykorzystania polskiego drewna i zboża.

(g) firma francuska interesuje się drzewem dębowym.

(g) Firma holenderska pragnie nabywać papę dachową.

(t) Agent eksportowy fabryk amerykańskich, wyrabiających ręczne, elektryczne miotłki ssące, rozpylacze elektryczne, celulozowe ochronne oprawy do okularów, oraz płócienna chemicznie impregnowane do czyszczenia metali, poszukuje odbiorców.

(p) Firma bułgarska reflektuje na zakup, względnie komis czy reprezentację na wszelkie blachy, belki żelazne, drut żelazny, 1—5—6 mm., meble żelazne.

Państwowy Instytut Eksportowy posiada do dyspozycji osób zainteresowanych spis firm niemieckich oddanych pod nadzór sądowy, oraz upadłości zgłoszonych w ciągu listopada i grudnia 1928 r.

Państwowy Instytut Eksportowy posiada do dyspozycji osób zainteresowanych prospekty wystawy w Tel-Aviv, oraz regulamin uczestnictwa.

Państwowy Instytut Eksportowy posiada do dyspozycji osób zainteresowanych wszelkiego rodzaju druki, dotyczące targów w Bordeaux, które się odbędą w czerwcu 1929 r. Przesyłanie zgłoszeń via Konsulat Rzplitej Polskiej w Bordeaux pożądane.

Ogłoszony został przetarg w Rumunii na dzień 5 marca na dostawę 60 sztuk kabli stalowych giętkich, a mianowicie na 15 sztuk po 180 mtr. dł. i 18 mm. $\varnothing$, na 5 sztuk również po 180 mtr. dł. i 13 mm. $\varnothing$ oraz 40 sztuk po 120 mtr. dł. i 18 mm. $\varnothing$. Należy złożyć wadium w wysokości 10% od sumy oferty. Bliższych informacji udziela Państw. Inst. Eksp.

NOWE WYDAWNICTWA

Dr Postman, „KARTEIKUNDE“, DAS HANDBUCH DER KARTEITECHNIK“ Stuttgart 1928, nakładem „Wirtschaft und Verkehr“, Pfizerstr. 7, 330 str., 175 rycin i wzorów, format 15,5×21 cm. Cena Mk. 12.

Po długim wyczekiwaniu ukazał się znakomity podręcznik, omawiający technikę segregacji w nowoczesnej organizacji biurowości w każdej dziedzinie życia przemysłowo-handlowego.

Organizując biurowość według wskazówek autora, zaoszczędzić można wiele czasu, pieniędzy i pracy przy wyszukiwaniu niezbędnych danych o osobie, z którą jesteśmy w transakcji kupieckiej.

Z treści podręcznika wypływa głęboka wiedza praktyczna autora w dziedzinie organizacji biurowości, która oddać może usługi kierownikom przedsiębiorstw, biur, organizatorom itp.

Omawiając historię kartoteki, autor porusza szczegółowo gatunki i wzory kart, kolory i formaty najdogodniejsze w zastosowaniu, sposoby podziału kart, ich zabezpieczenie i ochrona, oraz cały szereg danych praktycznych, osiągniętych z doświadczenia z praktyki.

Staranne wydanie podręcznika i nadzwyczaj dostępny sposób ujęcia treści zapewnia mu duże rozpowszechnienie, pomijając nawet bogatą treść celowych metod oszczędzania czasu i racjonalizacji w pracy biurowej i organizacyjnej.

Specjalne znaczenie posiada też podręcznik dla organizatorów, ponieważ zawiera on nieocenione wskazówki i myśli dla wytycznego postępowania celem jaknajracjonalniejszego ujęcia spraw organizacyjnych.

Układ podręcznika jasny i logiczny, zaś treść jego najlepiej dowodzi, że do osiągnięcia maksymalnej wydajności w pracy biurowej potrzeba w pierwszym rzędzie posiadać teorię organizacji i zasady.

Krajowy wyrób metalowych sztyldów trawionych

Nie mieliśmy dotychczas wytwórni, któraby jako artykuł masowej produkcji dostarczała dla przemysłu i handlu metalowe trawione sztyldki firmowe. Otóż odczuwany w tym względzie brak został wreszcie usunięty. Jak bowiem z zamieszczonego w dzisiejszym numerze ogłoszenia wynika, **TORUŃSKA FABRYKA SZTYLDÓW I SIEMPII H. RAUSCH W TORUNIU (Pom.), UL. MOSTOWA 16**, urządziła specjalny oddział wytwarzania metalowych sztyldów trawionych, który jest pierwszą tego rodzaju fabryką krajową. Fabryka zaopatrzona w odpowiednie najnowsze typy maszyny i urządzenia techniczne, wykonuje tabliczki trawione w różnych kolorach np. dla potrzeb przemysłu budowy silników, maszyn rolniczych i przemysłowych, dla rowerów itp. Wymieniona firma dostarcza poza tym tabliczki firmowe lane, tłoczone i maszynowo rytowane, oraz wykonuje wszelkiego rodzaju prace rytownicze dla przemysłu, jak sztance, matryce, formy, stemple stalowe itd. — Prosimy więc zaniechać dalszego sprowadzania drobnych tych artykułów z firm obcokrajowych, a użyzyć należy go poparcia placówce toruńskiej, która wyroby swe dostarcza po cenach ściśle konkurencyjnych.

Korzystna oferta Księgarni Polskiej w Pułtusk

Szanownym Czytelnikom naszym zwracamy uwagę na ogłoszenie firmy Księgarnia Polska w Pułtusk przy ul. 3. Maja 10, która dopóki zapas starczy wyprzedaje większe partie ołówków wyrobu krajowego i to 1 kg. po 5 zł w asortowanych paczkach, zawierających około 200 ołówków różnokolorowych. Jest to rzeczywiście okazja korzystnego zakupu. — Poza tym w osobnym ogłoszeniu poleca wymieniona firma drukarnię swoją do wykonywania wszelkich druków dla potrzeb handlu i przemysłu, przyczem podane ceny wska-

zuja na bardzo ścisłą kalkulację i konkurencyjną zdolność tego przedsiębiorstwa. — Zaznaczyć wypada, że wszelkie zlecenia wykonuje odnośna firma za uprzednim dokonaniem wpłaty przez P. K. O. na nr. konta 65 743.

„Elevator“, Katowice, G. Śląsk, ul. Kamienna 4

Spółka Akcyjna dawniej Teodor Holtz i Kania & Kuntze znana pod popularną nazwą „Elevator“, to jedno z przedsiębiorstw górnośląskich o poważnych rozmiarach produkcji i zbytu. Fabryka maszyn i odlewnia stali „Elevator“ dostarcza konstrukcje żelazne, wózki i klatki dla górnictwa, urządzenia transportowe, dźwigi i żurawie, koła zębate, zwrotnice, rozjazdy, złożenia kołowe, koszyki rolkowe, różne odlewy ze stali i t. d. Firma wymieniona, wyrobami swego zakresu produkcji obsługuje niemal wszystkie dziedziny rynku krajowego, pracując także na eksport, bowiem specjalizowany charakter nastawiony na produkcję seryjną, zwiększa jej zdolność konkurencyjną i umożliwia konstruktywną budowę, stojącą na najwyższym poziomie. Przed pokryciem zapotrzebowania na wyszczególnione urządzenia i części zaleca się przeto zasięgnąć w pierwszej kolejności w firmie „Elevator“, co leży w interesie każdego przemysłowca. Biuro sprzedaży mieści się w Warszawie, przy ulicy Sienkiewicza 1.

Przyrządy dla spawalni

Każdy większy zakład budowy i naprawy maszyn rolniczych i przemysłowych posiadać winien własny oddział spawania autogenicznego, który zwłaszcza przy pracach reparacyjnych jest częstokroć wprost niezbędnym. Spawalnica autogeniczna przyczynia się do uniezależnienia właściciela warsztatów od szukania pomocy u innych, oszczędzając zarazem w danych wypadkach dużo czasu. Dom Handlowy J. A. Dziembowski w Bydgoszczy, przy pl. Wolności nr. 1 posiada stale na składzie palniki rozmaitych systemów do spawania i cięcia, dalej wytwornice, reduktory, części zapasowe i wszelkie materiały dodatkowe. Firma Dziembowski dostarcza również kompletne urządzenia do spawania jako też masę izolacyjną do kotłów, przewodów pary oraz izolacji cieplnej. Specjalizowaną tę placówkę handlową polecamy pp. przemysłowcom i czytelnikom naszym poparcie, zwracając zarazem uwagę na ogłoszenie, zamieszczone w dzisiejszym numerze niniejszego czasopisma.

„Be-Te-Ha“ Warszawa, Pl. Trzech Krzyży 3

W dziale produkcji maszyn narzędziowych, w którym doniedawna jeszcze zdani byliśmy niemal zupełnie na fabrykaty obcokrajowe, przemysł nasz rodzimy wykazuje w ostatnich zwłaszcza latach poważny rozwój w kierunku samowystarczalności. Mimo to wytwórczość własna w zróżnicowaniu potrzeb narzędziarstwa nie pokrywa pojemności rynku krajowego i trzeba nam przy specjalnych typach maszyn narzędziowych sięgać do wyrobów importowanych. Zaspokajanie potrzeb tych ułatwia interesowanym firma „Be-Te-Ha“ w Warszawie, przy pl. Trzech Krzyży 3, która posiadając reprezentację pierwszorzędných zagranicznych zakładów budowy maszyn, dostarcza na dogodnych warunkach obrabianki do metali i narzędzia precyzyjne. Wszystkie maszyny przed wyjściem z fabryki dokładnie są wypróbowane na ich sprawność, co najlepszym jest zapewnieniem ich trwałości i beznagannego funkcjonowania.

Piece przemysłowe i instalacje hartownicze

Inż. B. Rudziński w Warszawie, przy ul. Wilczej 39-4 dostarcza piece przemysłowe wyrobu krajowego do wszelkich robót i dla różnych celów przemysłowych jak: piece kuzienne, do topienia, do grzania, do odpuszczania i t. d. Poza tym dostarcza instalacje hartownicze na gaz, ropę i elektryczność oraz jako reprezentant światowej firmy Huth & Roettger w Dortmundzie najnowsze typy generatorów gazu, których konstrukcja oparta na przeszło 30-letnim doświadczeniu i stałym ulepszaniu, dziś posiada w całej Europie jak najlepsze referencje. Wymieniona na wstępie firma służy swym interesantom chętnie poradą fachową, projektami oraz najściślej wykalkulowaną ceną przy przyznawaniu dogodnych warunków regulacji. Firmę inż. B. Rudziński polecamy więc uwadze i poparciu Szan. Czytelników z odnośnych działów przemysłowych.

Pasy 6710
skórzane, z sierści wielbłądziej „Balata“

Armatura
parowa wodociągowa

Metale
łożyskowe, cyna, ołów, rury miedziane.

Szczeliwa
do wszelkich kotłów i maszyn

Artykuły mleczarskie

DAMIC & SZULC

Pl. 23 Stycznia 7 - Grudziądz - Telef. 24

Tlen i aparaty do spawania

1878 — **50** — 1928

Telegr. LINODRUT.   Telefon 4007

A. ZWIERZCHOWSKI i S-ka

Biura: Poznań, Podgórna 10 a.
Fabryki: Poznań-Górczyn i Czerwonak

Polecamy wyroby własne jak:

- ocynkowane siatki 4 i 6 kątnie,
- Tkaniny metalowe,
- Druły kolczaste,
- Liny stalowe i konopne,   7070
- Liny transmisyjne,
- Wyroby powroźnicze,
- Sznury, szpagaty, siecie.

♦ DOLARY ♦

Nie przedstawiają takiej wartości, jak posiadanie przez najmniejsze nawet przedsiębiorstwo, blankietów listowych i kopert z drukiem własnej firmy. Za 1.000 kopert listowych z drukiem własnej firmy **zł 10** — Za 1.000 blankietów firmowych, papier piśmienny, form. quarto **zł 20** — Przymujemy także zamówienia od 500 sztuk. Druk prospektów, cenników, ulotek i t. p. po cenach niezwykle niskich. Wykonanie szybkie i staranne. Zamówienia wykonywamy tylko po wpłaceniu zadatku na Konto P. K. O. 65 743.   7081

KSIĘGARNIA POLSKA

w PULTUSKU
ulica 3. Maja 10 - Telefon 46

SPECJALNOŚĆ:

Siedzenia klozetowe
w najrozmaitszych wykonaniach.

DRABINY

patentowane wysuwalne, drabinki domowe, malarskie, najlepszej konstrukcji.   6811

Mebelki

C. KOFFER, Poznań, ul. Wenecjańska 7.
Tel. 39-89   Rok założenia 1884

Nasze

SYRENY

sygnałowe
dla ruchu i pożaru
dostarczamy
dla prądu trójfazowego
i stałego.

FABRYKA MASZYN GÓRNICZYCH

KATOWICE-ZAŁĘŻE.

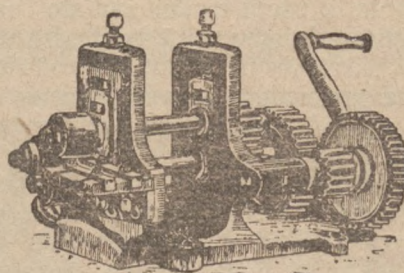
3343

FABRYKA MASZYN BLACHARSKICH

M. MATUSZEWSKI :: POZNAŃ

BIURO: św. Marcin 27   FABRYKA: Dąbrowskiego 90
TELEFONY: 4045 i 1328

WYRABIA: 6994

KRAWĘDZIARKI - ZAWIJARKI - OKRĄGLARKI - WYGNIATARKI - CYRKULARKI
NOŻYCE ARKUSZOWE NA ZAPĘD I NOŻNE
I WYKONUJE RÓWNIEŻ WSZELKIE PRZYKROJE PODŁUG NADESŁANYCH WZORÓW

NOWOŚĆ!   NOWOŚĆ!

Ważne dla każdego!

Zbiór ustaw oraz wzory pism, podań i rekursów w sprawach administracyjnych wojskowych, szkolnych, skarbowych podatkowych, przemysłowych, ubezpieczeń społecznych, sanitarnych, wodnych, lasowych, polowych, cywilnych, karnych itd.

Wydanie nowe, IV. nakład.

Egzemplarz 700 str. druku w płócienej oprawie ze złożonymi napisami
Zł. 16 — Zamawiać w Administracji „Kupca”
w Poznaniu, Wielka 10, tel. 2277.

5153

POD REDAKCJĄ DYPL. INŻ.-EL. M. RZĘCKIEGO.

Maszyny do opakowywania mydeł

Polski przemysł perfumeryjno-kosmetyczny oraz wyrobu mydła toaletowego jest już dziś pod względem zdolności produkcyjnej tak zorganizowany, że z łatwością może nie tylko pokrywać całe zapotrzebowanie rynku wewnętrznego, lecz pewną część swej produkcji mógłby nawet wywozić zagranicę, gdzie szereg artykułów naszych fabryk znany jest ze swej wysokiej wartości jakościowej. A jednak na koncie przywozu pachnidła i mydeł toaletowych zagranicznych figurują w bilansie naszym handlowym poważne pozycje. Jeśli chodzi o mydła toaletowe, to nie tylko dorównaliśmy w ich wyrobie cudzoziemcom, ale znacznie ich nawet przewyższamy. W tej dziedzinie przemysł rodzimy stoi na najwyższym poziomie doskonałości. Czem więc tłumaczyć należy sobie popyt na mydła toaletowe pochodzenia obcego?

Szukając rozwiązania tegoż zagadnienia, przyjdziemy najsamprzód do przekonania, że występuje tu na pierwszym planie nawyknienie i przyzwyczajenie konsumenta, z czym trudno mu się rozstać tembardziej, że nie zadaje on sobie trudu, by wyroby rodzime z obcokrajowymi poddać gruntowniejszemu badaniu pod względem jakości i ceny. Niemalą wszakże w walce konkurencyjnej odgrywa tutaj rolę opakowanie, bowiem spożywcza częstokroć ocenia towar powierzchownie, z pozoru i frapując piękne opakowania mydeł toaletowych obcokrajowych ujmują go i pozytywnie za stałego odbiorcę.

Dział opakowań w fabrykach zagran. pracując na eksport zmechanizowany jest do najdrobniejszych szczegółów, co — wpływając na potaniecie produkcji — umożliwia przelanie części uzyskanych korzyści na konto ozdobięszych opakowań. Z tego przeto względu problemowi mechanizacji opakowań w wyrobie mydeł toaletowych poświęca się coraz baczniejszą uwagę także i w poważniejszych zakładach naszego przemysłu rodzimego.

Maszyny do opakowań w ich ekonomicznym wyzyskaniu wypełnić winny cel podwójny a mianowicie dostarczyć muszą równomierne, czyste i pod

każdym względem wzorowe opakowanie, zastępując zarazem cały szereg sił pomocniczych i wpracowanych pakownic. Inwestycje na maszyny do opakowań rentują się szczególnie w wytwórczości drobnych artykułów zbytu masowego, przyczem jednakże zważać należy na typ automatycznego aparatu. Im większą jest bowiem wydajność pracy danej maszyny, im więcej w konstrukcji swej łączy ona poszczególnych czynności, tem wyższą jest oczywiście korzyść wypływająca z oszczędności za robociznę, w zyskaniu na czasie i miejscu.

Jeżeli w którejkolwiek dziedzinie produkcyjnej, to właśnie w przemyśle wyrobu mydeł toaletowych zmechanizowanie opakowania staje się — w przeżywanym okresie postępu — wprost nieodzownem. Wystarczy przyrzeć się bliżej nieskończonemu frontowi walki współzawodniczej, jak olbrzymią w zróżnicowaniu gatunkowym jest produkcja i niewyczerpany wybór, jak fantastycznymi są nazwy wyrobów, jak pięknem, barwnem i luksusowem opakowanie, wytworzone z papierów chromowych, glansowanych, staniolowych, wyposażonych w artystyczne etykiety złożone i wytłaczane. Twierdzić można, że przemysł wyrobu mydeł toaletowych przeszedł w całej pełni do ofensywnej walki współzawodniczej na polu najudatniejszych opakowań a zwycięstwo przypadnie w udziale niechybnie temu, kto pomysłowym w tym zakresie sposobem zdola przykuć uwagę i zainteresować konsumenta szczególnie ujmującym i eleganckim opakowaniem.

Z tej przeto przyczyny, chcąc sprostać zadaniu, przejść należy z konieczności do zmechanizowania pracy w dziale opakowań. Wielce praktyczną i ekonomiczną o wysokiej wydajności maszyną tego typu jest automatyczna maszyna do opakowań mydeł toaletowych „Benhil“, budowy firmy Benz & Hilgers. Maszyna taka wykonuje na minutę 55 gotowych eleganckich i równomiernych opakowań. Wynika z tego, jak wysoką jest wartość ekonomiczna automatycznych aparatów „Benhil“, ile bowiem trzeba by zatrudnić ręcznych wprawnych pakownic dla uzy-

**Każdemu polecam aparat
5 lampowy mego systemu**

Superselektywny

— Odbiór —

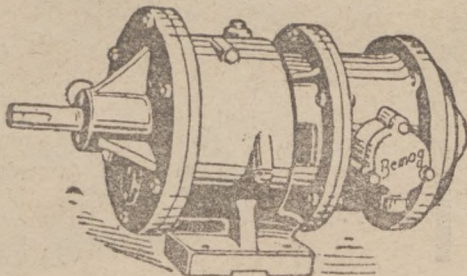
czysty i głośny

Cena detal. 250 zł

JAN PIENTOK PRZEDSIĘBIORSTWO
RADJOTECHNICZNE
Poznań-Łazarz, Odskok 2. Tel. 61-40

6012

Każda modna
pracownia
używa tylko
napędy
„Bemag”

Zastępują w zupełności kosztowną transmisję!
Oszczędzają prąd! Oszczędzają czas!

Fabryka Maszyn Górniczych
T. z o. p. — Katowice — Załęże

6641

Kupcy!

Kupcy!

Najtańsze źródło zakupu
wszelkich instrumentów muzycznych
oraz przyborów do tychże.

We wielkim wyborze

latarki elektryczne

(pucharki) i **BATERJE** różnych marek poleca tylko
dla odsprzedawców.

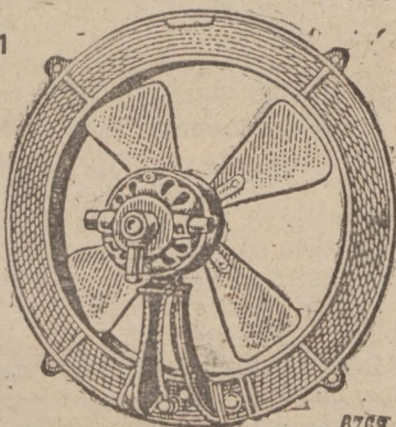
Bracia FEIGENBAUM, Kraków,
(5124) **Meiselsa 5.**

Telefon 2521

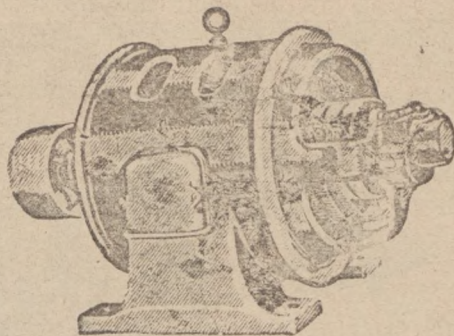
Bergmann

Poznań
27 Grudnia 5.

8768

Stocznia Gdańska

**Silniki trójfazowe ♦ Silniki prądu
stałego ♦ Prądnice prądu stałego ♦
Przetworniki**

dostarcza po najkorzystniejszych cenach
i na najdogodniejszych warunkach !!!

Stocznia Gdańska, Gdańsk

względnie jej składy.

Biura filjalne i składy:

Warszawa, Jasna 11, m. 5, tel. 99-18.

Poznań, ul. Słowackiego 18, t. 177-85.

Lwów, ul. Podleskiego 7, tel. 48-88.

Łódź, ul. Traugutta 1, tel. 41-83.

Kraków, ul. Wiśna 12, tel. 30-49.

Lublin, Krak. Przedmieście 56, m. 8, tel. 6-62

Równe, ul. 3-go Maja 20.

6809

Wszelkie

klisze i rysunki

w dobrym wykonaniu i prędko
dostarcza

Drukarnia „KUPIEC”

ul. Wielka 10 **POZNAŃ** Telefon 2277

**Nowy udoskonalony prostownik
„STELLA”**

dla radioamatorów do ładowania w domu
akumulatorów żarzeniowych i anodowych.

Nadzwyczajny wynalazek.

Komplet zł 85.—

Odsprzedawcom rabat. - Żądać prospektów.

Mieczysław Deblessen

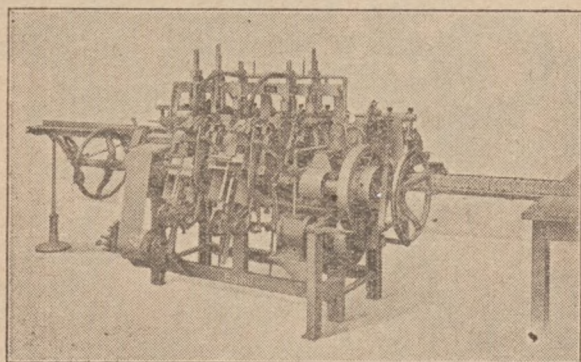
Katowice **Kraków** **Lwów** **Bydgoszcz**
Pawła 7, Sławkowska 10, Koliątaja 7, Osada 16

Do nabycia we wszystkich składach elektrotechnicznych
i radiowych. — Proszę żądać tylko z marką „STELLA”, które
są specjalnie udoskonalone. 5621

skania ilościowo równego rezultatu. Jakościowo ręczna tego rodzaju praca zmechanizowanej nigdy dorównać nie może. Zapomocą maszyny „Benhil“ zaoszczędza się na robociznie setki i tysiące złotych, zatem inwestycja wkrótce się nam opłaca.

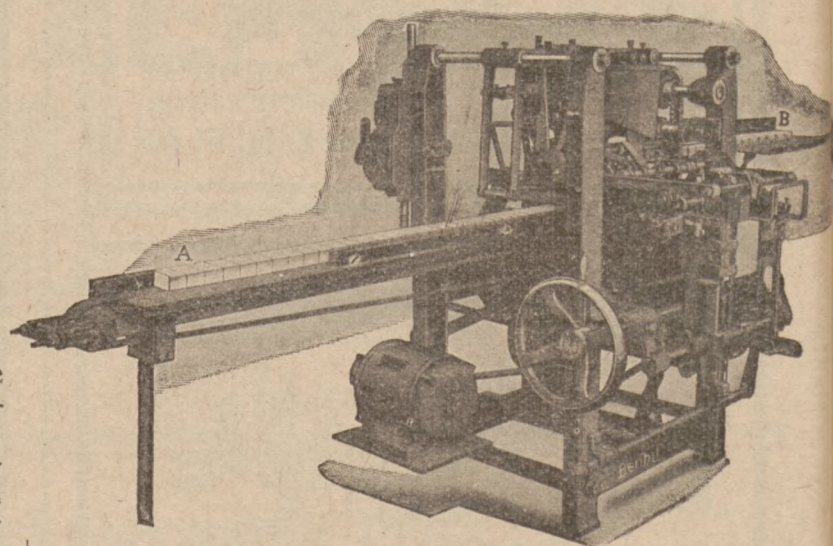

Skomplikowany typ maszyny „Benhil“.

Dziewczyna obsługująca maszynę nakłada gołe kawałki mydła na ruchomy tor doprowadzający, maszyna automatycznie odbiera je, zawija w papier jedwabny, następnie zawija ponownie w prospekt reklamowy i zakleja z obu boków, wreszcie zapomocą nakładacza automatycznego nakłada z przygotowanej warstwy właściwe opakowanie zewnętrzne i na gotowe opakowanie nakleja wreszcie etykietę. Maszyna powyżej na ilustracji umieszczona służy zatem do potrójnego zawinięcia (opakowania) owalnych kawałków mydła i zarazem do etykietowania. Jak już zaznaczyliśmy, wydajność jej wynosi 55 goto-

wych opakowań na minutę. Podczas całego procesu opakowania, zbyteczną jest jakakolwiek obsługa maszyny za wyjątkiem nakładania kawałków mydła na przyrząd nadawczy. Opakowanie jest beznagannie piękne i równe.

Poza typem skomplikowanym wymieniona fabryka buduje także inną maszynę do równego celu o prostszym systemie budowy t. zw. „Model 10“.

Maszyna do opakowania mydła „Benhil“ — Model 10.

Maszyna ta opakuje automatycznie czworokątne kawałki mydła i to w papier, w kaszerowany staniol lub t. p. opakowania uprzednio wydrukowane i w formie przycięte, które odbiera z nałożonej warstwy. Gołe kawałki mydła nakłada się na pas doprowadzający uwidoczniiony na rycinie literą A i gotowe opakowane mydło wychodzi z maszyny w miejscu oznaczonym literą B. Wydajność maszyny tej zależną jest od formy mydła i rodzaju opakowania.

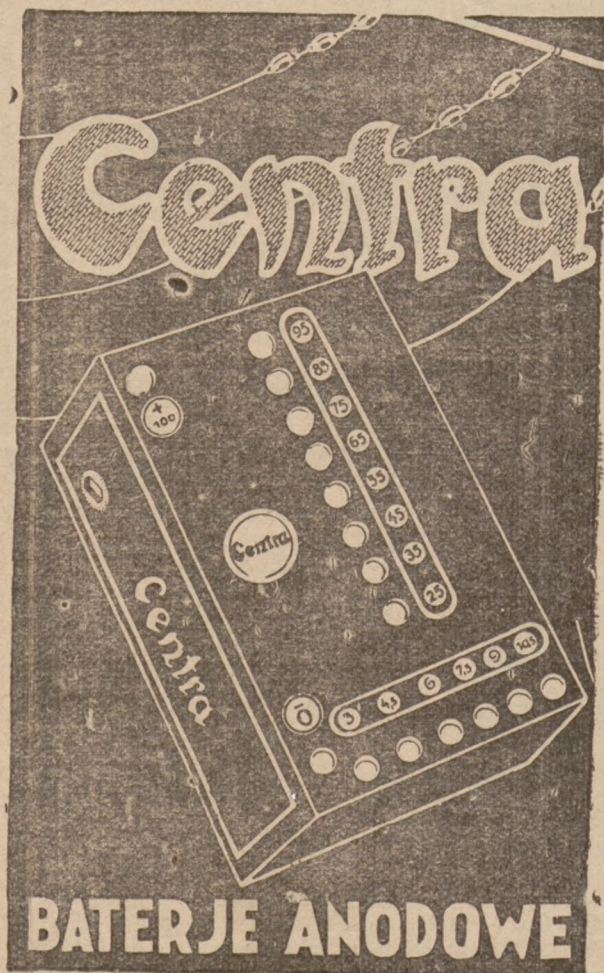
„Model 10“ buduje fabryka Benz & Hilgers w trzech różnych odmianach typu: 1) jak na rycinie, urządzona do odbierania opakowań z nałożonej większej warstwy; 2) do odbierania opakowań sposobem rotacyjnym z dwu rolek papieru i to bez nadruku i z nadrukiem, wreszcie 3) do odbierania papieru bez nadruku z rolki a opakowania formatowe z nadrukiem z większej warstwy. Zazwyczaj maszyna jest tak urządzona, że opakowanie zewnętrzne zakleja zarazem. Fabryka Benz i Hilgers uwzględnia wszelkie w tej mierze możliwe życzenia i buduje również specjalne typy. Zapęd maszyn tych jest bezpośredni zapomocą silnika lub pośredni przy użyciu pędni.

Opakowania pod względem formatu i wykonania graficznego muszą być poprzednio przygotowane.

Interesowanym pp. przemysłowcom służy firma Benz i Hilgers w Düsseldorfie chętnie wszelkimi dalszymi informacjami i ofertami.

Zaznaczyć jeszcze wypada, że podana fabryka buduje także specjalne automatyczne maszyny „Benhil“ do opakowywania masła, margaryny i twardych tłuszczów, z którego to typu przeszło 700 maszyn pracuje w mleczarniach i fabrykach margaryny w różnych krajach a także i w Polsce maszyny te są dobrze znane.

Wszelkimi bliższymi szczegółami służy redakcja naszego pisma.

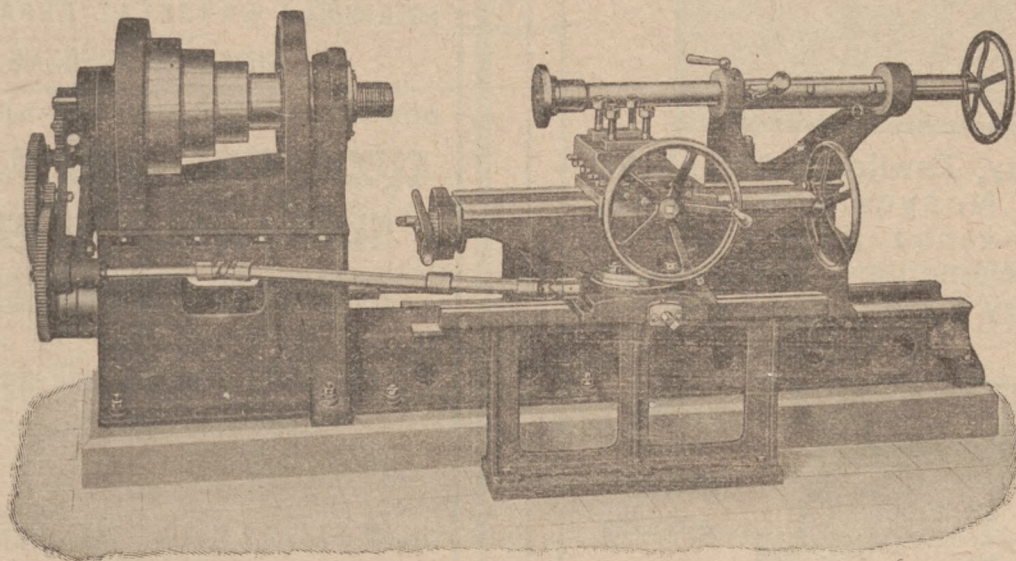

Nowoczesne metody obróbki wyrobów aluminiowych

Obróbka większych kotłów, naczyń i t. p. aparatów, wykonanych z aluminium, miedzi i oczyszczonej blachy żelaznej, napotykała doniedawna na dość znaczne trudności. Obróbka tych naczyń wymagała bardzo wiele czasu i wysiłku i przy uwzględnieniu dość znacznych stawek robocizny, okazała

się. Poza tem zaznaczyć należy, że po ewentualnej obróbce na omówionej wyciskarce, koniecznem jest jeszcze wygładzenie naczynia, dla których to celów potrzeba mieć również odpowiednie przebijarki.

Celem pokonania tych trudności, przemysłano nad wykonaniem maszyny, któraby pozwalała ob-

się nierentowną lub też wpływała w znacznym stopniu na podrożenie towaru. Ponieważ zaś bardzo rzadko spotyka się obróbkę tych naczyń w większych ilościach, przeto zainstalowanie wyciskarki ciągnącej jako zbyt kosztownej nie zawsze opłaca

robić naczynia o rozmiarach od 300 do 1000 mm średnicy. Pierwsza z fabryk, która podobną maszynę zbudowała, jest Fabryka Maszyn **Bohner & Köhle**. Maszyna ta posiada wszelkie udoskonalenia i pozwala w nadzwyczaj prosty sposób obrobić na obwodzie wszelkie naczynia dla przemysłu hotelowego, restauracyjnego i t. p.

Wspomniana maszyna pozwala nadać wszelkie formy kołowe z aluminium o grubości 10 mm., miedzi — 5 mm. i blachy żelaznej o grubości 2 mm., dzięki specjalnie obmyślonemu urządzeniu wygładzającemu i patentowanemu suportu.

Konstrukcja tej maszyny ujawniła wydatny postęp w technice fabrykacji naczyń aluminiowych, miedzianych i żelaznych i zasługuje na specjalne omówienie.

Obsługa tej maszyny jest nadzwyczaj prosta, praca zaś na niej odbywa się bez jakiegokolwiek większego wysiłku. Zalety te wpłynęły w pierwszym rzędzie na kilkakrotne podwyższenie skutku użytecznego i wydajności warsztatu fabrykacyjnego. Napęd górnej prowadnicy odbywa się ściśle mechanicznie, tak, że również nie wymaga specjalnego wysiłku ze strony obsługującego.

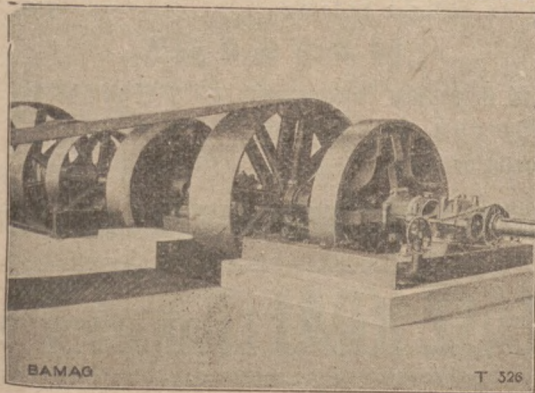
Firma **Bohner & Köhle** dostarcza również wszelkie niezbędne narzędzia do obróbki w pierwszorzędnem wykonaniu, jako też odnośne formy dla poszczególnych rodzajów naczyń.

Dzięki możności wykonania wszelkich gładkich i profilowych naczyń, maszyna ta zajmuje pierwsze miejsce pośród innych urządzeń dla tego celu.

Zainteresowanym firmom polecamy fabrykę **Bohner & Köhle**, która wyraziła swą zgodę na dostarczenie owej maszyny na okres próbny bez zobowiązania firmom, które takie życzenie do fabryki skierują i służymy interesantom, zgłaszającym się do administracji naszej, wszelkimi bliższymi szczegółami.

BAMAG

Sprzęgła trące systemu J. Dohmen-Leblanc

Buduje się bez względu na ilość obrotów. Wielkość momentów obrotu i masę rozrędowną aż do największych rozmiarów; mogą być także włączane i wyłączane podczas ruchu.

Berlin-Anhaltische Maschinenbau Aktiengesellschaft Dessau
Zweigniederlassung der Bamag-Mequin Aktiengesellschaft
5992b

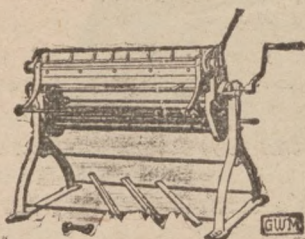
MASZYNY BLACHARSKIE

i kompletne urządzenia warsztatów mechanicznych

Sickmaszyny, Zawijarki, Okraglarki, Cyrkularki, Nożyce arkuszowe, ręczne i na zapęd, prasy i sztance na każde ciśnienie i wszelkie przybory z nimi związane

Nowoczesna konstrukcja
Ceny konkurencyjne

Silna solidne i precyzyjne wykonania

Oferty wysyła się na żądanie bezpłatnie!

W. GIERCZYŃSKI i S-KA
Poznań, św. Marcin 13 7078

TYLKO ZA 5 ZŁOTYCH

Wyprzedajemy ołówki, asortowane, na wagę za 1 kg zawierający przeszło 200 sztuk ołówków różnokolorowych, gatunek dobry, wyrób krajowy. —

KSIĘGARNIA POLSKA
w PUŁTUSKU 7082

ulica 3. Maja 10 — Telefon 46

Wysyłka tylko po wpłaceniu zadatku na konto P. K. O. 65743

Johannes Linz, Rawicz

ROK ZAŁ. 1862

FABRYKA MASZYN, ODLEWNIA ŻELAZA I METALI.
KOTLARNIA I WARSZTAT REPARACYJNY.

BIURO TECHNICZNE

DOSTARCZA MASZYNY I APARATY DLA:

**CUKROWNI, BROWARÓW,
SŁODOWNI, GORZELŃ,
CEGIELŃ I ROLNICTWA.**

Wyroby blaszane wszelkiego rodzaju.

URZĄDZENIA TRANSMISYJNE.

MONTERZY KAŻDEGO CZASU DO DYSPOZYCJI.

ODLEW SZARY I METALIWNY PIERWSZORZĘDNEGO WYKONANIA.

WŁASNA MODELOWNIA!

6913

TELEFON NR. 16 RAWICZ

WIERTŁA

oryginalne angielskie, ze stali szybko tnącej, od 7—50 mm., okazują po wyjątkowo niskich cenach, do natychmiastowej dostawy ze składu poleca: 7097

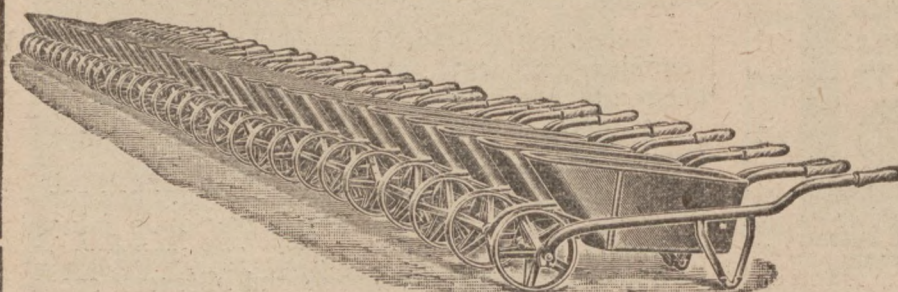
„HATECH”

Skład Artykułów Technicznych — STEFAN CZAPSKI
Poznań, św. Marcin 65. Telefon 5342

Cenniki na żądanie!

Cenniki na żądanie!

Kupując polski towar — WZBOGACASZ KRAJ i siebie samego

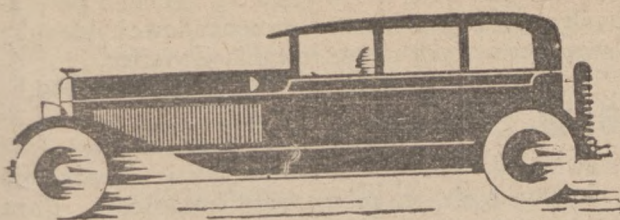

ANTONI DYMICKI
FABRYKA WYROBÓW ŻELAZNYCH W JAROSŁAWIU

Taczki całozelazne lekkie, silne, niewywrotne, o pojemności 60, 80, 100, 120, 140, 160 l. Model nowy znacznie ulepszony. 5926 t

Kółka do taczek patent, żelazne, samoczynnie się smarujące z panewkami do wymiany. Wyroby nieprześcignione w konstrukcji i trwałości. Tysiące w użyciu. Liczne referencje pierwszorzędných odbiorców.

Dział Samochodowy

Słowo od Redakcji

Wobec olbrzymiego rozwoju automobilizmu oraz stale wzrastającego zainteresowania samochodem, jako nowoczesnym środkiem komunikacji i transportu, PRAGNIEMY WZIAĆ ŻYWY UDZIAŁ W POPULARYZACJI tego ruchu, powiększając ten dział poświęcony sprawom automobilizmu z punktu widzenia POTRZEB HANDLU I PRZEMYSŁU branż, skupionych około naszego pisma.

Wogóle zaś uważamy za pilne zadanie nasze otoczyć ten dział szczególniejszą pieczą, albowiem większość kupców i przemysłowców — bez względu na swą specjalność — styka się w życiu codziennym z automobilizmem, jako niezbędnym środkiem lokomocji.

Nie mniej pragniemy popierać przemysł i kupiectwo branży samochodowej, śledząc stale za jego potrzebami w dążeniu do jego rozwoju, dobrobytu i rozkwitu.

Sterom zainteresowanym oraz miłośnikom automobilizmu chętnie udzielamy głosu na łamach naszego pisma, zapraszając ich do współpracy.

Na tle stosunków kupiectwa samochodowego w Wielkopolsce

Gdy po ostatnich wystrzałach wielkiej wojny światowej i zrzućeniu w bohaterskich wysiłkach jarzma niewoli powróciliśmy do życia gospodarczego, wyłoniły się jedne z pierwszych potrzeb tego życia, kwestie komunikacji i transportu. Przedewszystkiem automobilizm obok kolei zwrócił na siebie uwagę kół gospodarczych.

W pierwszym okresie powojennym demobilizacja armji dostarczyła naszemu gospodarstwu narodowemu zarówno pewne ilości samochodów, jak i fachowców samochodowych, oraz kierowców i miłośników automobilizmu.

Zdemobilizowane samochody szły na usługi społeczeństwa. Wymagały one przeważnie większych, lub mniejszych remontów, to też w szybkim tempie zaczęły powstawać w różnych miastach warsztaty samochodowe, często na niewielką skalę zakrojone, bez odpowiednich urządzeń — ubogie w kapitał i doświadczenie. Spełniały one jednak już wówczas wielkie zadanie, nie przypuszczając nawet, że rola ich stanie się już po kilku latach poważnym czynnikiem gospodarczym. Jednocześnie z powstawaniem warsztatów samochodowych, zakładano składnice przyborów, warsztaty wulkanizacyjne, organizowano przedstawicielstwa fabryk samochodowych, budząc w społeczeństwie coraz większe zainteresowanie dla automobilizmu.

Wiele z początkowo małych, drobnych przedsiębiorstw, kierowanych przez ludzi rzutkich, z inicjatywą rozwijały się z roku na rok, stając się dzisiaj poważnymi placówkami gospodarczymi, pomimo to, że praca w branży samochodowej nie była nigdy łatwą.

Powstanie z każdym rokiem nowych, różnorodnych przedsiębiorstw samochodowych i przedstawici-

cielstw, stwarzało pewną sytuację konkurencyjną, która zamiast zjednoczyć przedsiębiorstwa we wspólnych wysiłkach dla dobra rozwoju automobilizmu, jako czynnika gospodarczego — hamowała rozwój wielu przedsiębiorstw przez niezdrową konkurencję, przez pewien nieuzasadniony antagonizm, przez brak porozumienia w nader ważnych często zagadnieniach dla kupiectwa samochodowego i obrony jego interesów.

Nic więc dziwnego, że jedni kupcy, często ludzie dzielni, lecz mniej wytrwali, likwidowali swe przedsiębiorstwa; inni do dnia dzisiejszego odczuwają często zniechęcenie do pracy, która właściwie nie jest unormowana w ten sposób, aby zapewniała normalną egzystencję i rozwój.

Nawet przeciętny obserwator spostrzeże, że pomimo wszelkich wysiłków pracy i dość znacznych kapitałów, jakie naogół kupiectwo wkłada w swe przedsiębiorstwa — musimy przyznać otwarcie — wyczuć można coś niezdrowego w atmosferze tej pracy, coś, co hamuje normalny jej bieg i rozwój kupiectwa tej branży.

Musimy mieć odwagę spojrzeć prawdzie w oczy i szukać uzdrowienia, dopóki nie jest zapóźno.

Uzdrowić tę pracę można tylko wspólnym wysiłkiem, wspólnym porozumieniem, przeprowadzając na całej linii postulaty dla unormowania wielu czynników destrukcyjnych i obrony interesów kupiectwa, oraz rzemiosła branży samochodowej.

Wspólne porozumienie najłatwiej następuje we wszelkiego rodzaju zrzeszeniach i związkach, to też z radością powitać należy inicjatywę jednostek, które rozumiejąc powagę sytuacji, zajęły się propagowaniem zorganizowania Związku Właścicieli Przedsię-

biorstw Samochodowych, widząc w nim skuteczną drogę do uzdrowienia stosunków.

Związek ten już się ukonstytuował i istnieją podstawy do przypuszczeń, że z całą powagą będzie on spełniał swe zadanie, mając na celu zarówno obronę interesów przemysłu, kupiectwa i rzemiosła branży

samochodowej, jak i dążenie do rozwoju automobilizmu, jako poważnego czynnika naszego życia gospodarczego.

Oby nie zabrakło w Związku ani jednego poważnie myślącego kupca branży samochodowej, któryby radą swą i pracą poparł usiłowania Związku.

S. Gustowski.

System smarowania w zimie

Silne mrozy i śnieżyce bieżącej zimy spowodowały wiele szkód w automobilizmie. Jedne szkody powstały przez zamarzanie wody w chłodnicach, inne przez ułknięcie samochodów w śnieżnych zaspach, najpoważniejsze jednak szkody samochodowi wyrządza lekceważenie i zaniedbanie systemu smarniczego podwozia i nie zastosowanie odpowiednich dla niskiej temperatury olejów.

Istnieje wiele samochodów, w których olej, używany z doskonałym rezultatem w lecie, podczas zimy nie nadaje się do użytku. Zależy to głównie od systemu smarowania, a mianowicie, wchodzi tu w grę czynniki następujące:

Konstrukcja i miejsce, w którym znajduje się pompa olejowa.

Zdarzyć się może np., że z powodu zimna pompa olejowa nie doprowadza skrzepniętego oleju, lub dopływ oleju został przerwany już podczas pierwszych obrotów silnika.

Wielkość i gęstość siatki filtrującej. Gęsta siatka o małej powierzchni stawia większy opór przepływowi oleju i może nawet całkowicie wstrzymać jego dopływ, jeśli od mrozu stał się gęściejszy. Należy przeto używać takiego oleju, który podczas mrozu jest dostatecznie płynny.

Sposób umieszczenia przewodów olejowych. Jeżeli część przewodów olejowych znajduje się nawewnątrz silnika, zdarzyć się może, że przy niskiej temperaturze olej utraci swą płynność i nastąpi przerwanie jego dopływu.

Charakterystyka wozów amerykańskich

Wozy amerykańskie, nie posiadające specjalnej kategorii sportowo-wyścigowej, przedstawiają jednak dość jednolity typ, mogący rozwijać duże szybkości, dzięki posiadaniu mocnego silnika. Natomiast wozy europejskie przedstawiają bogactwo typów o różnych kategoriach silników. Przyczem typ najpowszeźniejszy, posiadając względnie słaby motor, zmusza do częstej zmiany biegów — tej prawdziwej udręki automobilistów — czego uniknięto w wozach amerykańskich przez wprowadzenie mocniejszego silnika, umożliwiającego osiąganie większych szybkości na mniejszych przekładniach.

Jeżeli porównamy przeciętne zużycie benzyny w obu rodzajach wozów, to ameryk. wykażą większe zużycie, ale, czyniąc takie porównanie, należy brać pod uwagę maszynę o jednakowym litrażu i wtedy różnicy albo nie będzie wcale, albo będzie minimalna.

Asekuracja w automobilizmie

Niezmiernie ważnym czynnikiem dla rozwoju automobilizmu jest asekuracja stosowana pod wieloma względami, a zwłaszcza asekuracja, dzięki której wydatnie zmniejsza się ryzyko odpowiedzialności cywilno-prawnej kierowcy.

Dotychczas mamy ubezpieczonych około 2.500 samochodów, co wynosi 12 procent ogółu wozów i jest zupełnie niewystarczające. Sprawa ta zasługuje na specjalne uwzględnienie w dziedzinie komunikacji autobusowej, gdzie często spotyka-

Niewłaściwy olej nie może należycie doszczelnąć tłoka, co pociągnie za sobą stratę kompresji. Para wodna, zawarta w gazach spalinowych, w zimnym silniku osiada na ścianach karteru. Tworzy się szlam, być może nawet lód, co w następstwie może być powodem przerwy w działaniu systemu smarniczego. Od oleju, używanego podczas zimy wymaga się, w porównaniu z olejem letnim, większej łatwości oddzielania od siebie wszelkiego rodzaju obcych substancji i jednocześnie możliwie największej odporności na tworzenie się szlamu oraz rozcieńczenie materiałem pędnym.

Wadliwe smarowanie podczas zimy pociąga za sobą następujące usterki: nadmierne obciążenie baterji rozrusznika, zużycie pierścieni tłokowych, wytopienie panewek i związane z niem stukanie, jak również zmniejszenie wydajności silnika.

Wszystkich defektów, które prowadzą do poważnych remontów na wiosnę, można łatwo uniknąć, jeśli podczas zimowych miesięcy zwróci się należyta uwagę na właściwe smarowanie samochodu. Nie wystarczy używać do smarowania oleju o niskim punkcie krzepnięcia. Smar używany podczas zimy winien co do swego charakteru być dokładnie przystosowany do konstrukcji silnika, w przeciwnym bowiem razie nie osiągnie się właściwego smarowania.

Wielkie firmy, dostarczające na naszym rynku wszelkich smarów, jak np. „Vacuum Oil Co. S. A.” wydały specjalne Tabele Polecające, fachowo opracowane, które pouczają każdego o wyborze odpowiedniego oleju do danej marki samochodu.

S. G.

Największą doniedawna różnicą było wykonanie i rysunek nadwozia. Lecz od czasu, gdy nadwozia amerykańskie „zeuropeizowały się” przez sprowadzenie europejskich rysowników do Ameryki, różnica ta prawie zatarła się. Jeżeli zaś chodzi o konstrukcję wozu europejskiego, to w 90 proc. jest ona wzorowana na amerykańskiej. Wielką zaletą wozów amerykańskich jest możność uniknięcia kłopotliwego remontu przez standaryzację wyrobów wszystkich części, pozwalającą zastąpić natychmiast każdą zużytą część.

Coraz częściej słyszy się zdania fachowców, że technicznie wóz amerykański stoi wyżej od europejskiego i że większa część zwolenników wozów europejskich opiera się nie na technicznych zaletach tych wozów, lecz kieruje się jedynie swym gustem.

my się z faktem porzucania autobusu, który uległ katastrofie, celem uniknięcia wypłaty odszkodowania. I chociaż ustawa, opracowana przez Ministerstwo Robót Publicznych, wymaga od właściciela linii autobusowej wykazania się odpowiednim majątkiem oraz posiadania dwóch przynajmniej wozów i t. d., to sprawy jednak całkowicie nie rozwiązuje. Sprawę będzie można uważać za rozstrzygniętą dopiero wtenczas, gdy stworzymy u nas fundusz drogowy i przymus asekuracji.

A. W.

Nowy Zarząd Automobilklubu Polski

Wybory do nowego zarządu Automobilklubu Polski dały następujące wyniki: prezes — p. Karol Raczynski, wiceprezesi — pp. Adrian Celmicki, Stefan Fuchs, Franciszek Karpiński, Janusz Regulski, sekretarz gen. — Franciszek Szarbachowski, skarbnik — Tadeusz Marchlewski, gospodarze — Ryszard Boroman i Józef Grabowski, prezes komisji sportowej — Janusz Regulski, wiceprezes — A. Seńkowski, prezes komisji turystycznej — inż. Mieczysław Rappe, wiceprezes — inż. Roger Morsztyn, sekretarz klubu — p. Tomicki.

Perspektywy na 1929 rok

Potentaci amerykańskiego przemysłu samochodowego przewidują, że produkcja samochodowa w roku 1929 będzie rozwijała się pomyślnie, tak, że globalna cyfra produkcji będzie rekordowa.

Normalna tendencja rynkowa wymaga zwiększenia produkcji ze względu na wzrost popytu na wewnętrznym rynku amerykańskim oraz wskutek wzrostu zapotrzebowań rynków zamorskich.

Ogólna produkcja amerykańskiego przemysłu samochodowego obliczana jest na przeszło 5.000.000 wozów.

Szczególnie obiecująco przedstawia się wzrost produkcji samochodów użytkowych — głównie ciężarówek, tak, że rok bieżący będzie najbardziej pomyślny dla tej dziedziny przemysłu samochodowego.

Na wzrost produkcji samochodowej wpływa duży dobrobyt amerykański, stała perfekcja konstrukcji samochodów oraz ekonomiczna organizacja pracy, pozwalająca na utrzymanie niskich cen w stosunku do wartości.

Zainteresowanie na rynku europejskim dla wozów amerykańskich stale wzrasta; istnieją perspektywy zwiększonych obrotów z Europą.

Autobus konkuruje z koleją

Koszta jazdy samochodem prywatnym wynoszą w Stanach Zjednoczonych 1,63 centa na kilometr, podczas gdy przejazd autobusem kosztuje 0,69 centa.

Amerykańskie Towarzystwo Automobilowe obliczyło na podstawie danych statystycznych, zebranych w 66 towarzystwach autobusowych, które w ciągu roku przewożą 400 milionów, że każdy pasażer zapłacił przeciętnie za przejazd w ciągu roku 10,1 centa.

Ilość kilometrów przebytych przez autobusy jest o 5 proc. wyższa niż przebytych przez koleje, a o 463 proc. wyższa niż ilość kilometrów przebytych przez koleje elektryczne.

Automobilizm we Francji

W roku bieżącym zarejestrowano we Francji 1.000.000 samochodów, tak, że obecnie 1 samochód przypada na 41 mieszkańców. Francuski przemysł samochodowy zajmuje 7-me miejsce w przemyśle krajowym. Eksportowano w tym roku 52.053 wozów czyli 27 procent ogólnej produkcji.

Liczba pracowników zatrudnionych w przemyśle samochodowym wynosi 200.000. Długość dróg bitych wynosi 624.000 km., czyli 15 razy więcej niż linii kolejowych.

Pod względem ilości kilometrów dróg bitych na 1 km. kwadratu Francja zajmuje pierwsze miejsce. Paryż posiada 103.307 samochodów, czyli 1 samochód na 28 mieszkańców. W Nancy i Nijei wypada 1 samochód na 13 mieszkańców.

Rowery

specjalnej marki „SIMSON” znane pod nazwą „DAS STARKE RAD” (silne koło), również wszelkie pierwszorzędne fabrykaty dostarcza natychmiast po cenach przystępnych

7072

„UNION“

Danzig-Langfuhr, Ringstr. 5d

Samochody

słynnego fabrykatu

CHAIGNEAU-BRASIER

znane z swej solidnej konstrukcji, osobowe i ciężarowe oraz podwozia autobusowe

poleca

FEBAUTO

Franciszek Beszterda

Poznań, Dąbrowskiego 2. Tel. 7066

Specjalny skład przyborów samochodowych. części zamiennych, pneumatyków wszelkich fabrykatów oraz oliwy i smary

7101

Szyldy metalowe
trawione i drukowane

Pierwsza w kraju

Fabryka Szyldów metal. trawionych

dla handlu i przemysłu

Ceny konkurencyjne

Dostawa terminowa

Wzory i oferty na życzenie.

7090

TORUŃSKA FABRYKA SZYLDÓW I STEPLI

H. RAUSCH

Toruń - Mostowa 16

Metallschilder
geätzt u. bedruckt

BECZKI

żelazne, malowane i ocynkowane od 100 do 620 ltr. pojemności. ZBIORNIKI DO BENZYNY różnych wymiarów. — — —

Górnoląskie Towarzystwo Przemysłowe
dawniej: „TOW. dla PRZEMYSŁU ROLNEGO“

w Warszawie, ulica Sewerynow nr. 3.

Telefon: 221-44, 247-54, 247-66. — — —

Przedstawicielstwo na Województwo Poznańskie:

Maksymilian Hartwig, Poznań, Składowa 1.

Telef. 40-46

DZIAŁ MASZYN ROLNICZYCH

Apel do krajowych fabryk maszyn rolniczych

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszym piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyciach w fabrykacji maszyn rolniczych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swoich nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO“.

Przemysł maszyn i narzędzi rolniczych przed wojną i obecnie na ziemiach polskich

(Artykuł ten był pomieszczony w wydawnictwie jubileuszowym tygodnika „Przemysł i Handel“).

Sytuacja polskiego przemysłu maszyn rolniczych przed wojną światową była różna w trzech dzielnicach Polski, w zależności od ustosunkowania się do niego polityki rządów zabórczych, z których każdy na swój sposób hamował mniej lub więcej naturalny rozwój tego przemysłu.

W b. Królestwie Polskiem pierwsza fabryka, budująca maszyny rolnicze, została założona w 1818 r.¹⁾ w Warszawie przez Anglików Tomasza i Andrzeja Evansów (obecnie Tow. Akc. Lilpop, Rau i Loewenstein); następną fabrykę, która pomiędzy innymi wyrabiała narzędzia rolnicze, założył w 1827 roku wydział górnictwa krajowego przy Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Fabryka ta istniała w Warszawie przy ulicy Czerniakowskiej.

Najstarszą fabryką maszyn rolniczych, czynną dotychczas bez zmiany swej wytwórczości — jest fabryka Wacława Moritza w Lublinie. Fabryka ta została założona w 1840 r., a obecnie jest głównym udziałowcem Sp. Akc. Zjednoczenie Polskich Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Przed samą wojną, t. j. w 1913 r. b. Królestwo Polskie posiadało 110 fabryk i warsztatów, wyrabiających maszyny i narzędzia rolnicze. Większych fabryk, zatrudniających każda ponad 100 robotników, było 14, średnich i mniejszych — 57, pozostałe — to drobne warsztaty. Pod wpływem przymusowego związku Królestwa z olbrzymim rynkiem rosyjskim, przemysł maszyn rolniczych rozwinął się jednostronnie, ponieważ wytwarzano jedynie maszyny prostej konstrukcji, a bardziej skomplikowane i droższe sprowadzano z zagranicy, ażeby zaspokoić potrzeby rolnictwa. Było to rezultatem taryfy celnej rosyjskiej, która najprostsze narzędzia rolnicze, używane do sprzętu zboża, więc kosy i sierpy, chroniła dostatecznie, noże do sieczkarni, łopaty, rydły, widły, grabie i t. p. chroniła jeszcze bardziej. Inne maszyny i narzędzia jak plugi, siewniki, młocarnie kieratowe, oraz niektóre małe młocarnie parowe były obłożone niską stawką celną, i wreszcie plugi parowe duże, maszyny żniwne, grabie konne, sortowniki do ziemiaków i t. p. maszyny rolnicze najnowszej doby były wolne od cła.

Najstarszą fabryką z istniejących obecnie w b. dzielnicy pruskiej jest fabryka E. Drewitz'a, założona w 1845 r., w następnym, t. j. 1846 roku profesor Hipolit Cegielski założył w Poznaniu swoją fabrykę maszyn rolniczych.

Powszechnie znana fabryka narzędzi i maszyn rolniczych S. A. „Unia“ w Grudziądzu była założona dopiero w 1882 r. przez Augusta Ventzki'ego.

Przed samą wojną światową w Wielkopolsce istniało około 47 fabryk, a na Pomorzu 27 fabryk i warsztatów.

W Małopolsce pierwsza fabryka, produkująca maszyny i narzędzia rolnicze, była założona w 1804 roku w Krakowie przez Ludwika Zieleniewskiego; zakład ten, powstały z kuźni, rozwijał się stopniowo i produkował plugi, brony, siewniki, kieraty, młocarnie i sieczkarnie. Fabryka powyższa istnieje obecnie, jako Sp. Akc. Polskie Fabryki Maszyn i Wagonów

L. Zieleniewski, jednak budową maszyn rolniczych nie trudni się już od 1890 roku.

Poza tem w Małopolsce przed samą wojną istniało 10 fabryk maszyn rolniczych, z których najstarszą jest fabryka Braci Biskupskich w Kołomyi, gdyż została założona w 1868 r.

Poniżej przytaczamy chronologiczny spis tych fabryk maszyn i narzędzi rolniczych z pośród członków Grupy Maszyn i Narzędzi Rolniczych Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, które zostały założone przed wojną światową.

1838 r. — „Bliżyn“ obecnie Sp. Akc. Zjedn. Pol. Fabr. Masz. i Narz. Roln.

1840 r. — Wacław Moritz w Lublinie, obecnie Sp. Akc. Zjedn. Pol. Fabr. Masz. i Narz. Roln.

1845 r. — E. Drewitz w Toruniu.

1846 r. — Tow. Akc. H. Cegielski w Poznaniu.

1858 r. — „Rzuców“.

1860 r. — Sp. Akc. H. Mühsam we Włocławku.

1865 r. — „Wisła“, Fabr. Masz. i Narz. Roln. Zofia Podlasek we Włocławku.

1865 r. — F. Osinski i Syn w Radomiu.

1866 r. — M. Ostrowski w Kole.

1870 r. — M. S. Sarna w Płocku.

1871 r. — J. Sucheni w Gidlach.

1873 r. — Bracia Perlis w Łochowie.

1874 r. — Sp. Akc. M. Wolski i S-ka w Lublinie.

1877 r. — Sp. Akc. Bronikowski, Grodzki i Wasilewski.

1880 r. — F. Gassner, K. Najdeker i W. Orłowski.

1882 r. — Głogowski i Syn w Inowrocławiu.

1882 r. — Sp. Akc. „Unia“ w Grudziądzu.

1884 r. — S. Samulski i S-ka w Pleszewie.

1885 r. — Jan Zawadzki i S-ka w Warszawie, obecnie Sp. Akc. Zjedn. Pol. Fabr. Masz. i Narz. Roln.

1886 r. — Ernest Erbe w Zawierciu.

1888 r. — „Kamienna“ — Jan Witwicki w Kamiennej.

1890 r. — Alfred Vaedtke, obecnie „Kraj“ S. A. w Kutnie.

1890 r. — S. A. Kujawska Fabryka Maszyn.

1890 r. — M. Żółtowski, obecnie Inż. L. Chrzanowski, Z. Zembrzusi i M. Żółtowski w Płońsku.

1892 r. — Nitsche i S-ka w Poznaniu.

1893 r. — Suchedniowska Fabryka Odlewów, Sp. Akc. w Suchedniowie.

1894 r. — M. Minc w Pułtusk.

1899 r. — Sp. Akc. „Ostrówek“ w Łochowie.

1900 r. — Bracia Szeinmell w Miedzyrzeczu.

1901 r. — M. Orłowski w Łomży.

1904 r. — Aleksander Fiatkowski w Końskich.

1905 r. — I. Fogelnest w Warszawie.

1905 r. — „Ferrum“ w Zawierciu.

1911 r. — A. Wiśniewski w Kutnie.

Z tego spisu widać, że w latach 1860 do 1880 powstało w Królestwie Polskiem 10 fabryk maszyn rolniczych większych, co należy tłumaczyć wzrostem zapotrzebowania na maszyny i narzędzia rolnicze wskutek wytworzenia się nowych warunków produkcji relnej po uwłaszczeniu włościan.

¹⁾ Fabryka ta została założona jakoby w 1822 r. F. Max. Sobieszczański „Rys historyczno-statystyczny wzrostu i stanu miasta Warszawy od najdawniejszych czasów aż do 1847 r.“

Głogowski & Syn

właśc.: Inż. Leon Czarliński

FABRYKI MASZYN

Inowrocław

Telefon nr. 35

Brodnica (Pomorze)

Telefon nr. 20

Maszyny rolnicze

Naprawy lokomobil, młocarń
i motorów spalinowych

Pługi motorowe

5692

LEON CZARLIŃSKI

Składy Maszyn Rolniczych

Poznań, ul. Fr. Ratajczaka 14

Telefon nr. 3069

5702 t

„IDEAL”

nóż do krajania słomy
na ściółkę

tani — praktyczny — trwały

Jedyni producenci

3641

Centrala Pługów Parowych T. z Fabryka Maszyn
Poznań, św. Wawrzyńca 36. Telefon 6117 i 6950

W interesie sprawności biura naszego

a tem samem dobrej obsługi naszych Szan. Abonentów, prosimy przy przekazywaniu gotówek za abonament używać tylko naszych czeków, które co kwartał do wysłanego rachunku każdemu abonentowi wysyłamy. Na każdym czeku podane są zawsze dwa numery, bez których trudno w książkach zbadać, na co dana gotówka jest przeznaczoną. Przekazując gotówkę na własnych czekach, prosimy zawsze numery te łaskawie dopisać.

Czarski, Bergmann i Ska

Sp. z o. o.

Poznań, ul. Zwierzyniecka 8. Telefon 6175.

Generalna reprezentacja
największej fabryki części na świecie
P. D. Rasspe Söhne, Solingen.

Części zapasowe do żniwnych i in. maszyn rolniczych

Odbierzmy zapasy wszelkich części do kosiarek, żniwiarek i wiązałek wszystkich systemów — do siewników Westfalia — siewników rzędowych — opelaczy różnych systemów — do kultywatorów, grabi konnych i przetrząsaczy, noże do sieczkarni i do siekaczy do buraków, sztyfty do młocarń maseczowych, do bukowników do koniczyzny, listwy bijakowe i inne części do młocarń parowych, łożyska kulkowe i rolkowe — sprężyny, nity — śruby. Wszelkie pily dla rolnictwa i przemysłu. Lemiesze i odkładnie — Windy Lewary, ręczne opelacze, toczaki etc.

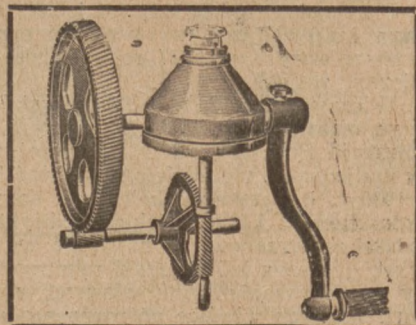
6177

6539

Zastępstwo główne na Wielkopolskę i Pomorze samochodów i części do nich francuskiej fabryki „Mathis”

Wszelkie części zapasowe wirówek do mleka do fabrykatów:

Alfa - Viola - Colibri - Daisy
Diabolo - Viking - Svecia - Roth
Perfekt 1—3. Pionir
Milena
Baltic
Gloria
Diadem
Minora-Oba
Göricke
Flott
Westfalia

poleca po znanych niskich cenach z natychmiastową dostawą.

Cenniki wysyła się na żądanie
bezpłatnie!

„CENTRYFUGA”

Fabryka przyborów do wirówek
GNIEZNO

Przytoczone dane wskazują, że przemysł maszyn i narzędzi rolniczych powstał na ziemiach polskich niewiele później niż w krajach sąsiednich. W Rosji wytwórczość maszyn rolniczych była zapoczątkowana w 1802 r. przez Anglika Wilson'a.²⁾

Odnosnie Niemiec posiadamy dane, że najstarszą z istniejących fabryk maszyn i narzędzi rolniczych jest „Maschinenfabrik und Eisengiesserei vorm. C. Jaehne & Sohn” w Landsberg nad Wartą (Prusy). Fabryka ta była założona w 1830 r.³⁾

W ostatnim roku przed wojną przemysł maszyn i narzędzi rolniczych zatrudniał około 22.000 robotników⁴⁾ i korzystał z silników, przedstawiających ogólną siłę około 8.000 K. M. Wartość produkcji fabryk maszyn i narzędzi rolniczych wynosiła około 66.000.000 zł, z czego przypadło na poszczególne części Polski:

Kr. Polskie	31.000.000 zł.
Wielkopolska	26.000.000 zł.
Małopolska	7.000.000 zł.

Wojna światowa, przynosząc Polsce wyzwolenie z niewoli, poczyniła duże straty całemu przemysłowi, a także i fabrykom maszyn i narzędzi rolniczych.

W b. Królestwie i Małopolsce wiele fabryk zostało unieruchomionych, a niektóre z nich uległy zniszczeniu przez uchodzące wojska rosyjskie, a następnie były obrabowane przez okupantów niemieckich i austriackich. Jedynie fabryki Wielkopolski po wojnie zachowały niezmienną zdolność produkcyjną.

Po rozpoczęciu przez Polskę niepodległego życia przemysł maszyn rolniczych miał za zadanie wykorzystać to, co ocalało po klęsce wojennej, zastosować swoją wytwórczość do potrzeb całej Polski i budować nowe placówki przemysłowe, ażeby stopniowo uniezależnić się od zagranicy.

Pierwszy powojenny spis⁵⁾ fabryk maszyn i narzędzi rolniczych zawiera 115 firm. Spis ten jednak był niekompletny, a przeprowadzone poniżej obliczenia przez Grupę Wytwórni Maszyn i Narzędzi Rolniczych Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych wykazały, że w Polsce w 1920 r. było 196 fabryk i warsztatów, wytwarzających maszyny i narzędzia rolnicze. Z tej liczby przypadało na Królestwo Polskie — 93, na Wielkopolskę — 52, na Pomorze — 29, na Małopolskę — 18, na w. m. Gdańsk — 4. Powyższe cyfry nie obejmowały Śląska Górnego oraz Śląska Cieszyńskiego.

W 1920 roku fabryki powyższe zatrudniały około 10.000 robotników. Według obecnych danych, zacierpniętych z kartoteki Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, ilość zarejestrowanych fabryk maszyn i narzędzi rolniczych wynosi 170, które zatrudniały średnio w 1927 r. około 12.000 robotników.

Wytwórczość wszystkich fabryk przy tej ilości robotników powinna wynosić w 1927 r. przypuszczalnie około 100 tysięcy ton maszyn i narzędzi rolniczych, opierając się na cyfrach wytwórczości, posiadanych przez Polski Związek Przemysłowców Metalowych dla 31 fabryk, które przy 4.800 robotnikach wytworzyły około 40.000 ton.

Przyjmując średnią wartość jednej tony maszyn rolniczych równą 1.000 zł., cała wytwórczość przemysłu maszyn i narzędzi rolniczych w 1927 roku będzie się równać około 100 milionom złotych.

W czasie od 1918 do 1928 r. powstało w Polsce 15 nowych fabryk maszyn i narzędzi rolniczych (6 w Małopolsce, 6 w b. Królestwie Polskim i 3 w Wielkopolsce). Z tych przedsiębiorstw jednak 6 nie zdołało przetrwać kryzysu przemysłowego 1925 r. i zostało zamknięte. Z dawniej istniejących zamknięto również kilka. Niektóre fabryki metalowe po wojnie z braku zapotrzebowania na swoje wyroby podejmowały fabrykację maszyn lub narzędzi rolniczych, którą jednak zarzucały po odzyskaniu zbytu własnych wyrobów. Fabryki maszyn rolniczych wkrótce po rozpoczęciu swej pracy powojennej natrafiły na kryzys inflacyjny, podczas którego potraciły swoje kapitały obrotowe. Po wprowadzeniu waluty złotej w 1924 r. rozpoczął się kryzys przemysłowy, który przetrwał aż do połowy 1926 roku. Przez te lata fabryki maszyn rolni-

czych w większości swej nie tylko nie dawały zysków, lecz nawet nie były w stanie amortyzować swoich urządzeń. A jednak przemysł maszyn rolniczych przetrwał do przesilenia gospodarczego, co jest dowodem jego wielkiej żywotności, wynikającej z tego, że polski przemysł maszyn i narzędzi rolniczych ma zdrowe podstawy istnienia.

W tym dziesięcioletnim okresie niepodległości Polski niektóre fabryki zdołały przeprowadzić pewną koncentrację, powiększyć swoją zdolność produkcyjną i wprowadzić na rynek wewnętrzny niewytwarzane przed wojną na ziemiach polskich narzędzia i maszyny rolnicze. Do tych należą: pługi lżejsze typu włościańskiego, pługi wywrotowe, pługi samoory, pogłębiacze, pługi 3- i 4-skibowe do traktorów, kultywatory nowego typu, brony sprężynowe na sankach jako skaryfikatory do łak, brony z płaskimi zębami, przyczepne brony do plugów, siewniki włościańskie do zbóż, redlinowe siewniki do buraków, siewniki do nawozów sztucznych do szerokości 3 metrów, znaczniki i dołowniki do ziemniaków, pielniki konne do uprawy międzyrzędowej do zbóż i buraków, włóki nastawialne, grabie automatyczne, kukurydzarki, młynki, całkowite garnitury młocarniane parowe, bukowniki, niektóre typy kieratów, sortownice do ziemniaków. Jedną z fabryk metalowych zapoczątkowała budowę ciągników, która w następstwie została wstrzymana. Można przyjąć, że obecnie produkcja krajowa obejmuje prawie całokształt potrzeb rolnictwa na maszyny i narzędzia rolnicze, z wyjątkiem ciągników, maszyn żniwnych, wózków do mleka oraz innych rzadziej używanych maszyn.

Produkcja fabryk maszyn i narzędzi rolniczych z roku na rok wzrasta, a nawet w niektórych zakładach jest ona już na poziomie przedwojennego okresu. Rentowność jednak fabryk maszyn i narzędzi rolniczych jest bardzo niska, gdyż osiągnięte ceny za niektóre maszyny i narzędzia rolnicze w wielu wypadkach nie pokrywają kosztów produkcji, naogół zaś ceny maszyn wzrosły mniej niż np. ceny żyta⁶⁾. Nie będąc w stanie dać odpowiedniego dochodu, fabryki nie mogą przyciągnąć nowych kapitałów na niezbędne inwestycje oraz na podjęcie prac w celu znormalizowania i standaryzacji swych wyrobów. Przemysł maszyn i narzędzi rolniczych nabywa w kraju niezbędne do fabrykacji surowce, jakoto: żelazo, drzewo i węgiel, jest przeto uniezależniony od dostawców zagranicznych. Do-

BECZKOWOZY

dla walców i pługów parowych
Wielki wybór maszyn i narzędzi rolniczych

Specjalność: 7006a

maneże - walce

„Croskill” i „Cambridge - Croskill”

Ceny niskie

Dogodne warunki

Fabryka maszyn, wozów i odlewnia żelaza

St. Malinowski

ŚREM

Telefon 17

Oddział POZNAŃ

Pocztowa 30. Tel. 28-26

²⁾ „Sprawa cel na maszyny rolnicze” — M. Ch. w Przeglądzie Technicznym Nr. 9 i 10 z 1911 r.

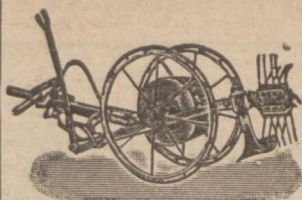
³⁾ Deutsche-Landmaschinen 1927.

⁴⁾ Daty wzięte z broszury p. t. „Sprawozdanie ze Zjazdu Fabrykantów Maszyn i Narzędzi Rolniczych w Poznaniu dnia 5, 6 i 7 grudnia 1920 roku”.

⁵⁾ Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych w Polsce, inż. Tadeusz Leciewicz, wydane w 1922 r. nakładem: Komitetu Wystawy Maszyn i Narzędzi Rolniczych we Lwowie 1920 r., Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych i Związku Zawodowego Fabrykantów i Sprzedawców Maszyn i Narzędzi Rolniczych.

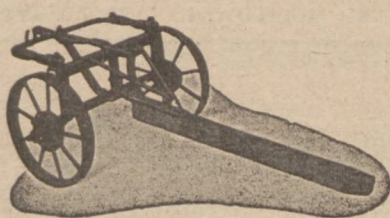
⁶⁾ Ceny maszyn i narzędzi rolniczych. K. R. Miesięcznik „Maszyny Rolnicze” Nr. 6/44 z 1928 r.

Wyrabiamy masowo jako specjalność: **kopaczki „Gwiazda B“**

do kopania ziemniaków bezsprzecznie najpraktyczniejsze z wszelkich istniejących kopaczek

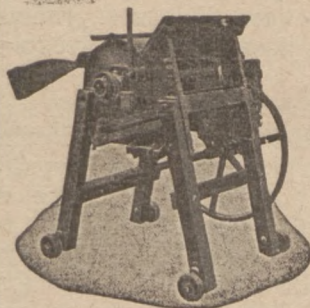
przodki „Naprzód“

do żniwiarek, całe z żelaza kutego, o wysokich kołach biegowych

młocarnie cepowe „Ideal“

na łożach kulkowych z hamulcem bębnowym, nadające się znakomicie dla średnich i mniejszych gospodarstw.

Prosimy zażądać ofert

BRACIA MALAK

Fabryka maszyn i odlewnia żelaza

ŻNIN (Wlkp.)

Telegr.: Bramafa.

Telefon nr. 30.

Wystawiamy na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w r. 1929.

7030

brą siłę roboczą przemysł ten może czerpać dowoli, przyczyniając się do zmniejszenia emigracji. Jednym słowem przemysł maszyn i narzędzi rolniczych ma wszystkie podstawy do dalszego stałego swego rozwoju i pokrycia w całości zapotrzebowania polskiego rolnictwa, a tem samem stworzenia warunków samowystarczalności Polski w tej dziedzinie.

Przemysł maszyn i narzędzi rolniczych ma pierwszorzędne znaczenie dla obrony Państwa, gdyż z jednej strony dostarcza narzędzia i maszyny do wzmoczonej produkcji rolnej i może zastąpić wysiłki wielu ludzi, powołanych do szeregów armii, a w razie potrzeby placówki tego przemysłu mogą być bez wielkiego trudu przysposobione do zaopatrywania armii w niezbędne sprzęty.

Rola przemysłu maszyn i narzędzi rolniczych w wymianie naszej z zagranicą może mieć też poważne znaczenie. Przed wojną nietylko fabryki b. Królestwa Polskiego wywoziły do Rosji znaczną część swej produkcji, lecz nawet fabryki wielkopolskie eksportowały na Wschód swoje wyroby. Po wojnie maszyny rolnicze musiały szukać nowych rynków dla swego zbytu. Próby w tym kierunku są czynione, jak wskazuje poniższa tabliczka wywozu za trzy ostatnie lata:

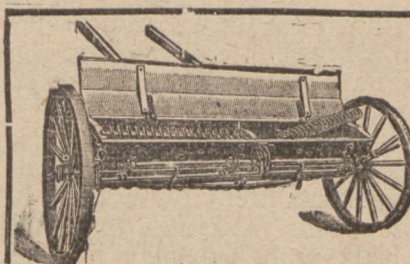
Kraj przeznaczenia	1926 r.	1927 r.	1928 r.
	styczeń—listopad		
	Ilość w kwintalach		
Rosja	6 553	15 002	2 259
Turcja	1 465	1 391	99
Rumunia	1 154	572	703
Łotwa	1 109	645	475
Finlandja	164	79	174
Estonja	51	352	330
Bułgaria	13	—	330
Litwa	4	105	247
Brazylja	—	183	34
Persja	—	—	54
Mandżurja	—	—	126

10 513 q 18 329 q 4 831 q

Z tego pobieżnego opisu widać, że rola przemysłu maszyn i narzędzi rolniczych w całokształcie polskiego życia gospodarczego jest bardzo poważna i w dalszym ciągu rola jego będzie się zwiększać, gdyż Polska, posiadając duże obszary

ziemi uprawnej niedostatecznie wykorzystane, ma wielkie możliwości rozwoju swego rolnictwa. Rozwój ten jednak bez stosowania nowoczesnych maszyn i narzędzi rolniczych jest niemożliwy.

Inż. K. Pichelski.

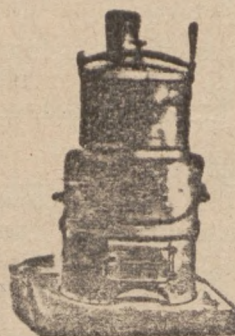

„Claas Patent“ siewnik nawozowy

przewyższa znacznie siewniki nawozu innych systemów. Bardzo dokładna czynność roztrząsania nawozów.

**STALE NA SKŁADZIE
DOSTAWA NATYCHMIAST**

Dyr. Inż. Kuna - Krotoszyn
Mickiewicza 7. 6719

Wyrabiam masowo!

PARNIKI

do kartofli oryginalne „AGRA“

Taczki całożelazne

Aparaty do rznienia słomy

Śrutowniki do śrutowania

zboża na kamieniach.

Ryszard Liska

5907 **WĄGRÓWIEC**

FABRYKA MASZYN I KOTŁARNIA

Apel do krajowego przemysłu budowlanego

Fabryki krajowe upraszamy, aby nam donosiły o wszystkich nowościach w zakresie ich produkcji. Chętnie stawiamy łamy nasze bezinteresownie do usług przemysłu krajowego. Przy tej sposobności musimy podnieść ten smutny fakt, że podczas gdy zagraniczne firmy bardzo skwapliwie korzystają z reklamy w naszym piśmie i często donoszą nam o ostatnich zdobyczkach w fabrykacji materiałów budowlanych, to nasz przemysł krajowy nie ma w tym względzie — zdawałoby się — nic do powiedzenia, a przecież wiadomo, że i u nas ta gałąź przemysłu stale się podnosi i wypuszcza na rynek coraz nowe wyroby lub też ulepsza dotychczasowe. W interesie rozwoju przemysłu krajowego prosimy fabryki krajowe, by o wszystkich swolch nowościach nas w pierwszym rzędzie informowały.

WYDAWN. „RYNKU METALOWEGO I MASZYNOWEGO“.

Horoskopy sezonu budowlanego w r. 1929

Kredyty budowlane. — Stosunki robotniczo-taryfowe. — Taryfa kolejowa. — Dyktator budowlany.

Na powyższy temat znajdujemy nader ciekawy artykuł w jednym z ostatnich numerów „Słowa Pomorskiego“, który też w całej rozciągłości poniżej zamieszczamy:

Zbliża się sezon budowlany. Co przyniesie i jaki będzie, oto pytanie, które stawiają sobie budowniczowie oraz przemysł, pracujący dla budownictwa.

Dotąd, niestety, budownictwo prywatne śpi snem mocnym i niema widoków przebudzenia dopóki ustawa o ochronie lokatorów w obecnej formie nie dozna radykalnej zmiany na wzór innych krajów europejskich. Nowelizacja, którą projektuje p. min. Moraczewski, niestety nie przewiduje powiększenia korzyści dla właścicieli domów, odwrotnie — podatek od nieruchomości ma być zwiększony. Wkładając obecnie kapitał w budowę domów, osiągnąć można najwyżej 3—4 procent; rynek zaś prywatny za pewniejsze lokaty płaci 12—14 procent. Brakiem kalkulacji byłoby — przy obecnej koniunkturze — wyczekiwać ożywienia na rynku prywatnej inicjatywy budowlanej. Sytuacja jest nadal beznadziejna.

Pozostaje budownictwo rządowe i samorządowe, oraz w niewielkim zakresie — spółdzielcze. Coś konkretniejszego o budownictwie rządowym powiedzieć można tylko w stosunku do Warszawy, Gdyni i niektórych miast wojewódzkich a wreszcie KOP'u. Co do samorządów, to zależne one są całkowicie od widoków uzyskania kredytów w B. G. K. i wszelakich ubezpieczalniach. Wszystko to jednak projekty. Bądź jak bądź w b. dzielnicy pruskiej widoki na budownictwo komunalne w poważniejszych rozmiarach są więcej niż mierne. W roku zeszłym większe ożywienie w woj. poznańsk. wywołało budownictwo dla Powszechnej Wystawy Krajowej, w roku bieżącym i tego nie będzie.

Jedyne większe źródło finansowania budownictwa B. G. K. zapowiada znaczną — w porównaniu z rokiem zeszłym — redukcję kredytów budowlanych w 1929 r.

Widoki kredytowe zatem niewesołe.

Nie znamy niestety szczegółów ofert zagranicznych na rozbudowę miast polskich, ubolewać jednak należy, że sprawa ta jakoś przycichła. Dochodzą nas słuchy, że i w sprawie tych ofert — oferenci potraktowani zostali przez miarodajne czynniki jak zwykli aferzyści, jak np. w swoim czasie potraktowano propozycję Forda w sprawie budowy fabryki

samochodów. Gdyby to odpowiadało prawdzie, należałoby wyrazić z tego powodu największe ubolewanie, bo jasne chyba jest, że bez zagranicznych kapitałów budownictwa naszego z martwego punktu nie ruszymy.

Jedną z największych bolączek jest nieuregulowanie spraw taryfowych w przemyśle budowlanym. Rokrocznie na tem tle wybuchają strajki wysuwających żądania podwyżki taryfy dochodzące do 80 procent. W parze z temi strajkami sirajkują i robotnicy w cegielniach. I to zawsze w chwili największego napięcia ruchu budowlanego — w lipcu, sierpniu i wrześniu. Niema tylko strajków, w każdym razie nie w takich rozmiarach w b. dz. pruskiej i w Małopolsce, gdzie wszelkie zatargi zarobkowe regulują się lokalnymi organizacjami pracodawców i pracobiorców oraz arbitrazem, choć w roku 1928 zaraza strajkowa z b. Kongresówki zaczęła przerzucać się i na ziemię b. zaboru pruskiego i przybierać formę dzikich strajków z domieszką komunistyczną. W tej sprawie rząd nasz powinien zająć zdecydowane stanowisko i żądać od obu stron ustalania na początku każdego sezonu budowlanego obowiązującej na cały sezon budowlany taryfy. Gwarancją dla obu stron może być rewizja taryfy w wypadkach, gdy wskaźnik drożyzniany dozna większych ponad 5 proc. wahań. Biernie przypatrywać się tym anarchistycznym stosunkom rząd nie ma prawa. Doktryna o wolności strajków nie może mieć tu zastosowania, skoro jasne jest dla każdego, że nie jest to walką o polepszenie bytu pracobiorców, tylko czysto komunistyczną wicherzycielską robotą. Uświadomiony robotnik w b. dz. pruskiej stroni od tego rodzaju walk, aczkolwiek i on walczy o poprawę swego bytu, lecz strajkuje tylko po wyczerpaniu wszelkich innych legalnych środków walki.

Nie chodzi tu o wysokość stawek taryfy, lecz o to, by taryfa ta obowiązywała w ciągu całego sezonu budowlanego i nie mogła być bezkarnie łamana przez dzikie strajki i awantury.

Największy niepokój i czujność wzbudzać powinny prace Biura Reform Taryf Kolejowych. Bo oto spotkaliśmy się np. z projektem podwyżki taryfy na przewóz cegły, dachówki i drenów, który dochodził do 78,7 procent ponad obecnie obowiązującą taryfę. Czy wszyscy uświadamiają sobie, jaki toby miało wpływ na kształtowanie się cen cegły, dachówki i drenów? Bo jeszcze przez dłuższy czas

wschód kraju będzie musiał przywozić wyroby ceramiczne z Zachodu. A jednocześnie rząd żąda obniżenia ceny cegły! — Nie znamy, jakie podwyżki przewiduje nowa taryfa na inne wyroby przemysłu budowlanego, ale ten jeden przykład daje dużo do myślenia i dlatego wskazana jest największa czujność zainteresowanych czynników, osobiście zaś Min. Robót Publicznych, bo znaczne podwyżki taryfy kolejowej mogą obrócić w niwecz wszelkie projekty budowlane i pierwotne kalkulacje.

Tekst prowizorium drzewnego polsko-niemieckiego

Ze względu na toczące się rokowania handlowe, oraz okoliczności, iż podpisany w dniu 30 listopada 1927 r. układ w sprawie tymczasowego uregulowania obrotu drzewnego z Polski do Niemiec wygasł z dniem 4 grudnia 1928 r. postanowiły Rządy Polski i Niemiecki, celem dalszego uregulowania obrotu drzewnego z Polski do Niemiec zawrzeć nowy układ.

W tym celu mianowały swoimi pełnomocnikami: Rząd Polski: p. Augusta Zaleskiego, Ministra Spraw Zagranicznych, Rząd Niemiecki: p. Ulrycha Rauschera, Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego w Warszawie, którzy po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i należyte co do formy, zgodzili się na następujące postanowienia:

1. Niemcy przyznają Polsce kontyngent przywozowy dla drewna tartego (p. 76 niemieckiej Taryfy Celnej) w wysokości 1.250.000 metrów sześciennych, dla którego obecne cło w wysokości 1 marki niemieckiej od centnara podwójnego nie zostanie podwyższone. Ten kontyngent ma być wywieziony do Niemiec w okresie od daty wejścia w życie niniejszego układu do dnia 31 grudnia 1929 r. Istnieje zgoda co do tego, iż w ramach niniejszego układu, jako drewno tarte należy rozumieć to drewno, które podpada pod pozycję 76 Niemieckiej Taryfy Celnej, t. j. drewno budowlane i użytkowe, twarde lub miękkie w kierunku podłużnym pilowane, lub w inny sposób przyprawione, nieheblowane.

2. Polska zobowiązuje się w okresie od daty wejścia w życie niniejszego układu do dnia 31 grudnia 1929 r. włącznie dla kłód i dłużyc (pozycja 228 punkt 2 a i b, i punkt 4 Polskiej Taryfy Celnej), przy wywozie do Niemiec ustalić cła wywozowe w wysokości następującej: kłody i dłużyce — za 100 kilogramów: a) z drzew iglastych — 0,40 złotych; b) z drzew liściastych z wyjątkiem drewna bukowe i olszowego — 0,20 złotych; c) osika nieobrobiona — 1,50 złotych.

Jako okraglaki należy rozumieć drewno, które jest wymienione w pozycji 228 Polskiej Taryfy Celnej wywozowej (punkt 2 a i b), jakoteż drewno osikowe nieobrobione (punkt 4), jednakże z wyjątkiem drewna olchowego, a mianowicie w następujących wymiarach: drewno iglaste, minimalna długość 3 metry, średnica w cienkim końcu 20 cm. mierzona bez kory, drewno liściaste, minimalna długość 2 metry, średnica w cienkim końcu 20 cm mierzona bez kory. Istnieje dalej zgoda co do tego, że należy liczyć 1 metr sześcienny drewna tartego miękkiego jako równy 600 kilogramom, a 1 metr sześcienny drewna tartego twardego jako równy 800 kilogramom.

3. Obrót drewnem, przewidziany w punktach 1 i 2, odbywa się bez wydawania jakichkolwiek specjalnych pozwoleń i odnośnie do wywozu drewna

Pewnem prawie jest, że mieć będziemy dyktatora budowlanego. Gdyby projekt ten nareszcie położył kres wszystkim obecnym anomaljom w dziedzinie budownictwa i skoordynował w jednym silnem i świadomem ręku cały ogrom zagadnień budownictwa w Polsce, p. dyktatora powitalibyśmy jako zbawcę.

Czy więc zadaniem p. dyktatora ma być uregulowanie całokształtu spraw budowlanych, czy też znów — zgnębienie kogoś?

Inżynier.

tartego podlega tylko obustronnej kontroli rzeczywistości przywiezionych przez granicę ilości. Odnośne zestawienia będą wzajemnie porównywane po upływie każdego trzech miesięcy. Odchylenia należy we wspólnym porozumieniu wyjaśnić i usuwać.

4. Przy sposobności porównywania ilości wywożonych zgodnie z punktem 3, strona niemiecka poda, jakie ilości polskiego drewna tartego zostały złożone w składach tranzytowych w Niemczech. O ile te ilości drewna zostały złożone na wyl. składy tranzytowe, nie będą one zaliczone na poczet przewidzianego w punkcie 1 kontyngentu drewna tartego, o ile zaś złożone zostały w mieszanych składach tranzytowych, lub prywatnych składach celnych, będą one zaliczone na rzeczony kontyngent tylko do połowy.

5. Drewno, podpadające pod punkty 1 i 2 będzie w obu krajach traktowane pod każd. względem na zasadzie największego uprzywilejowania. Nie dotyczy to jednak stosowania cel konwencyjnych.

6. Nadane na polskich stacjach naładunkowych do przewozu do Niemiec drewno, należące do gatunków wymienionych w punktach 1 i 2, uważane jest jako będące pochodzenia polskiego. O ile jednak udowodnione będzie, na podstawie świadectw pochodzenia innych krajów, niepolskie pochodzenie, nie nastąpi zaliczenie na poczet kontyngentu drewna tartego, przewidzianego w punkcie 1-szym.

7. Drewna, przewożonego przez Polskę, albo Niemcy nie należy zaliczać na poczet kontyngentu, przewidzianego w punkcie 1-szym.

8. Układ ten nie przesądza w niczem przyszłych postanowień mającego się zawrzeć traktatu handlowego w części dotyczącej postanowień o obrocie drewnem.

9. Układ niniejszy ma być ratyfikowany i wejść w życie względem związania stawek celnych, przewidzianych w punktach 1 i 2 z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, która ma nastąpić w Berlinie, co do pozostałych postanowień piątego dnia po podpisaniu, t. j. dnia 24 stycznia 1929 r. i obowiązuje do 31 grudnia 1929 r. O ile układ niniejszy nie będzie wymówiony przez jeden z Rządów najpóźniej w dniu 1 października 1929 roku, to zachowa on swoją moc jeszcze na przeciąg jednego roku, to jest aż do 31 grudnia 1930 roku włącznie, z kontyngentem dla polskiego drewna tartego w tej samej wysokości (punkt 1).

10. Układ niniejszy został sporządzony w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach w języku polskim i niemieckim. Oba teksty posiadają tę samą moc.

Warszawa, dnia 19 stycznia 1929 r.

(—) August Zaleski   (—) Rauscher

Forniery polskie

Przed wojną istniało w Polsce — jak pisze „Gazeta Handlowa” — tylko 5 fabryk fornierów (wszystkie w Warszawie). Były to fabryki niewielkie, jednonożowe. Po wojnie, wraz ze zwiększeniem zapotrzebowania na fornieri, przemysł ten rozszerzył się znacznie: dwie z fabryk istniejących przeszły na dwa noże, nadto powstały dwie nowe fabryki: w Radomiu (2-nożowe) i Poznaniu (1-nożowa). Ogółem tedy przemysł ten, który przed wojną liczył 5 noży, liczy ich dzisiaj 10. Długość dawnych noży wynosiła maksimum 3 metry, obecnie zaś mamy w tym przemyśle już nowe 4½-metrowe. Tendencje inwestycyjne trwają w dalszym ciągu.

Forniery polskie przed wojną szły jedynie do Rosji. Po wojnie zaczęto je eksportować na wielką skalę do krajów zachodnio-europejskich, i dziś przemysł ten w 50% pracuje dla zagranicy. Z siedmiu fabryk krajowych tylko jedna nie nie eksportuje, jedna eksportuje całkowitą swą produkcję, pozostałe zaś dzielą produkcję pomiędzy Polską i zagranicą.

Głównym surowcem do wyrobu fornierów jest dębina. Nasze fabryki produkują około 80% fornierów z tego materiału. Zagranicę żadnych innych fornierów poza dębowymi nie wywozimy. Forniery nasze mają zagranicą zbyt doskonałe, dzięki doskonałemu gatunkowi dębiny polskiej, która po jugosłowiańskiej, uważana jest przez fachowców za najlepszą w świecie.

O ile chodzi o kierunki eksportu, to fornieri typu t. zw. „dosse” (Hochschnitt) idą przeważnie do Holandji i Skandynawji (z Danją na czele), fornieri zaś typu „quartier” (Spiegelschnitt) nabywane są głównie przez Belgię i Francję.

Poza fornierami dębowymi produkujemy fornieri: mahoniowe, palisandrowe i orzechowe z surowca importowanego oraz topolowe, jesionowe i brzożowe z surowców krajowych. Co się tyczy warunków,

na jakich odbywa się eksport, to rachunki wystawiane są cif lub fob Gdańsk, nabywca płaci za dokumentami gotówką z potrąceniem 2% skonta, albo weksłami do 3-ch miesięcy.

Niezależnie od fabrykacji fornierów, wszystkie zakłady posiadają urządzenia do krawania desek cienkich na gatrze horyzontalnym. Są to t. zw. dykty (nie mające poza nazwą nic wspólnego z dyktami klejonemi!), o grubości 6, 9 i 12 mm., które również w znacznych ilościach eksportujemy do Holandji, Belgji i Skandynawji.

Fabryki nasze mogłyby rozwinąć swą produkcję na znacznie szerszą skalę, gdyby nie przeszkoda, jaką jest brak surowca, t. j. dębiny. Dębiny jest w kraju stosunkowo niewiele, jednakże zarządy lasów państwowych bardzo często, zamiast sprzedać materiał fabrykom krajowym, odstępują go handlarzom, którzy go następnie wywożą zagranicę w stanie okrągłym. Brak jest w tym względzie jednolitej polityki — każde niemal nadleśnictwo decyduje na własną rękę.

Sprawa zapewnienia fabrykom fornierów dostatecznej podaży surowca jest nieco skomplikowana, ponieważ fabryki te nie reflektują bynajmniej na całą dębinę krajową, lecz tylko na niektóre jej gatunki, specjalnie nadające się do produkcji fornierów. W każdym razie kwestja ta musi być uregulowana — od tego zależy dalszy rozwój przemysłu fornierowego.

W uzupełnieniu informacji o przemyśle fornierów podajemy spis istniejących obecnie w Polsce fabryk: Warszawa — M. Guss (Łucka 4), Hoherman i S-ka (Żelazna 43a), J. Klein i Syn (ul. Elbląska 13), H. L. Mussman i Syn (Srebrna 10), B-cia Rudolf (Nowolipie 54-56). Radom — M. Leslan i S-wie. Poznań — S. Pędowski, T. A., Komandorja.

Szkodliwość dla polskiego przemysłu drzewnego

Oszczercza akcja „Holzexporteura” gdańskiego.

Rada Naczelna Związków Drzewnych rozesłała do prasy następujące oświadczenie:

W gdańskim czasopiśmie „Holzexporteur” Nr. 2 z dnia 26. I. 1929 ukazała się notatka, zatytułowana „Ein Skandal in der polnischen Holzindustrie”.

Notatka — zarówno przez swoją treść jak i formę (tłusty druk), omawia, w sposób, mający wzbudzić sensację, bliżej niewymienioną osobistość, stojącą na czele jednej z firm drzewnych i odgrywającą wybitną rolę w życiu organizacyjnym drzewnictwa polskiego, o stratę 600—700.000 zł. Wobec powyższego został na żądanie organizacji, wchodzących w skład Rady Naczelnej, zwołany w dniu 9 lutego r. b. komitet wykonawczy, który stwierdził, iż sensacyjna wiadomość, podana przez gdański „Holzexporteur” nie jest uzasadniona w stosunku do żadnej z firm, na czele których stoją czynni przedstawiciele życia organizacyjnego drzewnictwa polskiego i, że wobec tego wiadomość, podana przez „Holzexporteur”, musi być uważana za szkodliwą insynuację, mającą posłużyć do podważenia powagi organizacji drzewnych w Polsce i mogącą poważnie zaszkodzić interesom nie tylko poszczególnych firm, ale całości przemysłu i handlu drzewnego w Polsce.

Dalej z uwagi na to, że wydawnictwa Spółki z ogr. odp. „Holzexporteur” w Gdańsku prowadzą stałą kampanję przeciwko Radzie Naczelnej Związków drzewnych i przeciw interesom przemysłu i handlu drzewnego w Polsce, zapadła — na wniosek członków komitetu wykonawczego — następująca uchwała: Wydawnictwa S-ki z ogr. odp. „Holzexporteur” uznać z punktu widzenia interesów polskiego przemysłu i handlu drzewnego za szkodliwe i wobec tego zerwać wszelkie stosunki z tymi wydawnictwami. Ponadto komitet wykonawczy Rady Naczelnej postanowił ogłosić publicznie treść niniejszego w formie komunikatu.

Przemysł drzewny na Powszechnej Wystawie Krajowej

Polski przemysł drzewny, aczkolwiek znajduje się dziś w trudnych warunkach bytowania, nie może nie zająć należnego sobie miejsca na Powszechnej Wystawie Krajowej, a powinien zaprezentować się stosownie do roli, jaką odgrywa w rzędzie twórczych czynników naszej gospodarki narodowej. To też zarząd grupy przemysłu drzewnego czyni wszystko, aby do należytego urządzenia Wystawy i jej licznego obesłania wciągnąć cały ogół przemysłowców drzewnych naszego kraju.

W dniu 28 ub. m. w gmachu dyrekcji P. W. K. odbyło się zebranie zarządu grupy przemysłu drzewnego z udziałem przedstawicieli dyrekcji P. W. K., na którym załatwiono sprawy związane z technicznym urządzeniem wystawowym pawilonu i uzgodniono życzenia dyrekcji P. W. K., dotyczące przyspieszenia akcji budowlanej pawilonu przemysłu drzewnego, na którego kompletne wykończenie, założenie urządzeń instalacyjnych i części dekoracyjnej potrzebne są jeszcze spore fundusze. Przedstawiciele rady naczelnej polskiego przemysłu drzewnego w osobach pp. prezesa Dąbrowskiego i dyr. Czerwińskiego oraz członkowie zarządu grupy w osobach pp. dyr. Doermana, dyr. Kolskiego, biorący udział w zebraniu tem postanowili w w konaniu podjętych uchwał zaapelować do ogółu przemysłowców drzewnych, aby, tak ze względu na własny interes, jak i dobro ogólnonarodowe nikt od udziału w Wystawie się nie uchylał.

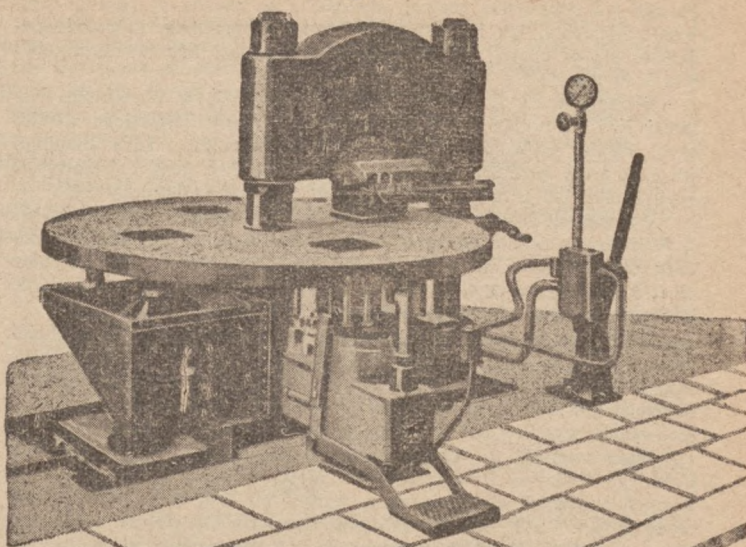
Z rynku materiałów budowlanych, metali i wyrobów metalowych.

MATERIAŁY BUDOWLANE.

Poznań, 21. 2. Firma Gustaw Glaetzner, Centrala materiałów budowlanych i dachówek, notuje następujące ceny: Cegły murarskie „ilówki” za tysiąc sztuk 70,00 zł, loco cegielnia; cegły murarskie tonówki za tysiąc sztuk 75—85 zł, loco cegielnia; dachówki za tysiąc sztuk 150,— zł loco cegielnia; wapno budowlane za 100 kg. 3,80 dla odsprzedawców, a 4,00 dla konsumentów loco Wapienna lub Piechcin; cement portlandzki loco Poznań przy dostawie wagonowej za 100 kg. bez opakowania 8,95 zł, loco cementownia wyłącznie opakowania, osobno za beczkę 3,40 zł, za worek papierowy 0,55 zł. Wszystkie następne ceny rozumieją się loco składnicy w Poznaniu: Cement portlandzki za beczkę 180 kg. 22,00 zł; za beczkę 200 kg. 24,00 zł; za worek 50 kg. 6,75 zł; wapno budowlane za 50 kg. 2,60 zł; wapno hydrauliczne za beczkę 150 kg. 12,00 zł; papa dachowa m. kw. nr. 80 — 1,10 zł; nr. 100 — 0,90 zł; nr. 125 — 0,75 zł; nr. 150 — 0,65, nr. 200 — 0,50 zł; papa izolacyjna za metr kwadratowy 3,00 zł; za przykrojenie podług miary 10 proc. wyższy; smoła destylowana za 100 kg. brutto za netto 35,00 zł; lepnik za 100 kg. brutto za netto 34,— zł; trzcina sufitowa w wałkach po 20 Okw. m. z drutem cynkowanym za wałek 4,50 zł; z drutem żarzoną 4,20 zł; przy dostawach całowagonowych ceny odpowiednio niższe.

Warszawa, 20. 2. Na rynku materiałów budowlanych płacono, przy zwykłych warunkach kredytowych, tj. na weksle trzymiesięczne, z wyjątkiem cementu, który sprzedaje się tylko za gotówkę: cegła loco cegielnia podmiejska za 1000 sztuk zł 75—85, fracht 15—20, wózka na budowę wynosi 110—115, cegła górnośląska loco cegielnia Górny Śląsk kosztuje zł 65—70, plus fracht do Warszawy zł 32—35, loco budowa cegła śląska kalkuluje się więc nieco taniej i można ją otrzymać za 110 zł. Magistrat warszawski podaje notowania cegły loco budowa 120—140. Cement, zasadnicza cena syndykatu 8,85 za 100 kg. f-co wagon Warszawa, cena więc beczki 200 kg. franco wagon Warszawa wyniesie zasadniczo zł 8,85, plus 8,85, plus 3,40 opakowanie, plus 0,20 stempel, to jest razem zł 21,30, beczkę więc cementu 200 kilogramów można loco skład za zł 24, a loco budowa za zł 25; magistrat notuje bez dostawy 22,50, z do-

Do wyrobu płyt trotoarowych:

Hydrauliczna prasa obrotowa

MATADOR

z aparatem do wstrząsania i hydraulicznym wybijaczem.
Proszę żądać katalogu Nr 43 jak również druków typujących pras dla jednó i kilkobarnych płyt cementowych i terazzo.

DR GASPARY & CO. MARKRANSTADT. KOŁO LIPSKA.

stawa 23,50. Wapno różnych gatunków, f-co wagon Warszawa, kosztuje za tonę: kazielnia gat. I zł 55, II 50, III 55, Jaworzna Kielecka I gat. 55, Piechcin poznański 50 zł, Zagórze I gat. 45 zł, Częstochowskie, Rudnickie, Sosnowieckie 38—40 zł, zwóz na skład i ze składu na budowę kosztuje od 15 do 20 zł od tony tak że cena najlepszego wapna, loco budowa, dochodzi do 75 zł. Wapno lasowane za metr³ z dostawą na budowę zł 45; magistrat notuje: wapno bez dostawy 60 zł, z dostawą 66½, lasowane z dostawą 50 zł. Gips za 100 kg. loco skład, murarski 11 zł, sztukatorski 12 zł, specjalny 14 zł, loco budowa wszystkie te gat. o 1 złoty drożej.

Lublin, 20. 2. Na rynku materiałów techniczno-budowlanych ożywienie małe z powodu masowych protestów, transakcje zawierane są wyłącznie za gotówkę, notowano: cegła ogniotrwała za 1000 sztuk loco budowa lubelska zł 200—300 zależnie od gatunku, eternit za 1000 szt. 510 loco skład 12, loco wagon st. Lublin 11, — kafle za 1 sztukę kwadratowe niepolewane 0,20, polewane 0,55, berlińskie krajowe 2, za graniczne 3, komplet drzwi 1 gat. zł 11 ruszta i płyty kuchenne za 1 kg. zł 0,55 piecyki za 1 kg. zł 1,50 kociołki za 1 kg. zł 1,35. Zapotrzebowanie bardzo niska. Tendencja słaba.

Warszawa, 20. 2. Notowania artykułów technicznych — pomocniczych dla przemysłu za tonę fr. st. załadowania: cegła ogniotrwała normalna 97,50 zł, kopulakowa 107,50 zł, glina ogniotrwała mielona 60 zł, maczka szamotowa 80 zł, zaprawa szamotowa 70 zł, kamień wapienny 7 złotych.

METALE I WYROBY METALOWE.

Hausa miedzi. Kartel miedziany doszedł już do ceny 18¼ cts za 1 lb. elektrolitu fob porty europejskie. Prostu miedź drożeje z dnia na dzień, spekulacja rozszerza się coraz bardziej. Dewiza kartelu amerykańskiego „stabilizacja cen” stała się fałszem. Okazało się, że porozumienie producentów może według siebie kształtować ceny tak, jak mu się podoba. Każda tendencja zwykła była podtrzymywana przez kartel, każda zaś tendencja do niżki odpowiednio niwelowana. Przez sprzedaż połowy zapotrzebowania dziennego Europy kartel wytworzył sztuczny brak elektrolitu na rynkach europejskich. Konsumentom muszą płacić wyższą cenę za surowiec, chociaż nie mogą podwyższyć cen fabrykatów. Rynek Standardu w Londynie znajduje się w sztucznej i niezdrowej sytuacji. Dostawa z zapasów tego rynku jest tak utrudniona, że Londyn straci w przyszłości prawdopodobnie możliwość pokrywania transakcji i straci również swoją rolę niezależnego regulatora rynku bardzo być może na korzyść giełd kontynentalnych, szczególnie niemieckich, które zaopatrują nie tylko wielki

rynek niemiecki ale i kraje sąsiednie. Jednocześnie powstają wszelkie możliwości utworzenia standardowego rynku w N. Jorku, chociaż możliwa jest dalsza zwyżka miedzi, to jednak trzeba zaznaczyć, że cena obecna nie odpowiada realnej wartości i że zapasy w rękach zarówno producenta, jak i konsumenta rosną. Aluminium, które nie podniosło się w cenie, zastąpi pewnie w znacznej mierze zapotrzebowanie na miedź.

Warszawa, 20. 2. Firma Ch. Grün i Synowie w Warszawie, Nalewki Nr. 11, notuje za 1 kg. następujące ceny zasadnicze w złotych: blacha miedziana 4,80, blacha mosiężna 3,95, blacha aluminiowa 6,50, prety mosiężne 3,90, prety miedziane 5,10, ceny orientacyjne: cyna Banka lub Straits 11,75, antymon 2,35, ołów hutniczy 1,18.

Warszawa, 20. 2. Dom Handlowy A. Gepner, Grzybowska 27 w Warszawie, notuje następujące ceny za 1 kg.: cyna Banka w blokach zł 11,50, ołów hutniczy zł 1,15, cynk hutniczy zł 1,40, antymon zł 2,25, aluminium zł 4,40, blacha cynkowa — cena zasadnicza 1,68, blacha miedziana 4,80, blacha mosiężna 3,80—4,80.

Katowice, 20. 2. Surówka odlewnicza Huty Pokoju Nr. 1 (Friedenshütte P. G. S.), oraz Górnośląskich Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury — reprezentacja Towarzystwa dla Sprzedaży Surówki Żelaznej, Sp. z ogr. odp. w Warszawie, Sienna 11, cena za tonę 210 zł loco stacja wysyłająca.

Warszawa, 20. 2. Cena odlewów żeliwnych. Podług notowań Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych cena odlewów żeliwnych surowych dla Warszawy, wynosi od dnia 1. 8. 1928 od 0,68 zł do 1,40 zł za 1 kg. loco fabryka. Ceny rur żeliwnych. Centralne biuro sprzedaży Polskich Odlewni Rur w Warszawie notuje następujące ceny w zł za 100 kg., obowiązujące do odwołania: Rury wodociągowe (stożko-lane) zł 58,50 plus dopłata rozmiarowa.

Warszawa, 20. 2. Zamówienia na druty i gwoździe napływają normalnie, chociaż przyjazd kupców do stolicy jest mniejszy, a prowincja zakupuje ilości stosunkowo małe. Fabryki produkują naogół normalnie, jedynie kilka fabryk ograniczyło produkcję z braku węgla. Ceny bez zmian.

Katowice, 20. 2. Zbyt blachy cynkowej słaby, sygnalizowane są jednak na sezon większe zamówienia. Ceny loco huta (w funtach szt.): przy zamówieniach do 5 ton — 36,10, ponad 5 ton do 30 ton — 35,10, ponad 30 ton — 35.

SUROWCE I ARTYKUŁY TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego w d. 20 lutego 1929 r. w złotych (podług danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi”).

a) za 1 tonę franco wagon stacja załadowania:	zł gr
Surówka „Starachowicka” (franco wagon huta) Nr. 0	205.—
Surówka „Starachowicka” (franco wagon huta) Nr. 1	200.—
Surówka „Starachowicka” (franco wagon huta) Nr. 2	195.—
Złom żeliwny (fragment lany, zagraniczny)	170.—
Żelazo handlowe krajowe	350+2%
Bednarka gorąco walcowana	422,5+2%
Walcówka (drut okrągły od 5½ do 13 mm., kwadratowy od 5½ do 8 mm.)	398.50
Blacha (cena zasadnicza) gruba 5 mm. i wyżej	432,5+2%
Blacha cienka do 5 mm.	525+2%
Koks karwiński	67.—
Koks górnośląski twardy	47.50
Koks górnośląski miękki	47.50
Węgiel kowalski myty cieszyński	67.—
Węgiel górnośląski gruby	37.—
Węgiel górnośląski kostka	38.50
Węgiel dąbrowski gruby	34.80
Węgiel dąbrowski kostka	36.30
Cegła ogniotrwała normalna	97.57
Cegła ogniotrwała kopulakowa	107.50
Gлина ogniotrwała mielona	60.—
Mączka szamotowa	80.—
Zaprawa szamotowa	70.—
Kamień wapienny	7.—

PORCELANA.

Warszawa, 21. 2. W handlu tej branży daje się zauważyć od pewnego czasu zwiększone zapotrzebowanie, co tłumaczyć należy stosunkowo niskimi cenami porcelany stołowej, tem bardziej, że na rynku warszawskim daje się zauważyć konkurencja poszczególnych składów, które dążą do zwiększenia obrotów przez kontentowanie się mniejszym zyskiem. Wytwórczość krajowych fabryk ciągle jest niewystarczająca na pokrycie zapotrzebowania wewnętrznego, to też w dalszym ciągu mamy bardzo wielki import czeskiego towaru. Fabryki czeskie konkurują z fabrykami krajowymi nie tyle gatunkiem, ile dłuższym kredytem, który dochodzi do 6-ciu miesięcy, podczas kiedy fabryki krajowe dają towar na 3 do 4 miesięcy, gdyż obostrzyły warunki kredytowe. W dziale porcelany daje się odczuwać brak w kraju galanterji porcelanowej, to też import przeważnie zaspakaja rynek wewnętrzny, głównie z Czech, z Niemiec bowiem wobec wojny celnej, import jest utrudniony.

ZŁOTY W DNIU 20 LUTEGO 1929 ROKU.

Odafiak przekaz 57,73—57,87, gotówka 57,76—57,90, Berlin przekaz na Warszawę 47,125—47,325, przekaz na Katowice 47,30, gotówka grube 46,95—47,35, — drobne 46,90—47,30, Zurych przekaz 58,30, Londyn przekaz 43,20, N. Jork przekaz 11,25, Bukareszt przekaz 1850, Budapeszt gotówka 64,10—64,40, Praga przekaz 378½/s, Mediolan przekaz 214,50.

Liczniki obrotów • Tachometry

Liczniki do maszyn, Liczniki ręczne, Mikrometry poleca

STANISŁAW PERETZ, Biuro Techniczno-Handlowe

WARSZAWA, Nowy Świat 16

7060

Trzcinę sufitową

pierwszorzędnej jakości własnego wyrobu dostarcza korzystnie

Gustaw Glaetzner

Centr. Materiałów Budowlanych i Dachówek
Poznań 3, Mickiewicza 36.

Telefon 65-80.

4308

Założona 1907 r.

Rury kamionkowe polewane

Płytki terakotowe

Płytki glazurowane 5437

poleca BIURO TECHNICZNE

Albert Karp, inżynier, Warszawa, Wilcza Nr. 54

Tel. 172-47 i 92-71.

PP. Odsprzedażom znaczne rabaty

Obrabiarki do drzewa

podług najnowszych wymagań technicznych

AUSTR. FABR.

„ARSENAL”
W WIEDNIU

stałe na składzie:

6132

BIURO TECHNICZNE

Aleksander Moszkowski i S-ka

INŻYNIEROWIE

Warszawa, Sienna 23. Tel. 89-65

„Der Eisenhändler”

Berlin SW 68, Alte Jakobstr. 156/157

Znane najlepsze i ulubione pismo fachowe dla branży żelaza, towarów żelaznych, narzędzi, sprzętów domowych i kuchennych oraz handlu maszyn itp. Najlepszy informator źródeł zakupu i organ ogłoszeniowy dla wymienionych branż.

Wychodzi od 36-ciu lat raz w tygodniu

Na życzenie numery okazowe.

Wszelkich wiadomości udziela się za nadesłaniem kosztów pocztowych.

Korespondencja tylko w niemieckim języku.

Zapytania w sprawie krajow. źródeł dostawczych.

Pośrednictwa między jedną a drugą stroną podejmujemy bezinteresownie. Jedyne na koszty utrzymania specjalnego biura dla tych spraw i pokrycia bardzo licznej codiennej korespondencji należy zapłacić za każde ogłoszone zapytanie 2.— zł., które to zapytanie będzie następnie ogłaszane aż do wyczerpania oferty. Firmy zaś, zgłaszające się na zapytania, wpłacają na każde zapytanie 1.— zł. Firmy zagraniczne placą za każdą informację 2 fr. szwajc., z Niemiec 2.— RM. — Firmy, mogące dostarczyć jakiegokolwiek obiektu zgłoszone do naszego działu informacyjnego, zechcą jaknajwyżej z tego działu korzystać, gdyż mamy liczne potwierdzenia, że przez nasz dział informacyjny doszły już do skutku niejedne poważne transakcje. Zaznaczamy jeszcze jaknajwyraźniej, że odpowiedzi dajemy jak i zapytania przyjmujemy jedynie od stałych abonentów pisma.

UPRASZA SIĘ O PODANIE ADRESU:

Nr. 4356. fabryki, wyrabiającej korki koronne do butelek (Kronenkorken).

Nr. 4361. firmy, dostarczającej pastę do srebrzenia na zimno przez nacieranie metalu cynkowego i cynowego.

Nr. 4401. fabryki krajowej, dostarczającej glazurę na kafle.

Nr. 4410. firm, dostarczających patentowych spinaczy śrubkowych oraz innych dla potrzeb bielizniarstwa.

Nr. 4474. firmy krajowej, wyrabiającej wlearki kołodziejskie do piastów (Nabenbohrmasch.).

Nr. 4483. fabryki, wyrabiającej tarcze zegarowe (Zifferblatt) do hektaromierzy.

Nr. 4503. krajowej fabryki, dostarczającej klucze do zamków do szaf i szuflad.

Nr. 4519. fabryki krajowej, wyrabiającej plomby ołowiane z drutem.

Nr. 4529. firmy, dostarcz. koneweczki „Frenkla“.

Nr. 4530. firmy, dostarczającej baseny emaljowane.

Nr. 4539. fabryki (hurtowni), dostarczającej pluskiewki stalowe mosiądżowane z napisem „Lavit“.

Nr. 4548. firmy, dostarczającej biczyska kręcone t. zw. Echle Priester Peltschenstöcke.

Nr. 4565. Fabryki zagranicznej, mającej generaln. przedst. w Polsce na najdoskonalsze radioaparaty.

Nr. 4567. Czem spajać zbite części porcelany, izolatory do przewodów elektr. pod naciskiem 500 kg.?, co to jest za materiał i skąd go się sprowadza?

Nr. 4569. Kraj. fabryki, która wydusza żelazną blachę 10 proc. z ciliem domieszanem na transformatory i gdzie można nabyć te blachy.

Nr. 4570. Firmy, która prowadzi nagrobki i płyty granitowe hurt., wzgl. fabrycznie.

Nr. 4580. Firmy, dostarczającej bednarki zimno walcowane z jednej strony karbowane (nacinane w dowolnych wzorach), grubość około 1,3 do 1,5 mm., szerokość 33 mm.

Nr. 4582. Firmy, dostarczającej oliwiarki blaszane.

Nr. 4618. firmy, która ma zapotrzebowanie na masowe odlewy t. zw. legi (biały aluzj) taniej o 40% od innych odlewów metalowych, czysto odlane i mają odporność odlewów żeliwnych.

Nr. 4621. odlewni, która wyrabia trójnożniki.

Nr. 4622. firmy, dostarczającej lżejsze plugi motorowe na teren górzysty możliwie z zapędem ropnym.

Nr. 4624. firmy, która wyrabia druty czyli zamknięcia z drutu, do korków fajansowych lub firmy, która dostarcza maszyny do wyrobu tych zamknięć.

Nr. 4628. firmy, dostarczającej w większej ilości pierścienie tłokowe (Kolbenringe) do samochodów.

Nr. 4629. fabryki, dostarczającej ośrubowania z blachy bielonej dla opakowań blaszanych (Verschrauber aus Weisbl. für Blechembalagen).

Nr. 4631. firmy, dostarczającej niklowaną blachę cynkową, 0,3—0,4 mm. grubą.

Nr. 4633. firmy, która reperuje zużyte żarówki do światła elektrycznego.

Nr. 4635. fabryki, która wyrabia pośpieszne prasy funierowe (Schnellfournierpresse) 1×2 mtr.

Nr. 4636. fabryki, wyrabiającej mosiężne i niklowe okucia do łóżek żelaznych.

Nr. 4637. fabryki, wytwarzającej fornieri w płytach dla masowej fabrykacji skrzynek pocztowych.

Nr. 4638. firmy, wyrabiającej kleszcze drewniane do chomąt.

Nr. 4644. firmy lub fabryki, dostarczającej drut stalowy, sprężynowy, galwanizowany (a la gliwicki) do wyrobu sprężyn meblowych.

Nr. 4645. fabryki lub warsztatu, mogącego stale dostarczać klucze sztancowane.

Nr. 4646. fabryki lub hurtowni, mogącej dostarczyć około 40 koszyków drucianych z blaszaną obwódką do pieniędzy.

Nr. 4647. fabryki, dostarczającej ręczne młoty pneumatyczne 6 atmosferowe.

Nr. 4648. fabryki, dostarczającej wiertarki pneumatyczne 6 atmosferowe dla wiercenia otworów do 25 mm.

Nr. 4649. firmy, która ma zapotrzebowanie na dary do suszenia żwiru.

Nr. 4650. firmy, wyrabiającej prasy hydrauliczne i kolankowe do wyrobu płyt chodnikowych, posadzkowych zwykłych i granitowych.

Nr. 4651. fabryki, wyrabiającej kotły miedziane do 200 litrów.

Nr. 4652. firmy, wyrabiającej blachy miedziane grub. od 0,25—0,30 mm. do elektrycznych styków (Kontakte).

Nr. 4654. firmy, dostarczającej sprężyny do zabawek blaszanych.

Nr. 4655. firmy, dostarczającej blachę czarną i białą jaknajcienszą.

Nr. 4661. firmy, wyrabiającej cement krzemowy.

Nr. 4661a. źródła zakupu na biały cement w kraju ewtl. zagranicą.

Nr. 4663. firmy, dostarczającej kurki mosiężne używane do wanien miedzianych.

Nr. 4664. fabryki, dostarczającej bednarki 9×2, 8×2, 7×1, 6 — 6×1,2 mm lub też w przybliżonych rozmiarach.

*

Nr. 4617. Pewna firma pragnie eksportować wialnie do czyszczenia zboża i prosi o podanie firm, mających zapotrzebowanie na takowe.

♦ PRZETARGI ♦ SUBMISJE ♦ LICYTACJE ♦

PRZETARG NA DOSTAWĘ ŻARÓWEK.

VIII Okręgowe Szefostwo Budownictwa w Toruniu ogłasza na dzień 28 lutego 1929 r. przetarg nieograniczony na dostawę ca. 7 000 sztuk żarówek 110 i 220 volt od 15 do 100 wattów.

Warunki przetargu są wywieszone na tablicach ogłoszeniowych VIII Okręgowego Szefostwa Budownictwa w Toruniu i Magistratach miast Warszawy, Poznania i Torunia.

Szczegółowe warunki techniczne, niezbędne przy składaniu ofert wysyła się na żądanie za pobraniem pocztowym po cenie 2,— zł plus porto.

VIII Okręgowe Szefostwo Budownictwa w Toruniu.

L. dz. 1495/29 Bud. Mat.

Dyrekcja Kolei Państwowych w Krakowie ogłosiła

PRZETARG PUBLICZNY

na sprzedaż odpadków metali półszlachetnych w ilości około 88 000 kg.

Termin składania ofert do dnia 5 marca 1929 r.

Bliższe szczegóły ogłoszone są w „Monitorze Polskim” Nr. 38 z dn. 15. 2. 1929 r.

OGŁOSZENIE

w sprawie elektryfikacji Leżajska.

Zwierzchność gminy miasta Leżajska zamierza przeprowadzić elektryfikację miasta według projektu planów p. prof. Sokolnickiego. Jedyne oferenci, którzyby własnym kosztem gotowi byli przeprowadzić elektryfikację m. Leżajska według powyższego projektu i planu z nieznaczniemi uskutecznić się mającemi zmianami, zechcą wnieść swe oferty z dokładnem podaniem warunków najdalej do dnia 1 kwietnia br. na ręce zwierzchności gminnej m. Leżajska.

Leżajsk, dnia 7 lutego 1929 r.

Burmistrz: Przybylski Leon.

PRZETARG NA WYKONANIE CENTRALNEGO OGRZEWANIA I WODOCIĄGÓW.

Kasa Chorych m. Lwowa rozpisuje przetarg ofertowy na wykonanie instalacji: centralnego ogrzewania i wodociągów, wraz z urządzeniem mechanicznem kuchni, pralni i desinfekcji w Sanatorjum dla Chorych Gruźliczych we Lwowie.

Przedmiary powyższych robót, warunki ogólne i szczegółowe są do podjęcia w biurze Dyrekcji Kasy Chorych m. Lwowa ul. Braterjowska 8.

Termin złożenia oznacza się na 26 lutego 1929 o godzinie 11-ej, otwarcie ofert odbędzie się tego samego dnia o godzinie 12-ej w południe.

Zarząd Kasy Chorych m. Lwowa zastrzega sobie swobodny wybór między oferentami, rozdział robót między oferentów według rodzaju robót, lub grupy budynków, względnie nieprzyjęcie ofert i rozpięcie nowego przetargu.

SPRZEDAŻ MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH, MASZYN ELEKTRO-TECHNICZNYCH I MECHANICZNYCH.

2 Okręgowe Szefostwo Budownictwa ogłasza na dzień 1 marca, godzina 10 rano przetarg publiczny na sprzedaż materiałów budowlanych, materiałów i maszyn elektrotechnicznych i mechanicznych.

Bliższych informacji udziela w godzinach urzędowych 2 Okręgowa Składnica Saperska w Lublinie (obóz południowy). Tamże znajdują się wykazy szczegółowe przedmiotów podlegających sprzedaży.

PRZETARG PUBLICZNY.

Dyrekcja Kolei Państwowych w Radomiu ogłasza przetarg na odbudowę mostu przez rz. Horyń pod Antonówką na km. 121 linii Kowel - Sarny - Ostki.

Termin składania ofert upływa dnia 27 lutego 1929 r. o godz. 12-ej.

Bliższe warunki przetargu podane w Monitorze Polskim Nr. 11 z dnia 14. 1. 1929 r. Szczegółowe warunki oraz ogólny rysunek Nr. 736 można otrzymać w Wydziale Drogowym w Radomiu za opłatą 5 złotych.

DOSTAWA TŁUCZNI A ETC.

Wydział Drogowy Dyrekcji Kolei Państwowych w Radomiu niniejszem ogłasza przetarg na dostawę 100 000 ton tłuczni o grubości 3 do 8 cm. z kamienia gatunków twardych na podsypkę do torów.

Termin składania ofert wyznacza się na godzinę 12 dnia 27 lutego r. b. i tegoż dnia o godzinie 12 i pół nastąpi otwarcie ofert.

Tłuczeń winien być dostarczony od 1 kwietnia do 1 października 1929, w równych miesięcznych partjach. Przytem Wydział Drogowy zastrzega sobie prawo zmniejszenia lub zwiększenia zamówionej ilości tłuczni o 25 proc.

W ofercie należy wskazać gatunek kamienia, cenę tony tłuczni, licząc wagon st. załadowania, oferowaną ilość całkowitą lub części, względnie ile firma może dostarczyć miesięcznie, termin ważności oferty, oraz przedstawić do Wydziału Drogowego wzór proponowanego tłuczni.

Ofertę należy w zapieczętowanej jednej kopercie firmowej z napisem, wskazującym zawartość, włożyć do koperty bez firmy i zaadresować: „Dyrekcja Kolejowa, Radom” i dopisać: „Oferta na dostawę tłuczni”.

Dyrekcja zastrzega sobie prawo wyboru dostawcy, bez względu na cenę oddania całkowitej ilości lub tylko części ogłoszonego do przetargu tłuczni i unieważnienia przetargu bez podania powodów.

Zwierzchność gminna pow. miasta Radziechowa ogłasza

KONKURS

na budowę elektrowni kosztem oferenta z prawem eksploatacji przez czas umówiony. Rentowność zdaniem fachowców zapewniona. Związanie konsorcjum na mi. jscu niewykluczone. Zwierzchność gminna zastrzega sobie prawo wolnego wyboru ofert lub nieprzyjęcia żadnej z nich bez jakiegokolwiek odszkodowań na rzecz oferenta i zbadanie wniesionych ofert przez urzędowego eksperta.

Oferty należy wnieść do 1 kwietnia br.

Radziechów, dnia 31 stycznia 1929.

Burmistrz: wz.
Dr. Milgrom.

PRZETARG.

Urząd Wojewódzki Dyrekcja Robót Publicznych w Krakowie ogłasza niniejszem przetarg ofertowy na wykonanie urządzeń mechanicznych w centralnej kotłowni przy Klinice Ginekologiczno-Położniczej U. J. w Krakowie na następujących warunkach:

Oferty składać należy w zapieczętowanych kopertach najpóźniej do dnia 4 marca 1929 do godziny 10-ej w Biurze Naczelnika Oddziału Budowlanego Dyrekcji Robót Publicznych — Kraków — Rynek Główny — Krzysztofora, II p.

Koperty zaopatrzone być winny w napis: „Oferta na urządzenie mechaniczne kotłowni w Klinice Ginekologiczno-Położniczej w Krakowie”.

Otwarcie ofert nastąpi o godzinie 11-tej rano, dnia 4 marca br.

Magistrat m. Augustowa (Wojew. Białostockie) ogłasza niniejszem
KONKURS

na stanowisko architekta miejskiego.

Posada, do objęcia od dnia 1-go marca 1929 roku.

Oferty, poparte wiadomościami o poprzedniej służbie, referencjami i dowodem obywatelstwa polskiego nadsyłać do tut. Magistratu do dnia 25 bm.

Augustów, 7. 2. 1929 r.

Burmistrz: Halicki.

Dyrekcja Kolei Państwowych w Krakowie ogłosiła

przetarg publiczny
na sprzedaż odpadków metali półszlachetnych
w ilości około 88.000 kg.

Termin składania ofert do dnia 5 marca 1929
Bliższe szczegóły ogłoszone są w „Monitorze
Polskim” Nr. 38 z dnia 15 II. 1929.

Sprzedaż, dzierżawy, personel, zastępstwa.

Sprzedam bardzo korzystnie z powodu ustawienia większych następujące maszyny:

1 piłę taśmową

komb. z gryzarką i piłą tarczową dla napędu pasowego, ręcznego lub nożnego

1 piłę tarczową

na łożyskach kulkowych na podstawie drewnianej z przystawką

1 śrutownik tarczowy

Nitscheska na zapęd pasowy. Wszystkie maszyny są w najlepszym stanie, gotowe do natychmiastowego użytku

W. Łukomski, tartak, Śmigiel

7085

Rektyfikator i całkowite urządzenie gorzelnicze w doskonałym stanie sprzedam, można oglądać w ruchu podczas tegorocznej kampanji. Zgłoszenia: **Kołomyja R. P. skrytka pocztowa 7.** 7067

PRASA FILTRACYJNA

fabrykat firmy A. L. Dehne, Hala, Mod. IV. L. Nr. 9, 18 komór 80×80 cm, mało używana, natychmiast do sprzedania Łask. oferty do firmy 7068

SFINKS, Łódź, Kilińskiego 78

2 kotły parowe wodnorurkowe

po 24 m² powierzchni ogrzewalnej na 10 atmosfer ciśnienia w dobrym stanie oraz:

1 prądnicą

firmy AEG 440/550 Volt 410/455 Amper 125/130 obr./min. korzystnie do sprzedania, żądać oferty:

Dom Handlowy

7083

Sz. Rudomiński, Wilno

Zawalna 28 Telefon 7-32

Dobrze zaprowadzony

skład maszyn rolniczych

z warsztatem reparacyjnym, w ożywionym małym miasteczku Pomorza, położonym nad traktem kolejowym, jest na korzystnych warunkach do wydzierżawienia lub do sprzedania. Do dyspozycji kupującego 4-pokojowe mieszkanie i dla zaprzęgu stajnia. Do przejęcia w dzierżawę potrzeba około 6000 zł, przy kupnie około 15000. Zapas maszyn oddany być może ewtl. w komis. Oferty uprasza się przysyłać pod nr. 7083 do adm. „Rynku Metalowego i Maszynowego”.

Z powodu likwidacji Spółki Akcyjnej „ARBOR”, Przemysł Drzewny i Handel Materjałami Budowlanymi w Kaliszu

są do sprzedania dwie nieruchomości

1. w Kaliszu przy ulicy Kościuszki 24, nieruchomość z budynkami i szopami przestrzeni 13.000 lokci;

2. w Skalmierzycach: nieruchomość: dom mieszkalny dwupiętrowy, budynek po dużym tartaku i duży budynek po mechanicznej stolarni, obszerna piwnica, budynek na składy, duża szopa i boczniça kolejowa, przestrzeń 1 hek. 50 ar.

Ponadto: Maszyna parowa na 80 koni, kocioł parowy 7.5 atm. kornwalijski dwu-płomieniowy.

Wyroby stolarskie: koła pasowe bukowe, listwy o różnych profilach, do drzwi, okien, podłóg i różnych innych użytków, ramy do okien, drabinki pokojowe, sklepowe i malarskie, śruby stolarskie, oprawy do pił, rysownice i skrzynki żołnierskie.

Wyroby kołodziejskie: koła, piasty, dzwony, szprychy, oraz różne części do wozów

Wyroby bednarskie: balje i taborety pod balje, wamienniki i zapas klepek; szopa z drzewa na rozbiórkę i różne ruchomości.

CENY ZNIŻONE!

Wiadomość: w Banku Ziemi Kaliskiej, Kalisz, Al. Józefiny 9, adresując: **Kalisz, Zarząd Spółki Akcyjnej „ARBOR”,** gdzie reflektanci zechcą się zgłosić. 7045

7077 Sprzedam bardzo tanio z powodu ustawienia większej

LOKOMOBILE

Garreth i Smith na 7 atm. z kominem żelaznym, systemem rur wyciągalnym, paleniskiem dla trocin. Powierzchnia ogrzew. 19,43 m², skok tłoka 305 z średn. cylindra 254 mm

ŁUKOMSKI, Tartak - Śmigiel

Motor Deutza 5-6 K. M., leżący, rodzaj budowy MA, jak nowy, z powodu okoliczności tanio do sprzedania. 7086

Herm. Seehawer, maszyny rolnicze, Więcbork (Pomorze).

Z powodu choroby właściciela korzystnie do wydzierżawienia ew. do sprzedania dobrze prosperujące

przedsiębiorstwo samochodowe

połączone z wytwórnią masowych artykułów żelaznych, wyposażone w najnowsze urządzenia techniczne. Zgłoszenia do administracji „Rynku Metal. i Masz.” pod nr. 7096.

Sprzedam tanio!

Prasę cegielnianą z walcownią

o dziennej produkcji ca. 16000 cegły (fabrykat Scholze i Geisler-Görlitz) wszystkie koła trybowe, płaszcze walcowe, ślimaki i łoża odnowione, utrzymana jak nowa.

LOKOMOBILE, ca. 50 KM., przemysłowa, fabrykat Garreth Schmidt & Co., Magdeburg, wmontowane nowe palenisko skrzyniowe, nowe płomieniówki, kocioł w całości reperowany i urzędowo odebrany.

Maszynieria na kotle, gruntownie remontowana (2 cylindrowa „Compound” maszyna) 8 atm. 32, 157 ogrzew. 7079

LOKOMOBILE ca. 25/30 KM., przemysłowa, fabrykat R. Wolff, Magdeburg. Kocioł gruntownie reperowany i urzędowo odebrany, poszczególne ściany i płomieniówki odnowione. Maszynieria gruntownie remontowana 6 atm. 18,16 ogrzew.

MŁÓCARNIE parowe, fabrykat „Lanz” 54” nowy typ, fabrykat „Flöther” 52” nowy typ. Młócznie są doskonale utrzymane i pod gwarancją gruntownie wyremontowane, zastąpią zupełnie nowe.

Fabryka Maszyn i Kociarnia, J. Zdunek

Ostrów-Krępa (Wilko)

Telefon 252

3 prądnice

prądu stałego, okazowe, zupełnie nowe, każda o mocy 1 KW, 120 wolt, wraz z kompletnymi tablicami rozdzielczymi, okazjynie do sprzedania. — Wiadomość:

Towarzystwo Handlu z Turcją, Warszawa
ul. Wspólna 2 m. 9 7037

Szafa pancerna

Safes zabezpieczona przeciw włamaniu z 42 przedziałami do zamknięcia, fabrykat „Aruheim” Berlin

Szafa specjalna do przechowywania książek
ogniotrwała dla instytucji, kantorów i urzędów przeznaczona

2 szafy żelazne do pieniędzy
średniej wielkości

2 nakrycia t. zw. Zahlhauben

4 tresory ściennie do wmurowania
oferują korzystnie.

Zgłoszenia do administracji „Rynku Metalowego i Maszynowego” pod nr. 7100.

Kierownik techniczny

pierwszorzędnym fachowcem dla urządzenia i prowadzenia powstającej fabryki siekier, poszukiwany. Zgłoszenia do adm. „Rynku Metalowego i Maszynowego” pod nr. 6949.

Na Powszechnej Wystawie Krajowej

ku uwadze Fim pozamiejscowych! Przyjmie funkcję

SPRZEDAWCY-ZASTĘPCY

w branży technicznej, obrabiarek, maszyn, motorów i artykułów żelaznych rzutki samodzielny kupiec. Referencje na żądanie. Uprasza się zgłoszenia kierować do adm. „Rynku Metalowego i Maszynowego” pod nr. 7035.

Inżynier maszynowy

(polsko-niemiecki) z dobrymi poleceniami, obecnie na stanowisku jako kierownik techniczny i komercyjny w wielkiej fabryce maszynowej na Śląsku zmieni posadę. Łask. zgłoszenia pod „Siła” nr. 7065 do adm. „Rynku Metal. i Maszyn.”

„R. Met.”

WARUNKI DLA INSTERENTÓW I ABONENTÓW:

CENY OGŁOSZEŃ: 1/4 str. 130 zł, 1/2 str. 75 zł, 3/4 str. 45 zł, 1 str. 25 zł, 1 1/2 str. 15 zł. Na I. str. okładki 100%, na II. i IV. str. 50%, na III str. 30% dopłaty. — Artykuły opisowe z dopłatą 100%. — Dostarczenie kliszy autotypij z wyraźnych fotografii po 14 groszy za cm². W Gdąsku obowiązują powyższe ceny w guldenach. Ogłoszenia z zagranicy oblicza się w markach niemieckich. W wydaniach specjalnych obowiązuje taryfa inna. Miejsce wykonania zleceń i zapłaty jest Poznań; w kwestiach spornych miarodajny jest Sąd Powiatowy (Okręgowy) w Poznaniu. Na wypadek skargi sądowej, nadzoru sądowego lub konkursu przysługują rabaty upadają. Konto czekowe P. K. O. w Poznaniu Nr. 202-796.

Redaktor naczelny przyjmuje od 12—13 z wyjątkiem soboty.

KUPNA

MOTOR

7039

30 KM. ropy, używany, w dobrym stanie kupimy.

Oferty:

Sokalski, Dom Techniczno-Handlowy, Lwów.
Piekarska 13

KOCIOŁ PAROWY płomieniowy, na 80-85 m²
powierzchni ogrzewalnej ca.
10-12 atm. nacisku roboczego, w dobrym stanie, poszukuje
7076 MŁYN PAROWY, w Mogilnie

POSZUKUJEMY do natychmiastowego kupna

1 tokarnię nową lub używaną, lecz w dobrym stanie o dług. toku 7000 milim. wysok. kłów nad łożem 500 milim. z mostkiem 250 milim. Tylko pisemne oferty z podaniem roku budowy, fabrykatu, wagi i ceny skierować pod adr. 805

„PEPEGE” Tow. Akc. Grudziądz

KUPIĘ używany, lecz w dobrym stanie

APARAT

810

do autogenicznego spajania (Schwelsaparat).

Ł. GACA, Sadki, powiat Wyrzysk.

MOTOR

używany 45 koni. na gaz ssany, oraz olejarnię w komplecie z prasą hydrauliczną sprzedam. Gater z dolnym ruchem używany kupię. 809

SOWIŃSKI, poczta Wohryń, st. Bezwola, Lubelskie

Kupimy

prasę filtracyjną

komorowa lub ramowa o pojemność 600-1000 litrów, powierzchnię filtrowania 50-80 m², o ciśnieniu roboczym 10 atm. z zamknięciem ręcznym lub hydraulicznym. Oferty wraz z możliwie dokładnym opisem nadsyłać należy do adm. „Rynku Metal. i Masz.” pod nr. 7044